

MBULI YEDI IWANDIKWE NI MATAYO ULONGOELO

Mbuli Yedi iwandikwe ni Matayo ni kitabu kimwenga mwe vitabu vine ve Ndagano Im'pya vikulonga wikazi wa Yesu Kilisito. Vitabu ivo ivine nivo vikwitangwa Injili, nuko kugamba Mbuli Yedi, vawandikagwa ni Matayo na Maliko na Luka na Yohana, aho Yesu eze ande kabanika. Wamanyi hawamanyize kugamba ni ini aho chawandikagwa ikitabu iki, mna yadahika chawandikagwa mwo mwaka wa milongo mtandatu kulawa aho Yesu eze elekwe. Naho hant'hu kiwandikilwe ikitabu iki hahakumanyika, mna want'hu wengi wahuwila kugamba chawandikagwa ukwo Palesitina, naho mafa mwo mzi wa Yelusalamu.

Awandike kitabu iki ni Matayo uyo andaga mtoza kodi aho andaga akei kwitangwa ni Yesu ande mwanamp'hina ywakwe, iviyaiviya amanyikaga kwa zina dya Lawi. Matayo andaga yumwenga mwa wegala ulosi mlongo na waidi naho akiwandikaga vileke kisomigwe ni Wayahudi. Ino yalagisa pwilili ivo avuzagize enga malavo milongo mtandatu mwe mawandiko ya kale. Nakataila kulagisa kugamba Yesu ni Masiha asagulwe ni Mnungu, niye Mkombozi alotelagwa, uyo asagulwe ni Mnungu. Iviyaiviya matayo kawandika vitendese mwe mbuli yo Useuta wa Mnungu, Wayahudi wakawiilaga kugamba Masiha naande seuta ywa mwe isi.

Matayo akaulisaga kwa wengele mbuli iyo umwo akatambalisa Useuta wa Mnungu we kimuye.

Mbuli Yedi iwandikwe ni Matayo ni kitabu chedi cho kukongela mwe Ndagano Imp'ya kwaivo kivuzagize kwe Ndagano ya Kale, chalunganya Zindagano zimbili. Naho wamanyi wagamba Matayo kageza kutimila vitabu va Musa ivo vili. Viya vitabu vishano va nk'hongo ve Ndagano ya kale. Mabilikizi ya Yesu kwo mnima, Matayo 5-7 yadaha kuliganyizwa na hadya Mnungu akumwink'ha Musa miko. Kitabu cho kukumbukila Miko 19:3-23:33.

Yemndani

Matayo akonga Mbuli Yedi kwa kusimuila ukwelekwa kwa Yesu no kukonga indima yakwe. 1-4.

Matayo alonga ndima ya Yesu na mahinizo yakwe mengi 5-25.

Mwo uheelo we kitabu cha Matayo, asimuila lunenengwa lwe ndima ya Yesu ne file yakwe no kuuyuka kwakwe 26-28.

Lukolo lwa Yesu Kilisito

¹ Ulu nulo ludongo lwo lukolo lwa Zumbe Yesu Kilisito, mwelekwa ywa Daudi andaga mlukolo ywa Ibulahimu.

² Ibulahimu amwelekaga Isaka,
Isaka amwelekaga Yakobo,
Yakobo amwelekaga Yuda na wanduguze, ³ Yuda
amwelekaga Pelesi na Zela, mamiyawwe
andaga ni Tamali,
Pelesi amwelekaga Heziloni,

na Heziloni amwelekaga Alamu, ⁴ Alamu
amwelekaga Aminadabu,

Aminadabu amwelekaga Nahashoni,

Nahashoni amwelekaga Salimoni, ⁵ Salimoni
amwelekaga Boazi, Boazi etangagwa
Lahabu.

Boazi amwelekaga Obedi, nine etangagwa Luti,

Obedi amwelekaga Yese, ⁶ Yese naye niye
amwelekega zumbe Daudi. Daudi

amwelekaga Sulemani, nine andaga
mkaza Yulia. ⁷ Sulemani amwelekaga

Lehoboamu, Lehoboamu amwelekaga
Abia, Abia amwelekaga Asa. ⁸ Asa

amwelekaga Yehoshafati, Yehoshafati
amwelekaga Yolamu, Yolamu amwelekaga

Uzia, ⁹ Uzia amwelekaga Yosamu, Yosamu
amwelekaga Ahazi, Ahazi amwelekaga

Hezekia. ¹⁰ Hezekia amwelekaga Manase,
Manase amwelekaga Amoni, Amoni

amwelekaga Yosia, ¹¹ Yosia amwelekaga
Yekonia na wanduguze umwo want'hu wa

Izilaeli wegalagwa kwo utumwa uko Babeli

¹² Ulu nulo ludongo lwo lukolo, kukongela
aho want'hu wa Izilaeli wegalagwa kwo utumwa
uko Babeli. Yekonia amwelekaga Shealitieli,

Zelubabeli amwelekaga ¹³ Zelubabeli amwelek-
aga Abihudi na Abihudi amwelekaga Eliakimu

na Eliakimu amwelekaga Azoli, ¹⁴ Azoli amwelek-
aga Zadoki, Zadoki amwelekaga Akimu, Akimu

amwelekaga Eliudi, ¹⁵ Eliudi amwelekaga Eliazali
na Eliazali amwelekaga Matani, Matani amwelek-

aga Yakobo, ¹⁶ Yakobo amwelekaga Yusufu, mnu-

mewe dya Maliamu uyo nine dya Yesu akwi-tangwa Kilisito Mkombozi.

¹⁷ Ivo vatenda, kulawa Ibulahimu kubula kwa Daudi vyeleko mlongo navine, kulawa Daudi kubula hadya want'hu wa Izilaeli waguhagwa utumwa uko Babiloni, vyeleko mlongo na vine, naho kulawa aho kubula mwo kwelekwa kwa Zumbe Yesu Kilisito, vyeleko mlongo na vine.

Kwelekwa kwa Yesu Kilisito

¹⁸ Kwelekwa kwa Zumbe Yesu kwandaga ivi. Maliamu uyo nine dya Yesu Kilisito, atumizagwa ni Yusufu. Umwo wandaga akei kulozigwa, Maliamu aonekaga kunda mbovu kwa udahi wa Muye ywa Mnungu. ¹⁹ Kwaviya Yusufu andaga mnt'hu akumwelela Mnungu, haungile kumgela soni mwa want'hu, ivo aungaga amwase Maliamu kwa kinyele. ²⁰ Umwo andaga akafanyanya ivo, mtumigwa ywa Zumbe niyo amlaila mwe zisozi akamgamba, “Yusufu weye mwelekwa ywa Daudi, usekogoha kumguha Maliamu kunda mkaziyo kwaviya ubovu ananao ni kwa udahi wa Muye ywa Mnungu. ²¹ Neeleke mwana kilume, naho noumwitange zina dyakwe niye Yesu, kwaviya niye akuunga awayokole want'hu wakwe walawe mwo uwavu wawe.”

²² Aya yose yalailaga vileke kia kindedi cha Zumbe alongaga kombokela kwa mlotezi ywakwe kikelavilize,

²³ “Mwali na mazanga neenule ubovu, naho kwakwe naavumbuke mwana kilume, zina dyakwe neetangwe Imanueli” nuko kugamba, “Mnungu ehamwenga na suwe.”

²⁴ Ivo Yusufu eze enuke mwe zint'hongo, am-lomba Maliamu engu viya agambilwe ni mtu-migwa ywa kwe mbingu. ²⁵ Mna hawagendaga engu mnt'hu na mkaziwe mpaka hadya Maliamu amwelekaga mwanawe ywa kilume, niyo Yusufu amwink'ha zina niye Yesu.

2

Wamanyi we zint'hondo kulawa ulawilo wa zuwa

¹ Aho Yesu eze elekwe mwo mzi wa Betelehemu uko Uyahudi, umwo Helode andaga seuta, wamanyi we zint'hondo wezaga Yelusalemu kulawa ulawilo wa zuwa, ² wakauza kugamba “Ekuhi mwana elekwe akuunga ande Seuta ywa Wayahudi? Kwaviya nekiona nt'hondo yakwe kwo ulawilo wa zuwa, ivo kiza kimvike.”

³ Helode hamwenga na want'hu wose wa Yelusalemu weze weve ivo, wengilaga kinyulu mwe mioyo yawe. ⁴ Niyo awetanga wakulu wa walava nt'hambiko wose hamwenga na wahinzi we Miko ya Musa, akawauza, “Kilisito Mkombozi neelekwe hi?”

⁵ Niyo wamhitula, “Neelekwe mwo mzi wa Betelehemu yo Uyahudi.” Kwaviya nivo vawandikagwa ni walotezi kugamba,

⁶ Weye Betelehemu, mwe isi ya Uyahudi hwi mdodo mwe mizi ya Uyahudi, kwaviya kilongozi naalawe kwako

akuunga awalongoze want'hu wangu wa Izilaeli.

⁷ Ivo Helode niyo awetanga kwe njama wadya want'hu wezile kulawa ulawilo wa zuwa, niyo

wamgambila ikindedi che int'hondo idya kukongela aho yakongaga kulaila. ⁸ Niyo awagamba, “Iteni Betelehemu mkapelembe kwa wengele izimbuli zo mwana. Mkajika kumuwona, mwize mnigambile vileke name hamvike.”

⁹ Zumbe Helode eze abinde kuwagambila, niyo wahalawa. Umwo mwe sila niyo waiona idya int'hondo waione ulailo wa zuwa. ¹⁰ Weze waione idya int'hondo, niyo welelwa kwa kinyemi kikulu.

¹¹ Wengilaga mwe nyumba niyo kumuwona umwana hamwenga na nine Maliamu. Niyo wamfikila madi na kumvika. Wamwink'haga umwana mageleko ya zahabu na mavumba na mavuta ya mhemp'he.

¹² Mnungu eze wawakanye mwe zisozi kugamba wase kumwombokela Helode, wauyaga kwawe wakombokela sila nt'huhu.

Kunyilikila Misili

¹³ Woho weze wahalawe, mtumigwa ywa kwe mbingu ywa Zumbe amlailaga Yusufu mwe zisozi akamgamba, “Helode amzungula mwana vileke amkome. Haluse inuka umguhe mwana hamwenga na nine mnyilikile Misili mkekale ukwo kubula aho nenize nimitangeni.”

¹⁴ Yusufu enukaga niyo akumguha mwana hamwenga na nine iicho ikilo, niyo waita Misili. ¹⁵ Wekalaga ukwo Misili kubula aho Helode eze abanike. Ino yalailaga vileke kiya alongaga Zumbe kwombokela mlotezi ywakwe kugamba, “Nehimwitanga mwanangu kulawa Misili.”

Kukomwa kwa wana kilume

16 Helode eze abunk'hule kugamba kadant'hilizwa ni wadya wamanyi we zint'hondo kulawa ulailo wa zuwa, engilaga maya niyo asigiila wana kilume wose wabuile myaka miidi kwiza hasi, ukwo Betelehemu hamwenga na kaya zose zi mgihi na aaho, wakomigwe. Ino nayo yadamanyikaga viligane no lupisi lukukongela aho evilaga kulawa kwa wadya wamanyi we zint'hondo kulawa ulawilo wa zuwa.

17 Niho ulotezi wa Yelemia mlotezi ywa Mnungu wakelavilizaga. Udyu ukugamba,

18 “Izwi dyevikaga ukwo Lama,
izwi dya ndilo nk'hulu,
Laheli akawaiila wanawe,
alemelaga kutondoazwa,
kwaviya haawaone naho.”

Kuuya kulawa Misili

19 Helode eze abanike, mtumigwa ywa kwe mbingu ywa Zumbe amlailaga Yusufu mwe zisozi ukwo Misili, 20 akamgamba, “Mguhe mwana na nine muuye kwe isi ya Izilaeli kwaviya wadya nawakaunga wamkome mwana wabanika.”

21 Ivo Yusufu enukaga no kumguha mwana hamwenga na nine, niyo wauya kwe isi ya Izilaeli.

22 Mna Yusufu eze eve kugamba, Alikelao niye akulongoza ukwo Uyahudi hant'hu ha Helode uyo ise, ogohaga kuita ukwo. Enk'hagwa malavo matuhu mwe zisozi, naivo ahingaga nt'hendelo za Galilaya. 23 Niyo agenda kwikala mwo mzi ukwi-tangwa Nazaleti, vileke ulotezi wa walotezi ywa Mnungu yalaile, yadya yakugamba, “Neetangwe Mnazaleti.”

3

Mabilikizi ya Yohana Mbatizi

Maliko 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28

¹ Mwa mazuwa yadya, Yohana Mbatizi alailaga mwe dijangwa dya Uyahudi akabilikiza, ² akagamba “Lekeni wavu wenyu,” “kwaviya Useuta wa kwe mbingu uhaguhi!” ³ Yohana niye alotelagwa ni mlotezi ywa Mnungu Isaya kugamba,

“Izwi dya mnt'hu akubongeela mwe nyika, 'Tkeni lumwe sila ya Zumbe, chumizeni lwombokelo lwake!’ ”

⁴ Yohana avalaga suke idamanywe kwa mazoya ya ngamia. Mwe kigudi avalaga mkoa wa nk'hingoo, nk'hande yakwe yandaga sige no uki. ⁵ Want'hu kulawa Yelusalemu hamwenga na Uyahudi na mwe si zose hagihi ne Yolodani wamwizilaga. ⁶ Wakweilaga wavu wawe, niyo Yohana awabatiza mwo mto Yolodani.

⁷ Yohana eze awaone Mafalisayo hamwenga na Masadukayo wambasa awabatize, niyo awagamba, “Nyuwe cheleko che nyoka, niani awagambileni kugamba mwadaha kunyilika maya ya Mnungu yakwiza?” ⁸ Lagiseni kwa udamanyi kugamba muuleka uwavu wenyu. ⁹ Naho msekugamba mwadaha kukehonya na maya ya Mnungu kwa kugamba mnanaye tati yenyu akwitangwa Ibulahimu. Nawagambilani, Mnungu adaha kuguha maiwe aya niyo amdamanyila Ibulahimu welekwa mwa maiwe aya. ¹⁰ Hoya diikilwa lumwe he nk'holo yo mti. Mti wowose howiina cheleko chedi nousengwe no kokigwa mwo moto. ¹¹ Ikindedi, miye

nawabatizani kwa mazi kulagisa kugamba mkweiiila wavu wenyu. Mna eza mto udahi kunijink'ha miye. Naho hikuwagilwa kwina vilatu vakwe. Yehe naawamibatizeni kwa Muye ywa Mnungu na kwa moto wa usengelo. ¹² Naho lungu lwakwe ananalo mwe mikono vileke ahete vedi ngano. Naadihagile vedi digulu dyakwe niyo aigela umwo, mna mahofya naayagele mwo moto houkuzima.”

Yesu abatizwa

Maliko 1:9-11; Luka 3:21-22

¹³ Mwa mazuwa yadya, Yesu abulaga Yolodani akalawa Galilaya, vileke abatizwe ni Yohana. ¹⁴ Mna Yohana aungaga amlemele, akagamba, “Miye naungwa nibatizwe ni weye, weye nawe weza kwangu hubatize!”

¹⁵ Yesu niyo amgamba, “Zumila ivi haluse, kwaviya kwa kudamanya aya, nekinde kikint'hiza yadya yose akuunga Mnungu.” Ivo Yohana niyo azumila kumbatiza.

¹⁶ Aho Yesu eze ajike kubatizwa, afosaga mwa mazi. Mbingu niyo zagubuka, naho aonaga Muye ywa Mnungu akaseela kulawa kwe mbingu enga suwa, niyo amkima. ¹⁷ Izwi kulawa kwe mbingu dyevikaga dikagamba, “Uyu niye Mwanangu nimuungise, hyelelwa naye.”

4

Yesu agezigwa

Maliko 1:12-13; Luka 4:1-13

¹ Muye ywa Mnungu niyo amwigalaga Yesu kwe dijangwa vileke akagezigwe nu Mwavu. ² Eze

ekale mazuwa milongo mine kilo na msi haheina kudya chochose, akeivaga sala. ³ Niyo Mgezi amwiizila niyo amgamba, “Uneva kindedi weye ywi Mwana Mnungu, yagambe maiwe aya yande nk'hande.”

⁴ Mna Yesu niyo amgamba, “Iwandikwa kugamba, ‘Mnt'hu haaikwe ni kudya nk'hande du, mna naaikwe ni kiya akulonga Mnungu.’ ”

⁵ Naho Mwavu niyo amwigala Yesu uko Yelusalemu, mzi ukukile, niyo amkweza kwo lunenengwa lwe Nyumba ya Mnungu, ⁶ Niyo amgamba, “Uneva ywi Mwana Mnungu, keduule hasi, kwaviya iwandikwa kugamba,

‘Mnungu naawagambe watumigwa wa kwe mbingu

wakupoele mwe mikono yawe,

vileke use kukakobadisa ikiga chako mwe diiwe.’ ”

⁷ Yesu niyo amgamba, “Iwandikwa kugamba, ‘Use kumgeza Zumbe Mnungu ywako.’ ”

⁸ Mwavu niyo amwigala Yesu kwo mnima mtali, no kumlagisa useuta wose umwe isi hamwenga no uwedi wakwe utendedse. ⁹ Mwavu niyo amgamba, “Nohwink'he ivi vose,” “uneva unanifikila madi na kunivika.”

¹⁰ Yesu niyo amgamba, “Halawe aha, weye Mwavu! Iwandikwa kugamba, ‘Umfikile madi Zumbe Mnungu ekedu, naho umdamanyile ndima yehe du!’ ”

¹¹ Niyo Mwavu amleka Yesu, watumigwa wa kwe mbingu wamwizilaga Yesu, niyo wamwambiza.

Yesu akonga ndima yakwe uko Galilaya

Maliko 1:14-15; Luka 4:14-15

¹² Yesu eze eve Yohana kavugailwa kwe divugailo, aitaga Galilaya. ¹³ Hekalaga Nazareti, ivo agendaga kwikala Kapelinaumu, mzi umnk'handu ye diziwa dya Galilaya, mwe mi-haka ye wilaya ya Zabuloni na Nafutali. ¹⁴ Idi dyadamanyika vileke yadya alongaga mlotezi ywa Mnungu Isaya yakint'he kugamba,

¹⁵ “Si za Zabuloni na si za Nafutali, sila ya mwe bahali kujink'hanya ng'ambu yo mto Yolodani,

Galilaya, isi ya want'hu hi Wayahudi!

¹⁶ Want'hu wakwikala mwo lwiza, wauwona unga'zi mkulu.

Na wose wakwikala mwe isi yo lwiza lwe file, ung'azi uwang'azila.”

¹⁷ Kukongela aho, Yesu andaga akabilikiza akagamba, “Lekeni wavu wenyu, kwaviya Useuta wa Mnungu uhagihi!”

Yesu etanga walowa samaki wane

¹⁸ Yesu andaga akagenda mwe mp'wani ye diziwa dya Galilaya, aonaga wandugu waidi wandaga wakalowa samaki, Simoni etangagwa Petulo, na nduguye Anduleya wandaga wakaika lumwe zinyavu zawe kwaviya wandaga ni walowa samaki. ¹⁹ Yesu niyo awagamba,

“Nitimileni, name neni watendeni walowa want'hu.” ²⁰ Aho, wazilekaga zinyavu zawe, niyo wamtimila.

²¹ Agendeelaga halongole, niyo aona wandugu watuhu waidi, Yakobo na Yohana, wana Zebedayo

hamwenga na Zebedayo tati yawe, wandaga mwe ngalawa wakaika lumwe zinyavu zawe. Yesu niyo awetanga. ²² Aaho niyo waileka ingalawa na tati yawe niyo wamtimila Yesu.

Yesu ahiniza no kuhonya wakulumwa.

²³ Yesu agendaga mwe isi yose ya Galilaya akahiniza mwe zinyumba zo kumvika Mnungu, akabilikiza Mbuli Yedi yo Useuta naho ahonyaga wakulumwa wengi no kuwahonya wose wandaga na maine. ²⁴ Zimbuli zakwe niyo zenela mwe isi yose ya Silia, vitendile want'hu wamwigaille want'hu wose wandile wakahuma nawadya nawakakunt'hizwa ni maine yose na hewe kukedaha, wata mp'hepo, wata vifafa, na wadya waholole. Yesu awahonyaga wose. ²⁵ Fyo kulu dya want'hu kulawa Galilaya na Mizi mlongo dyamtimilaga Yesu. Isi ina mizi mlongo, kulawa Yelusalemu, Uyahudi, ne digundi dituhu dya Yolodani.

5

Mahinizo ya Yesu kwo mnima

¹ Yesu eze auone mdugano mkulu wa want'hu, akwelaga kwo mnima niyo ekala hasi. Wadya wanamp'hina nao wambasaga niyo wamzungu-luka, ² niyo akonga kuwahiniza akagamba,

Kinyemi che kindedi

Luka 6:20-23

³ “Wavikilwa wadya wose wakumhuwila Mnungu, kwaviya Useuta wa kwe mbingu ni wawe!

⁴ Wavikilwa wadya wose wakuhongeza,

Mnungu naawatondowaze!

⁵ Wavikilwa wata ujalamu,
kwaviya nawande wakipe we isi!

⁶ Wavikilwa wadya wose wata nk'hilu na sala ya
kudamanya yadya yakumwelela Mnungu,

Mnungu naawenk'he va kumema!

⁷ Wavikilwa wadya wata mbazi na weyawe,
kwaviya Mnungu naande na mbazi nawo!

⁸ Wavikilwa wadya wata mioyo yedi,
kwaviya nawamuwone Mnungu!

⁹ Wavikilwa wadya wakuwalunganya want'hu,
kwaviya nawetangwe wana Mnungu!

¹⁰ Wavikilwa wadya wose nawadamanyilwe wi-
ihi kwa kudamanya yadya yakumwelela
Mnungu,

kwaviya Useuta wa kwe mbingu, wawe!

¹¹ “Nomvikilwe umwo want'hu wakawakalal-
izani no kuwasulumiza, no kuwalonga vihile
kwajili ya miye. ¹² Indeni na kinyemi na kwanga,
kwaviya maliho yenyu ni makulu uko kwe
mbingu. Ivi nivo watendelagwa awalotezi awo
wandaga uuko nk'hongo aho nyuwe mwandaga
hamnati mwize.

Munyu no ung'azi

Maliko 9:50; Luka 14:34-35

¹³ “Nyuwe mwi munyu we isi. Mna uneva
munyu unabanika, hahana cho kuutenda uuiye
ukimunya wakwe. Hiwo wedi naho, waduulwa
kuse niyo wajatwa ni want'hu.

¹⁴ “Nyuwe mwi ung'azi we isi. Mzi una
zengwa henukile haukudaha kukefisa. ¹⁵ Naho
hahali mnt'hu akukweleza lumuli, niyo alwiika

kwe divungu. Mna nolwiikwe hant'hu henukile vileke want'hu wose wauone ung'azi mwe nyumba. ¹⁶ Viligane na ivo, ung'azi wenyu nanywe ung'ale mwa want'hu, vileke wakaule ayedi mkudamanya, wamtogole Tati yenyu ywa kwe mbingu.

Mahinizo ye Miko

¹⁷ “Mnase kugamba hiza kuiusa Miko ya Musa hegu mbuli za walotezi. Hizile kutenda ivo, mna hiza kuyakint'hiza. ¹⁸ Namigambilani kindedi, mbingu ne isi nevomboke mna hakihali nekihunguke mwe Miko, kubula kwo uheelo we vint'hu vose. ¹⁹ Mnt'hu yeyose akuunga abanange Mwiko umwenga mwe Miko ino imidodo mwa yose, no kuwahiniza want'hu enga ivo yehe akudamanya, naande mdodo kwo Useuta wa kwe mbingu. Nuko kugamba yeyose akuzumila Miko na kuhiniza watuhu kudamanya ayo, naande mkulu kwo Useuta wa kwe mbingu. ²⁰ Naivo nawagambani kugamba, nomwingile ko Useuta wa kwe mbingu uneva kumwelela Mnungu kwenyu kunajink'ha kudya kwa wahinizi we Miko hamwenga na Mafalisayo.

Mahinizo mwe mbuli yo ukomi

²¹ “Mwiva kugamba aho kale neigambigwa, ‘Use kukoma, naho mnt'hu akukoma, naasengelwe.’ ²² Naho nawagambani nyuwe, yeyose akuunga amwihiye miyawe naasengelwe, naho yeyose akuunga ambele nduguye, neegalwe kwe kitala. Naho akuunga amgambe nduguye kugamba, ‘Weye wi hezi!’ Naageligwe mwo moto houkuzima wa ulu na ulu. ²³ Elo, uneva waunga

ukalave malavo kwe kilingo cho kumlavila Mnungu, niyo wakumbukila kugamba eyuko nduguyo mwikailane vihile, ²⁴ inda uyaleke malavo ayo he kilingo cho kulavila malavo, wiite kwa uyo nduguyo mwikalane vihile, mkaivane niho wiite ukalave malavo yako.

²⁵ “Sunguza kuivana na yudya akulongeleze mkei kubula kwe kitala. Unagoja mbule he kitala naakwink'hize kwo mkulu we kitala, mkulu ywe kitala naye naakwink'hize kwa mtowani, mtowani naye akugela kwe divugailo.

²⁶ Nawagambilani ikindedi, homfose uko mpaka mbinde kuliha ditundu dyo uheelo.

Mahinizo mwe mbuli yo Uhabwasi

²⁷ “Mwiva igambigwa, ‘Usekugenda na mvele ywa mnt'hu.’ ²⁸ Mna miye Nawagambani, akuunga amkaule mvele no kumunk'hilwa naye, kagendanaye kale mwo moyo wakwe. ²⁹ Uneva ziso dyako dyo kulume dyakugela mwo uwavu, ding'ole udiduule, nevindilise vedi una swesa kilungo kimwenga mwo mwili kujink'ha kunda no mwili wose, mna uduulwe kwo moto houkuzima wa ulo na ulo. ³⁰ Mkono wako wo kulume unakugela mwo wavu ukant'he uuduule. Nivedi uuswese kujink'ha kunda no mwili wose mna uduulwe kwo moto houkuzima wa ulo na ulo.

Mahinizo mwe mbuli yo kwasana

Matayo 19:9; Maliko 10:11-12; Luka 16:18

³¹ “Naho igambigwa, ‘Mnt'hu akumwasa mkaziwe amuwandikile talaka.’ ³² Mna miye nawagambani mnt'hu akuunga amwase mkaziwe haheina lema, mafa kwa kugenda na

mgosi ywa kuse, amtenda kunda mhabwasi, naho akuunga amlombe akehabwasa hamwenga naye.

Kwelisila vint'hu

³³ “Naho mwiva kugamba, aho kale want'hu nawagambigwa, ‘Mse kuusa kilapi, mna, damanyeni viya mwikile kilapi kwa Zumbe.’
³⁴ Mna miye nawagambani, msekugeza kukelisa hata kwe mbingu, kwa mbingu niyo ukalo wa Mnungu, ³⁵ naho mse kukelisila isi kwaviya umwo numwo Mnungu akuikila viga vakwe, naho msekukelisila Yelusalemu kwaviya nuwo mzi wa Seuta mkulu. ³⁶ Naho use kwelisila umtwi wako kwaviya houdahe kudamanya hata luvili lumwenga mwo mtwi lunde lung'aile, hegu lutitu. ³⁷ Yose mkuunga myalonge gambeni ‘heiye’ hegu du ‘bule.’ Hadihali dikujink’ha aho, idyo dyalawa kwa Mwavu.

Mahinizo yo kulihiza

Luka 6:29-30

³⁸ “Naho mwiva kugamba, ‘Ziso kwa ziso naho zino kwa zino.’ ³⁹ Mna miye nawagambani, mse kumliha mwiihi. Uneva mnt'hu anakutowa mwe fundu ya kumoso, mhituile ya kulume nayo. ⁴⁰ Uneva mnt'hu anakwigala kwe kitala vileke akuhoke ishatai yako, mwink'he ne dikoti. ⁴¹ Naho uneva mnt'hu anakugendeza kwa udahi wakwe maili imwenga, weye genda naye maili maidi. ⁴² Mnt'hu akukulombeza kint'hu, mwink'he. Use kumlemela akuunga kukukopa.

Kuwaunga wank'hondo

Luka 6:27-28,32-36

⁴³ “Mwiva ivo ilongigwe kugamba, ‘Muunge uywako, mna muihiye mnk'hondo ywako.’
⁴⁴ Mna miye nawagambani, waungeni awank'hondo wenyu naho muwalombezele wose wakuwatendelani wiihi, ⁴⁵ ivo nomnde wana Tati yenyu ekulanga kwaviya, yehe awang'azila ung'azi we dizuwa, waihile, na awedi hamwenga, naho awenk'ha fula wose hamwenga, wakumwelela na hewe kumwelela. ⁴⁶ Elo Mnungu naawaliheni mbwai uneva mnawaunga wakukwelela du? Elo wakugwila kodi, wose nagamba wadamanya enga ayo? ⁴⁷ Naho mnawalamsa wandugu zenyu du mdamanya dihi kujink'ha awatuhu? Kwaviya hata wadya hewe mmanyize Mnungu, watenda enga ayo. ⁴⁸ Elo, kint'heni, enga viya Tati yenyu ywa kwe mbingu ivo eli akint'hile.

6

Mahinizo mwo ukise

¹ “Msinyise msekudamanya yakwelela hameso ya want'hu vileke wawatogoleni, kwa kudamanya ivo, homhokele nt'hunyo yoyose kulawa kwa Tati yenyu ywa kwe mbingu.

² “Elo, mkawenk'ha wakiwa vint'hu useku-toa lugong'ondo enga watondwe ivo wakutenda mwe zinyumba zo kuvikila na mwe zisila, vileke wakaulwe no kutogolwa ni want'hu. Nawagambilani ikindedi, wahokela kale amaliho yawe yose.

³ Mna nyuwe mkawambiza wakiwa, damanyeni kwa kinyele kugamba hata ehagihi na weye asekumanya. ⁴ Malavo yako udamanye kwa

kinyele, Mnungu akukaula kwe kinyele niye naawatunyeni.

Kulombeza Mnungu

Luka 11:2-4

⁵ “Ukalombeza use kulombeza enga want’hu watondwe, waungisa kuvika mwe zinyumba zo kuvikila, na mwe zisila mp’handanda, vileke wakaulwe ni want’hu. Nawagambilani ikindedi, wahokela kale maliho yawe. ⁶ Mna nyuwe mkalombeza, ingileni kwe nyumba kundani niyo mwavugala lwivi. Mlombezani Mnungu heekuoneka, akusinya kwo moyo naawa tunyeni.

⁷ “Naho mkalombeza, msekulalata kwa mbuli nyingi enga hewe mmanyize Mnungu, wakagamba nawevigwe kwo wingi we zimbuli mwo kulombeza kwawe. ⁸ Mnase kunda enga woho, kwaviya Tati yenyu kamanya kale kiya mkuunga, mkei kulonga naye. ⁹ Elo mkamlombeza Mnungu, gambeni ivi, ‘Tati yetu ywa kwe mbingu.

Zina dyako ditogolwe,

¹⁰ Useuta wako wize,
vinde viya ukuunga weye
aha he isi enga ukwo kwe mbingu.

¹¹ Ukink’he dielo nk’hande ya mazuwa yose.

¹² Ukiusile wavu wetu kitendile,
enga naswe viya kikuwausila wadya wakukiten-
dela wavu.

¹³ Usekukigela mwa magezo,
mna ukikombole kulawa mwo Mwavu.’
Kwaviya Useuta ni wako, no udahi no uwedi uten-
dese, ulo na ulo. Taile.

14 “Mnawausila wavu wadya wakuwatendelani, Tati yenyu ywa kwe mbingu naye naawa usileni nyuwe wavu wenyu. 15 Mna hamna wausile mbazi wadya wawatendeleni wavu, Tati yenyu ywa kwe mbingu naye haawa usileni wavu wenyu mtendile.

Mahinizo yo ukufunga

16 “Naho mkafunga, msekunda want'hu wana kinyulu mwe zinyuso, enga viya watondwe wakutenda. Woho wabilinga zinyuso zawe vileke want'hu wamanye kugamba wafunga. Nawagambilani kugamba awo wahokela kale amaliho yawe. 17 Mna nyuwe mkafunga, hakeni mavuta mwe mitwi yenyu naho mhake mazi mwe zinyuso zenyu, 18 vileke watuhu wasekumanya kugamba mfunga, amanye Tati yenyu du e kulanga heekuoneka. Yehe akudaha kukaula yadya ya kwe kinyele naawa tunyeni.

Kindolo cha kulanga

Luka 12:33-34

19 “Mse kukeikila vindolo aha he isi, aha vikubanangwa ni vimungu ne kanga, naho wahoki nawamole no kubawa. 20 Keikeneni ugoli kulanga ukwo vimungu ne kanga hevikudaha kubananga naho wahoki hawa kudaha kumola no kubawa. 21 Kwaviya mioyo yenyu neikekale kudya wili vindolo venyu.

Ung'azi wo mwili

22 “Ziso nulo lumuli lwo mwili, uneva ziso dyako dinanda gima mwili wako woseni nounde no ung'azi. 23 Mna uneva ziso dyako hidyo gima,

mwili wako wose nounde mwe diziza titu tilili. Mna uneva udyu ung'azi umwako ni lwiza, ulo nolunde lwiza lwa kutisa!

Useuta wa Mnungu

Luka 16:13, 12:22-31

²⁴ “Hahali mnt'hu akudaha kunda mtumwa ywa mazumbe waidi, naamuungise yumwenga no kumbela mtuhu, naamwase yumwenga no kunda no mtuhu. Hukudaha kudamanyila ndima Mnungu no ugoli.

²⁵ “Ivi nivo vikuleka nawagambilani kugamba, msekunda na kiyangayanga ne nk'hande mkagamba nekidyeyi nekinywei, naho nekivalei. Togoleni ugima haujink'hile nk'hande, mwili nao houjink'hile zisuke? ²⁶ Kauleni madege, hayadahile kuhanda na kuvuna, na kugela kwedigulu. Hamwenga naayo, Tatiyenyu ekulanga ayenk'ha nk'hande. Togoleni, nyuwe hamyajink'hile yoho mwo uwagilwa? ²⁷ Niani mwa nyuwe, kwa kunda na kiyangayanga naake ongezele utali hata mkono umwenga?

²⁸ “Naho nii mwayafanyanyisa izisuke? Hake kauleni mabwali ivo yakukula, hayana ndima yoyose. ²⁹ Mna nawagambilani, hata Sulemani mwo uwedi wakwe utendese wose, akei kuhambwa enga ve mihambilwe ya mabwali aya. ³⁰ Uneva Mnungu adaha kuyavala vedi mani ya kwe mbago yakunda aaho dielo na luvi yaduulwa kwo moto, haadahise kuwavalani nyuwe?, Nyuwe mhungukilwe ni mhuwi!

³¹ “Elo, mse kunda na kiyangayanga mkagamba, ‘Nekidyeyi, ne kivalei, hegu nekinywei? ³² Want'hu hewemmanyize Mnungu

nawo wafanyanya enga ivo, na Tati yenyu ekwe mbingu kamanya kugamba, mwayaunga ayo yose, naho na awenk'heni ayo. ³³ Naivo elo, indeni kuuzungula nk'hongo Useuta wa Mnungu na yadya yakumwelela, niho nomongezelwe aya yose. ³⁴ Elo, mse kuyafanyanya ya luvi, kwaviya luvi ina makunt'ho yakwe yenye. Makunt'ho ye dizuwa dimwenga naya mkint'heni.

7

Kuwasengela watuhu.

Luka 6:37-38,41-42

¹ “Msekuwasengela weenyu, sema nanywe mna sengelwe, ² enga viya mkuwasengela weenyu nanywe nomsengelwe iivo, ne kihimo kiya mkuwahimila weenyu, nicho nomhimilwe nanywe. ³ Mna nii wakaulisa kabasi ke kwe diziso dya nduguyo, haheina kukaula kasoso kekwe diziso dyako we mwenye? ⁴ Vivihi umgambe nduguyo ‘Hake goja hulave kabasi ke mwe diziso dyako,’ mna we mwenye ziso ditungwa ni soso? ⁵ Weye mtondwe, hake yanda kulava kasoso ke mwediziso dyako, niho unaone vedi akabasi kemwe diziso dya nduguyo.

⁶ “Msekwink'ha makuli kint'hu kikukile, naho mse kuduula vint'hu va ugoli hana nguluwe, kwaviya, sema zinavijatangize no kuwahitukilani niyo zawasabant'hulani.

Kulombeza na kuzungula na kugamba kuno

Luka 11:9-13

⁷ “Lombezeni nomwink'higwe, zunguleni no mbunk'hule, toweni hodi mkomwoelwe.

⁸ Kwaviya, akulombeza, neenk'higwe, naho akuzungula, naabunk'hule, na wose nawatowe hodi nawakomoelwe. ⁹ Hegu eyuko mwa nyuwe watate, akuunga amwink'he palamba mwanawe hant'hu hakumwink'ha nk'hade iyo alombeze? ¹⁰ Hegu wadaha kumwink'ha nyoka hant'hu ha kumwink'ha samaki iyo alombeze? ¹¹ Uneva nyuwe want'hu mwihile, mwadaha kwink'ha wana wenyu vint'hu vedi, Tati yenyu e kulanga, haasump'hule kuwenk'ha vint'hu vedi wose wakulombeza kwakwe?

¹² “Wadamanyileni want'hu viya nyuwe mkuunga kudamanyilwa kwaviya ino niyo miko ya Musa, hamwenga na mahinizo ya walotezi.

Lwivi lufinyu

¹³ “Yombokeleni mwo lwivi lufinyu, kwaviya lwivi luzangalamuka, sila nayo ikuita kwo kubanika izangalamu naho mp'hufu, wakombokela isila iyo wengi. ¹⁴ Mna sila ikuita kwo ugima finyu naho ifint'wa, naho wakuiona wageke.

Mti wamanyika kwa cheleko chakwe

¹⁵ “Indeni na wengele mwa walotezi wo udant'hi, want'hu wakuunga waweziileni wakanda enga ngoto, mna kundani ni mauzi yaihile. ¹⁶ Nomuwabunk'huile mwe zimbuli zawe wakudamanya. Zabibu hazikwahigwa mwe miwambangoma. Naho matunduja hayahigwe mwe zimbigili. ¹⁷ Ziti dyodyose dyedi, dyeleka matunda yedi, diihile nadyo dyeleka matunda yaihile. ¹⁸ Ziti dyedi hedidahe kweleka matunda yaihile. Ziti diihile nadyo hedyeleke matunda

yedi. ¹⁹ Ziti dyodyose, hediikweleka matunda yedi, idyo dya sengwa no kugeligwa moto. ²⁰ Elo nomuwamanye mwe zimbuli zawe ziya wakudamanya.

Hiwamanyizeni

²¹ “Hiwo wose wakunitanga, Zumbe, wakuunga wengile mwo Useuta wa kwe mbingu, mna niwadya du wakuunga wadamanye yadya yakumwelela Tate ywa kwe mbingu. ²² Want’hu wengi mwe dizuwa dyo usengelo nawanigambe, ‘Zumbe, suwe hachadamanye ulotezi kwa zina dyako, naho kwe dizina dyako chalavaga mp’hepo, no kudamanya vihungi!’ ²³ Niho neni wagambe, ‘Hiwamanyizeni. Halaweni aha hangu, nyuwe mkudamanya uwavu!’

Wazesi waidi

²⁴ “Elo mnt’hu yeyose akuunga anitegeleze mbuli zangu, niyo adamanya enga ivo, uyo ali-ganyizwa no mnt’hu azengile nyumba yakwe mnanga mwo luwe. ²⁵ Fula ize inye, mazi niyo yamema, nk’hung’unto niyo yaikungudisa inyumba, mna haiyukile hasi, kwaviya neizengelwa mwo luwe.

²⁶ “Naho mnt’hu yeyose akuunga anayeve aya hulonga, niyo ase kutenda enga ivo, naaliganywe na mnt’hu mhezi, azengile nyumba yakwe mwo msanga. ²⁷ Fula niyo yanya mito niyo yamema na kumwaguka, nk’hung’unto niyo yaitowa inyumba niyo yagwa, naho cheleka chakwe ni kikulu!”

Udahi wa Yesu

²⁸ Aho Yesu eze abinde milosi iyo, want'hu nawehelwa vidala mwaivo naakahiniza. ²⁹ Ahinizaga enga viya mnt'hu mta udahi naho hiyo enga wahinizi we Miko.

8

Yesu amhonya mnt'hu mta matana.

¹ Yesu eze auye kulawa kwo mnima, atimilagwa ni mafyo makulu ya want'hu. ² Mnt'hu yumwenga mta matana amwiziilaga Yesu akamfikila madi akamgamba, “Zumbe, uneva ukaunga, wadaha kunitenda nisunt'hike.” ³ Niyo Yesu achulula mikono yakwe, niyo amkwafa uku aka mhit-ula kugamba, “Naunga.” “Sunt'hika!” Aaho, niyo yudya mta matana ahona. ⁴ Niyo Yesu amgamba, “Kaula usekugambila mnt'hu yeyose. Mna wiite kwa mlava nt'hambiko mkulu ukakelagise kwakwe, unde uwona kwa want'hu wose kugamba kuhona, naho ukalave malavo enga viya Musa asigiilaga.”

Yesu amhonya mtumwa ywo mkulu we Kilumi

⁵ Aho Yesu engilaga Kapelinaumu, mkulu yumwenga ywe Kilumi amwiziilaga akalombeza kwambizwa.

⁶ Akagamba, “Zumbe kaya, eyuko mtumwa ywangu mwo lusazi, alumwa unyonge wa kuholomp'hala, alumiswa.”

⁷ Yesu niyo amgamba, “Neniite hamhonye.” ⁸ Yudya mkulu niyo amgamba, “Zumbe, miye hina wedi ukint'hile, vikuunga vileke weye ubule kwe nyumba yangu. Weye longa mbuli du, mindima ywangu naahone. ⁹ Kwaviya miye

name ni mnt'hu mkulu, naho nna watowani we mwe udahi wangu. Nnamgamba yumwenga, 'Ita!' Aita, hegu nnamgamba mtuhu 'So!' Eza, naho nnamgamba mtumwa ywangu, 'Tenda ivi!' Atenda."

¹⁰ Yesu eze eve ivo, eheelwagwa, niyo awagamba wadya want'hu wamtimilaga kugamba, "Nawagambilani ikindedi, hinati kuwona mhuwi mkulu enga uno kwa mnt'hu yeyose aha he Izilaeli." ¹¹ Naho nawagambilani, mafyo ya want'hu kulawa ulailo wa zuwa no usweelo we dizuwa, niyo wekala hamwenga na Ibulahimu, na Isaka, na Yakobo mwo Useuta wa kulanga. ¹² Mna wadya wakuungwa kunda mwo Useuta nawaduulwe kuse ko lwiza, nuko nokunde ndilo no kugwegwejula meno. ¹³ Yesu niyo amgamba yudya mkulu, "Kweitile kaya, nevinde enga viya ukuhuwila."

Aaho, yudya mtumwa ywo mkulu niyo anda kahona.

Yesu ahonya mafyo ya want'hu.

¹⁴ Yesu aitaga kwe kaya kwa Petulo. Uuko ambwiilaga nine mdodo, emwo lusazi, alumwa.

¹⁵ Yesu amtozaga mkono, niyo aaho enuka ahonile, niyo akonga kuwa sank'honila.

¹⁶ Ize ibule mwalagulo, want'hu wamwigailaga wata mp'hepo, hamwenga na wose wandile he-weekukedaha, Yesu niyo awahonya kwa ulosi wakwe. ¹⁷ Aya yose yandaga ni kukint'hiza yadya yalogagwa ni mlotezi Isaya, akagamba, "Yehe mwenye kakihokela usokezi wetu, kakihokela maine yetu."

Wawagilwe kunda na Yesu

¹⁸ Yesu eze aone idifyo dya want'hu dyamzunguluka, awagambaga wanamp'hina wakwe wajink'hanye nt'hendelo ya kaidi ye diziwa. ¹⁹ Mhinizi yumwenga ywe Miko amwizilaga, niyo amgamba, “Mhinizi,” “Miye nohutimile hohose nouite.”

²⁰ Yesu niyo amgamba, “Mabwasiko yana ugono ywawe kwezimp'hanga, madege nayo yana vyaila vawe, mna Mwana Mnt'hu kaswesa ho kuika umtwi wakwe.”

²¹ Yumwenga mwa wanamp'hina wakwe niyo amgamba, “Zumbe, goja hande kummosa tate.”

²² Yesu niyo amhitula kugamba, “Waleke wazimu wakaika wawamose msanga wazimu weyawe.”

Yesu aunyamaza umjubwaniso.

Maliko 4:35-41; Luka 8:22-25

²³ Yesu eze engile mwe ngalawa, wanamp'hina wakwe nao niyo wantimila. ²⁴ Kwandaga mjubwaniso mkulu mwe bahali, naho ingalawa yandaga aka didimila, mna Yesu andaga kagona. ²⁵ Wanamp'hina niyo wamwinula, niyo wangamba, “Zumbe kiyokole!” “Kihagihi no kubanika!”

²⁶ Yesu niyo awagamba, “Mwogohai nyuwe mhungukilwe nu mhuwi?” Niyo enuka no kukonga kuditivila idya ink'hung'unt'ho, niyo mjubwaniso wanyamala, niyo kwa tondowala.

²⁷ Want'hu wose niyo weehelwa, wakagamba, “Uyu ni mnt'hu ywa vivihi akwivigwa hata ni nk'hung'unt'ho ne mijubwaniso ye bahali!”

*Wata mp'hepo waidi wahonywa ni Yesu
Maliko 5:1-20; Luka 8:26-39*

²⁸ Yesu eze abule ng'ambu mwe isi ya Wagelasi, aduganaga na want'hu waidi wandaga na mp'hepo wandaga wakalawa kwe vikuta. Wandaga wakali vidala, naho hakwandaga na mnt'hu yeyose adahaga kombokela mwe sila iyo.

²⁹ Niyo wagutiila wakagamba, “Kikubanangai weye mwana Mnungu? Weye kwiza kukisulumiza hekiinati kubula mwo lupisi lwetu lwo kusulumizwa?”

³⁰ Handaga na fyo dya nguluwe dyandaga dikadya luhalehale. ³¹ Ziya zimp'hepo zam-lombezaga Yesu kugamba, “Uneva wakilava mwa want'hu awa, kigambe kikengile mwe zinguluwe.”

³² Yesu niyo azigamba, “Iteni.” Niyo zafosa mwa want'hu no kwingila mwe zinguluwe. Idifyo dyose dye zinguluwe niyo dyatula nguluko, niyo dyose dyadidimila mwe diziwa dya mazi.

³³ Wadya wadimi we zinguluwe, niyo waguluka kwo mzi niyo wawagambila want'hu mbuli zose, hamwenga na yadya yawalaile wadya wandile ne zimp'hepo. ³⁴ Niyo mzi wose wagenda kumsingila Yesu. Weze wamuwone, niyo wamlombeza kugamba, amlawe mwe isi yawe.

9

*Yesu ahonya mnt'hu aholomp'hale.
Maliko 2:1-12; Luka 5:17-26*

¹ Yesu engilaga mwe ngalawa niyo ajink'hanya mwe digundi ye diziwa, no kwingila mwo mzi wa kwawe. ² Want'hu wamwigailaga mnt'hu

aholomp'hale alambalikagwa mwo lusazi. Yesu eze aone uwedi utendese wo mhuwi wawe, niyo amgamba yudya aholomp'hale, “Mwanangu, keink'he moyo, kuusilwa wavu wako.”

³ Niyo wahinzi wamwenga we miko, walosanyaga wakagamba, “Mnt'hu uyu amhomola Mnungu!”

⁴ Yesu abunk'hulaga zifanyanyi zawe niyo awagamba, “Nii mwafanyanya wihi mwe mioyo yenyu? ⁵ Ni kihi kihufu vitendese, kugamba, ‘Kuusilwa wavu wako,’ hegu kugamba, ‘Inuka ugende’? ⁶ Viya naunga niwalagiseni kugamba, Mwana Mnt'hu haswesile udahi mwe isi wo kuwausila want'hu wavu ywawe.” Ivo amgamba yudya aholomp'hale, “Inuka, inula lusazi lwako ukeitile kaya!” ⁷ Yudya mnt'hu aholomp'hale akimaalaga na kuita kaya. ⁸ Want'hu weze wayaone ayo, wehelagwa na kogoha, niyo wantogola Mnungu kwa kuwenk'ha want'hu udahi enga uwo.

Yesu amwitanga Matayo

Maliko 2:13-17, Maliko 5:27-32

⁹ Yesu eze ahalawe hadya agendeelaga kulongole, niyo amuona mnt'hu akwitangwa Matayo andaga kekala he nyumba yawe yo uduganyi we kodi. Niyo amgamba, “Nitimile.” Matayo niyo enuka no kumtimila.

¹⁰ Yesu Umwo andaga akadya nk'hande kwe nyumba kwa Matayo, watoza kodi watuhu wabindile ingi, hamwenga na wata wavu watuhu wezaga kwikala hamwenga na wanamp'hina wa Yesu ho ludyo. ¹¹ Mafalisayo wamwenga weze wayaone ayo, wawauzaga wanamp'hina wakwe

kugamba, “Mhinizi ywenyu nii adya na watoza kodi hamwenga na wata wavu?”

¹² Yesu awevaga, niyo awahitula, “Mnt’hu heina maine hakuunga ulaguzi, wanamaine nao akuunga ulaguzi. ¹³ Kehinizeni mwa mawandiko ivo Mnungu ukulonga. ‘Miye naunga mbazi hikuunga malavo.’ Miye hizile kuwetanga want’hu wedi, mna wata wavu.”

Swali mwo kufunga

Maliko 2:18-22, Luka 5:33-39

¹⁴ Wanamp’hina wa Yohana Mbatizi wamwiziiilaga Yesu, niyo wamuuzza kugamba, “Suwe na Mafalisayo chafunga. Nii wanamp’hina wako hawakufunga?”

¹⁵ Yesu niyo awahitula kugamba, “Havikudahika walalikwe kwe ndoza kufunga wakanda wamwenga no mlombi. Mna aho mlombi akeza kuhalawa mwawe, aho niho nawaungwe kufunga.

¹⁶ “Hahana mnt’hu akugela kilaka mwe suke isakale, cheivo kiya kilaka ikihya nekiivutumule kulawa mwe suke iyo isakale, niyo yatenda langa kulu mwe suke iyo. ¹⁷ Naho hahali mnt’hu akugela lude mwe vizeembe visakale, cheivo nevitulike niyo ulude ulowetika, vizeembe ivo navo nevinde vibanika, vituhu vakwe, want’hu wagela lude mhya mwe vizeembe vihya, niyo vizeembe no uki vanda viikwa vedi.”

Mwana kike ywa zombe na mvele mnyonge

Maliko 5:21-43, Luka 8:40-56

18 Umwo Yesu andaga akalonga ivi, mkulu yumwenga ywa Kiyahudi amwiizilaga na kumfikila madi akamgamba, “Mwanangu ywa kivele kabanika haluse ivi, elo so uka mwiikile mikono, naande mgima.”

19 Yesu hamwenga na wanamp'hina wakwe enukaga niyo waitanya naye. 20 Aaho, niyo alaila mvele yumwenga andaga akahuma unyonge wakulawa sakame ibuile myaka mlongo na miidi, amtamilaga Yesu niyo adosa imp'hindilo ye suke ya Yesu. 21 Alongaga kimoyomoyo kugamba, “Nnadosa du isuke yakwe, nenihone.”

22 Yesu ahitukaga, niyo amuona yudya mvele, niyo amgamba, “Keink'he moyo mwanangu. Mhuwi wako ukuhonya.” Aaho yudya mvele niyo ahona.

23 Yesu engilaga mwe nyumba ya yudya mkulu. Awabwiilaga want'hu wakuhongeza ndilo 24 niyo awagamba, “Foseni kuse wose! Mwana uyu habanike, kagona du!” Niyo wose wamseka.

25 Mna aaho want'hu weze wafose kuse, Yesu engilaga kwe nyumba kudya andaga yudya mndeke abanike, amtozaga mkono niyo mndeke enuka.

26 Imbuli idya yenelaga mwe nt'hendelo zose ze isi idya.

Yesu ahonya mant'hunt'hu waidi

27 Yesu eze ahalawe hadya, no kugendeela kulongole, mant'hunt'hu waidi, wamwiizilaga wakalonga kwa izwi kulu wakagamba, “Mwana Daudi kionele mbalazi!”

28 Yesu eze engile, wadya mant'hunt'hu waidi wantimilaga, niyo awauza kugamba, “Togoleni,

mwahuwila kugamba nadaha kuwahonyani?” Niyo wagamba, “Heiye Zumbe, wadaha.”

²⁹ Yesu niyo ayatoza meso yawe na kuwagamba, “Nevinde enga viya mhuwile!” ³⁰ Meso yawe niyo yaona naho. Yesu niyo awafingiza akawagamba, “Msekumgambila mnt'hu yeyose imbuli ino!”

³¹ Mna woho weze waite niyo wagendeza zimbuli za Yesu mwe isi idya yose.

Yesu ahonya mnt'hu kimumu

³² Umwo want'hu wandaga wakahalawa, want'hu watuhu wamwigailaga Yesu mnt'hu kimumu kwaviya andaga ana mp'hepo. ³³ Mna zimp'hepo izo zize zimfose aaho, mnt'hu yudya niyo akonga kulonga, want'hu wose niyo weehelwa wakagamba, “Hakinati kuviona vint'hu enga ivi mwe Izilaeli!”

³⁴ Mna Mafalisayo niyo wagamba, “Alava mp'hepo kwa udahi wa mkulu we zimp'hepo!”

Yesu awaonela mbazi want'hu

³⁵ Yesu azungulukaga mizi yose ne zikaya. Ahinizaga mwe zinyumba zo kuvikila akabilikiza Mbuli Yedi yo Useuta wa Mnungu, naho ahonyaga kila maine na kila manyonge na wose heweekudaha. ³⁶ Yesu eze ayaone mafyo ya want'hu, awaonelaga mbazi momoyo wakwe kwaviya nawanda wahwele no kuswesa wambizi enga ngoto heziina wadimi. ³⁷ Ivo niyo awagamba wanamp'hina wakwe, “Ulozo ulozoka, mna wandima wo kuulozola wageke. ³⁸ Mlombezeni Zumbe wo ulozo, vileke egale wavuni wo ulozo wakwewagilwa wakwe.”

10

Wana mp'hina mlongo na waidi

Maliko 3:13-19; Luka 6:12-16

¹ Yesu awetangaga wanamp'hina wakwe mlongo na waidi hamwenga, awenk'ha udahi wa kugulusa mp'hepo no kuhonya want'hu maine yawe, na wose heweekukedaha. ² Yano nayo amazina ya wegala ulosi mlongo na waidi wa Yesu nk'hongo ni Simoni akwitangwa Petulo, na Anduleya nduguye na Yakobo mwanawe Zebedayo na Yohana nduguye, ³ Filipino na Batolomayo, Tomasi na Matayo andaga mkusanya kodi. Yakobo mwana Alufayo na Tadayo, ⁴ Simoni mkaya mtoanila isi na Yuda Isikaliyote, yudya amsezengaga Yesu.

Yesu awasigila wadya wasigilwa mlongo na waidi

Maliko 6:7; Luka 9:1-6

⁵ Yesu niyo awasigila wadya wasigilwa mlongo na waidi, niyo awagamba, “Msekuita kwa want'hu hi Wayahudi, naho msekwingila mwo mzi wowose wa Kisamalia. ⁶ Ivedi vakwe, mziitile zingoto zagile za want'hu wa Izilaeli ⁷ Iteni mkabilikize kugamba, ‘Useuta wa Mnungu wihagih.’ ⁸ Honyeni wanyonge, uyuleni want'hu, wasunt'heni wata matana, laveni mp'hepo mwa want'hu. Mwink'higwa haheina maliho laveni haheina maliho. ⁹ Msekwinula zahabu, hela, hegu shaba mwemifuko yenyu. ¹⁰ Msekwinula mifuko ya kulombezeza vint'hu mwe nt'hambo, naho mse kuguha suke ya kusakanya, hegu vilatu,

hegu ngoda. Wandima wawagilwa kwinkwa kiya wakuunga.

¹¹ “Umwo mkaita mwe zikaya na mwe mizi, ingileni mkaule yeyose akuunga amitendeleni kise. Ikaleni kwakwe mpaka aho mkuunga mhalawe. ¹² Mkengila mwe nyumba, wagambeni, ‘Utondowazi nounde mwa nyuwe.’ ¹³ Uneva want’hu we nyumba iyo wana watendelani kise, ndamsa iyo yo utondowazi, neisigale nawo, hawana tendile ivo, ndamsa yenyu nemiuiyeni. ¹⁴ Naho want’hu wanaleka kuwatendela kise mwo mzi hegu mwe kaya yoyose, halaweni aho, naho mkahalawa, kungunt’heni no luvumbi lumwe viga venyu. ¹⁵ Nawagambilani ikindedi, mwe dizuwa dyo usengelo, mzi uwo noupate masulumizo makulu kujink’ha masulumizo yawapataga want’hu we mizi ya Sodoma na Gomola.

Masulumizo yakwiza

Maliko 13:9-13; Luka 21:12-17

¹⁶ “Kauliseni, miye nawasigiilani uko kuse enga ngoto mwe nyika ya mauzi. Mwaungwa mnde wabala enga nyoka, naho mnde wajalamu enga suwa. ¹⁷ Indeni na wengele, kwaviya nawa wavugaileni, niyo ywawegala kwe vitala vawe, nomtoigwe ngoda mnenge nyumba zawe zo kuvikila. ¹⁸ Nomwigoalwe kwe vitala va wakulu we isi na mazumbe kwa ajili yangu, enga ulonga uwona kwa woho na want’hu wose hi Wayahudi. ¹⁹ Umwo wakawegalani kwe vitala, msekufanyanya fanyanya ivo mkuunga mlonge. Nomwink’higwe yo kulonga Umwo mkaungwa

ukulonga. ²⁰ Kwaviya yadya mkunga mlonge hiyo ya kwenyu nyuwe, mna nayalawe kwa Muye ywa Mnungu akuunga alonge kombokela kwa nyuwe.

²¹ “Want’hu nawawazunguile wandugu zawe kukomwa, iviya iviya welesi wakigosi nawawazunguile wana ywawe kukomwa. Wana nao nawawahitukize welesi ywawe, na kuwakoma. ²² Want’hu wose na wawa ihiyeni kwaviya mwanitimila, mna akuunga afinyilize no kubula kwo uheelo, niye akuunga ahone.

²³ “Wakakusunk’ha sunk’ha mwo mzi umwenga sumkila hatuhu. Nawagambilani ikindedi kugamba hombinde mizi yose ya Izilaeli kubula aho mwana mt’hu akei abule

²⁴ “Mwanamp’hina hakudaha kunda mkulu kumjink’ha mhinizi ywakwe, mtumwa naye hakudaha kunda mkulu kujink’ha zumbe ywakwe. ²⁵ Vakint’ha mwanamp’hina aligane na mhinizi ywakwe, na mtumwa naye kuligana na zumbe dyakwe. Uneva mkulu we nyumba ketangwa Belizebuli, wana we inyumba iyo nawenk’higwe mazina yaihise?

Niani wo kogoha?

²⁶ “Ivo mse kuwogoha want’hu kwaviya chochose kikefisile nektivumbuke, na kiya kimwe kinyele nekilawile kuse. ²⁷ Diya huunga niwa gambileni mwo lwiza, nyuwe mwaungwa mdilonge kungaile, na diya mkuunga mgambilwe kwe nyumba, nyuwe dilongeleni kwe hant’hu henuke hakumvikila Mnungu. ²⁸ Use kwogoha wakuukoma umwili niyo wadunduga kuukoma umuye. Nivedi mna mogoha akukoma

umwili, akajika naho akoma no umuye mwo moto houkuzima wa ulo na ulo. ²⁹ Togoleni, mbayuwayu imwenga haikutagwa kwa hela imwenga? Naho haikudaha kugwa imwenga haheina mzungu wa Tati yenyu ³⁰ Mna nyuwe, zifili zenyu ze mitwi yenyu ziwazigwa zose. ³¹ Elo nyuwe msekogoha, nyuwe mwafaha kujink'ha zimbayu wayu zinyingi.

Kuzumila no kumlemela Kilisito
Luka 12:8-9

³² “Kwaviya wakuunga wanizumile miye mwe kiyeti cha want'hu kugamba miye niywawe, miye name neniwatendele iivo mwa ameso ya Tate ekulanga. ³³ Mna akuunga ananilemele mwe ki-eti, name neni mlemele mwa ameso ya Tate e kulanga

Higala nk'hondo higale muivano
Luka 12:51-53; 14:26-27

³⁴ “Mnase mgambe hiza kwigala mwivano mwe isi. Bule. Hizile kwigala utondowazi, higala nk'hondo. ³⁵ Hiza kuwachakulani wanakilume na wa Tati zawe, wanakivele na wamami zawe, mwana kike na nine vyala. ³⁶ Naho wank'hondo wa mnt'hu nawalawe mwe mp'huga yakwe.

³⁷ “Wose wawaungise wamamizawe na watatizawe kujink'ha kuniunga miye, hawawagilwe kunda wanamp'hina wangu. Na wadya wakuwaungisa wana wawe, hawawagilwe kunda wanamp'hina wangu. ³⁸ Heweekudaha kwinula viwambilo vawe, niyo wanitimila mnenge sila zangu, hawawagilwe kunda wanamp'hina wangu. ³⁹ Wakuunga

wageze kongezela ugima ywawe, nawawaze, mna wakuunga kuwaza ugimawawe kwa kuni zungula miye, nawongezelwe.

Mageleko

Maliko 9:41

⁴⁰ “Akuwahokelani nyuwe, anihokela miye, naho akunihokela miye amhokela yehe anitumile. ⁴¹ Akuunga amhokele mlotezi we mbuli ya Mnungu, naahokele iviya viwagilwe ulotezi ywakwe, naho akumhokela mnt’hu ywedi, mwo uwagilwa wakwe naahokele viwagile uwedi wa uyo kwe. ⁴² Naho namigambilani kindedi, mnt’hu yeyose akuunga amwink’he yumwenga mwa awa wakunitimila kiyamp’ha cha mazi yahoile kwaviya ni mwanamp’hina ywangu, naahokele mageleko.”

11

Wegazi wo ulosi wa Yohana Mbatizi kwa Yesu

Luka 7:18-35

¹ Aho Yesu eze ajinke kuwenk’ha mwiko wanamp’hina wakwe wadya mlongo na waidi, ahalawaga hadya niyo agenda kubilikiza kwe mizi ihagih na hadya.

² Yohana Mbatizi uko kwe divugailo, evaga zimbuli izo Kilisito naakadamanya, niyo awatuma wamwenga mwa wanamp’hina wakwe kwa Yesu. ³ Niyo wamgamba, “Kigambile, weye niweye chagambilwe ni Yohana Mbatizi kugamba weza, hegu kikawiile mtuhu?”

⁴ Yesu awahitulaga kugamba, “Uyeni mkamgambile Yohana aya mkuyaona na kuyeva,

⁵ Mant'hunt'hu waona, viwete vagenda, wata matana wakukizwa, viziwi weva, wabanike wauyulwa, naho Mbuli Yedi ya Mnungu, yabilikizwa kwa want'hu wakiwa. ⁶ Nawande na kinyemi kwa wadya wose wakuunga waike mhuwi kwangu!”

⁷ Umwo wanamp'hina wa Yohana wandaga wakauya, Yesu akongaga kulonga no mdugano akawauza kugamba, “Viya kudya kwenyika mwaitaga, mwagendaga kukaulai? Mwakawiilaga kuonai? Lunyazi lukuvesulwa ni Muye? ⁸ Mwagendaga kukaulai? Mnt'hu availe suke za kiseuta? Mnt'hu akuvala enga ivo ahumula mwe zinyumba ze kiseuta! ⁹ Nigambileni, nomgenda kukaulai? Mlotezi? Kindedi, naho kujink'ha mlotezi. ¹⁰ Kwaviya Yohana niye alongagwa mwe mawandiko kugamba, ‘Nenigale mwigala mbuli akuunga akulongoele, akuunga akomole isila yako.’ ¹¹ Nawagambilani ikindedi kugamba, Yohana Mbatizi ni mkulu kujink'ha wose walailaga. Mna yeyose emdodo mwo useuta wa kulanga, ni mkulu kumjika Yohana. ¹² Kukongela aho Yohana Mbatizi andaga akabilikiza mpaka mwa mazuwa aya ya dielo, Useuta wa kwe mbingu wapatikana kwa ludole, naho wata ludole nawo wakuutaha. ¹³ Kwaviya mahinizo yose ya walotezi ne miko ya Musa, yalotelaga mpaka mwa Yohana. ¹⁴ Naho uneva mwadaha kuzumila, uyu Yohana niye yudya Eliya aungigwe eze. ¹⁵ Mta magutwi, neeve!

¹⁶ “Haluse, want'hu wa dielo niwaliganyize na mbwai? Wekala enga wana wakwikala hedigwilo, kawetanga weyawe, ¹⁷ ‘Kimtoelani

ngoma mna hamuungile kuvina, naho kimkemelani mila ya kuhongeza mna hamuungile kuhongeza!’ ¹⁸ Umwo Yohana ezaga, hadyaga naho hanywele mp’hombe, niyo wamgamba, ‘Ana mp’hepo!’ ¹⁹ Umwo Mwana Mnt’hu eze eze, adyaga no kunywa mazi ye zabibu, niyo wamgamba mhank’hu naho mkozi, ana uhamwenga na want’hu wakutoza ushusulu mwa want’hu na want’hu watuhu wavu, kwavovose, mzungu wa Mnungu nouoneka kunda kindedi, vilawane ne zindima zakwe.”

Mizi heikuhuwila
Luka 10:13-15

²⁰ Want’hu we mizi idya Yesu adamanya sanga vihungi, hawaungaga kuleka wavu wawe, vatarendaga Yesu awativile.

²¹ “Hangi we mwenye, Kolazini! Hangi we mwenye, Betisaida! Yandile vihungi vidamanywe kwenyu vadamanywe Tilo na Sidoni, want’hu wakwe hegu nawakweiila kale, wakavala magunia, kulagisa kugamba, waleka wavu wawe. ²² Nawagambilani ikindedi, mwe dizuwa dyo usengelo, nyuwe nomsulumiziswe kujink’ha weenyu wa Tilo na Sidoni. ²³ Weye nawe Kapelinaumu, waunga ukekweze we mwenye kulanga! Nouselezwe mpaka kwe isi ya want’hu wabanike. Uneva vihungi vidamanywe kwenyu vadamanywe Sodoma, mzi uwo hegu nounda aaho hata ivi dielo. ²⁴ Manyiseni kugamba, mwe dizuwa dyo usengelo Mnungu naauonele mbalazi Sodoma, kujink’ha nyuwe.”

Nitimileni miye, niwahumuzeni.

Luka 10:21-22

²⁵ Aho Yesu niyo agamba, “Nakutogola Tate, Zumbe ywa Kulanga ne isi. Nakutogola kwaviya mbuli izi kuwafisa wata umanyi na mizungu niyo wawagubuilda want'hu wakembe. ²⁶ Heiye Tate ivi nivo uungile vinde.

²⁷ “Hink'higwa vose ni Tate. Hahali ammanyize Umwana, hegu Tate, naho hahali ammanyize Tate ila Mwana na yeyose yudya Mwana aungile kumlavanyila.

²⁸ “Soni kwangu nyose mzamilwe ni nt'wika zenyu, miye neni wahumuzeni. ²⁹ Kekakeni kifungo changu, naho hineni kwangu kwaviya miye ni mjalamu naho hikeseleza, nanywe nomnde na kinyemi mwe mioyo yenyu. ³⁰ Kwaviya, mbuli huunga niwenk'heni nyuwe mpufu, ne nt'wika huunga niwatwikeni, ihuha.”

12

Zuwa dyo Kuhumula ni kint'hu chani?

Maliko 2:23-28, Luka 6:1-5

¹ Mwe mazuwa yadya, Yesu andaga akagenda kombokela mwe nk'honde imwenga ya ngano mwe zuwa dya Kuhumula. Wanamp'hina wakwe niyo wakeiva sala, niyo wakonga kukwanyula magola ye ngano na kukonga kuyadya. ² Mafalisayo weze wayaone ayo, niyo wamgamba Yesu, “Kaula ivo wakutenda wanamp'hina wako, wabananga Miko. Hivo vedi kutenda ivo mwe dizuwa dyo Kuhumula.”

³ Yesu niyo awahitula, “Nyuwe hamsomile ivo Daudi atendaga viya yehe hamwenga na

wadya want'hu viya andaga na sala? ⁴ Wengilaga kwe nyumba ya Mnungu, yehe na weyawe, niyo wadya imikate ilavigwe kwe mbuli ya Mnungu, hamwenga na kugamba hachandaga kint'hu chedi kwa woho kuidya, kwaviya wawagilwe kuidya na walava nt'hambiko aawo du. ⁵ Hegu naho nyuwe hamsomile mwe miko ya Musa kugamba kila zuwa dye Kuhumula walava nt'hambiko mwe nyumba ya Mnungu, wabanangaga miko imwenga, naho hawa kuwazilwa wavu? ⁶ Nawagambilani ikindedi, kiyaha kikulu kikujink'ha Inyumba ya Mnungu. ⁷ Iwandikwa, 'Naungisa mbazi, hikuungisa nt'hambiko.' Wandile mwaumanyize ulosi uno vedi, hegu homka wasengela want'hu heweina masa. ⁸ Kwaviya, Mwana Mnt'hu niye Zumbe we zuwa dyo Kuhumula.”

Mnt'hu aholomp'hale mkono

Maliko 3:1-6; Luka 6:6-11

⁹ Yesu ahalawaga hadya, niyo aita kwe nyumba ya kuvikila. ¹⁰ Uko kwandaga na mnt'hu yumwenga aholomp'halaga mkono. Naho handaga na want'hu waungaga wamgele Yesu mwa masa. Niyo wamuuzwa, “Hivo vedi mwe Miko yetu kumhonya mnt'hu mwe dizuwa dye Kuhumula?”

¹¹ Yesu niyo awahitula kugamba, “Togoleni, ni-ani mwa nyuwe mta ngoto ingile mwe digenge heekudaha kuilava mwe dizuwa dye Kuhumula? ¹² Naho mnt'hu ni ugoli utendedese kujink'ha ngoto. Naivo elo, mwe Zimiko hazikukifingiza kudamanya yedi mwe dizuwa dyo Kuhumula.”

13 Niyo amgamba yudya aholomp'hale mkono, “Chulula mkono wako.”

Niyo auchululaga mkono wakwe, niyo wanda mgima enga udyu umtuhu. 14 Mafalisayo wamlek-aga, niyo wagenda kuluka mizungu yo kumkoma Yesu.

Mndima asagulwe ni Mnungu

15 Yesu eze eve mizungu yo kumkoma, niyo aha-lawa hadya, mna fyo kulu dya want'hu dya mtim-ilaga. Awahonyaga wose wandaga wakalumwa, 16 naho awasigiilaga kugamba, wasekugambila want'hu watuhu zimbuli zakwe. 17 Atendaga ivi vileke yadya alongaga Mnungu kombokela kwa mlotezi Isaya yakint'he.

18 “Niye mtumwa ywangu nimsagule, niye nimuungise naho hyelelwa naye. Nenimgele Muye ywangu mwakwe. Mbuli yo usengelo wangu naaigendeze kwa want'hu wose.

19 Haande mnk'hani naho haagutile, naho haaile kwa izwi kulu mwe zibalabala.

20 Haavune mnuli ugolome, naho lumuli lukufunk'ha mosi haaluzime Naande aaho mpaka aulete usengelo wo uwag-ilwa inde na uhumi,

21 naho mwa yehe, want'hu wose nawande na kawiilo.”

Yesu no mkulu we mp'hepo

22 Naho kwandaga na want'hu yumwenga andaga mant'hunt'hu wamwigalaga kwa Yesu. Naho hakudaha kulonga kwaviya andaga na mp'hepo. Yesu amhonyaga mnt'hu yudya niyo anda mgima niyo adaha kulonga na kukaula.

²³ Mafyo ya want'hu wehelwagwa kwa yadya adamanyaga Yesu. Niyo wakeuzauza kugamba, “Ivi uyu hiyo Mwana Daudi?”

²⁴ Mafalisayo weze ivo, niyo wahitula kugamba, “Uyu alava mp'hepo kwaviya Belizebuli amwink'ha udahi wa kudamanya ivo.”

²⁵ Yesu ayamanyaga yose yadya nawakadamanya, niyo awahitula kugamba, “Useuta wowose ukukepanga vivulujungu, vikutoana venye kwa venye, haikwikalisa. Naho uneva mzi, hegu lukolo lolose lukukepanganiza mwe vivulujungu, vikutoana venye kwa venye, lukolo ulo nolugwe ²⁶ Ivo uneva mwo useuta wa Mwavu, kila kafyo katoana na keyawe, nuko kugamba, uzumbe uwo ukepanga, naho nousunguze ukugwa! ²⁷ Nyuwe mwagamba miye nalava mp'hepo kwaviya Belizebuli anink'ha udahi wo kudamanya ivo. Vedi, haluse niani akuwenk'ha wanamp'hina wenyu udahi wo kulava mp'hepo? Kiya wakudamanya wanamp'hina wenyu, nichokikuwasengelani kugamba mwi wavu! ²⁸ Bule! Hiyo mkulu ywa mp'hepo, mna Muye ywa Mnungu niye akunink'ha udahi wa kuzilava mp'hepo. Naivo kulavanya kugamba, Useuta wa Mnungu uweziilani kale.

²⁹ “Hahali yeyose akudaha kumola nyumba ya mta udahi, niyo aguha vint'hu vakwe, mpaka ande kumkakakiliza mta umdahi uyo, niho adahe kuitaha inyumba iyo.

³⁰ “Mnt'hu yeyose hehamwenga na miye uyo anitowa nk'hodo, naho heekuduganya na miye, uyo amwaganisa. ³¹ Naivo nawagambilani,

want'hu nawausilwe wavu wowose na wiihi wowose wakunga wamlongele Mnungu. Mna mnt'hu akuunga amlongele yaihile Muye ywa Mnungu, haausilwe. ³² Naho mnt'hu yeyose akuunga alonge dyodyose diihile kwa mwana mnt'hu, adaha kuusilwa wiihi uwo, mna akuunga ayalonge yaihile kwa Muye ywa Mnungu, haausilwe wavu uwo kukongela ivi haluse, na mazuwa yakwiza.

Kila mti ne cheleko chakwe.

³³ “Mti wedi neweleke matunda yedi, mti wiihile nawo neweleke matunda yaihile. Naho kila mti nemanyike mwe cheleko chakwe.

³⁴ Nyuwe cheleko cha mazoka! Mwadaha vivihi kulonga mbuli zedi mna nyuwe enye mwiha? Kwaviya mnomo walonga kiya kimemeze umoyo.

³⁵ Mnt'hu ywedi alava mbuli zedi kulawa mwe kindolo che vint'hu vedi, aihile naye alava vint'hu viihile kulawa mwe kindolo che vint'hu viihile.

³⁶ “Mwikale mkamanya kugamba, mwedizuwa dyo usengelo, kila yumwenga naaungwe kulava ikindedi cha kila ulosi wiihile aulongile. ³⁷ Kwaivo kwe milosi yako nousengelwe kulumizwa, naho kwe milosi yako nousengelwe kuhozwa.”

Waunga kuwona vilagiso

³⁸ Niyo wahinzi wamwenga we zimiko hamwenga na Mafalisayo niyo wamgamba, “Mhinizi, chaunga ukilagise vilagiso.” ³⁹ Yesu niyo ahita akagamba, “Cheleko cha uhabwasi kiihile chazungula vilagiso, du hekink'higwe vilagiso, ila vilagiso va mlotezi Yona. ⁴⁰ Enga viya Yona ekalaga mazuwa matatu mwe diifu

dye nyangumi, Mwana Mnt'hu nivo neekale mwo moyo we isi mazuwa matatu kilo na msi. ⁴¹ Mwe dizuwa dyo usengelo, want'hu wa Ninawi nawakimale hamwenga ne cheleko iki, naho nawakisegele kunda na wiihi. Kwaviya wamtegelazaga Yona niyo waleka wavu wawe. Nawagambilani ikindedi kugamba, kiyaho kikulu kumjink'ha Yona. ⁴² Mwe dizuwa dyo usengelo, mke zumbe ywa kumosi naakimale na kuwagela mwo usengelo wo wiihi wenyu, kwaviya agendaga kulawa hale kwiza kwiva ubala wa Sulemani. Naho aha eyaho mkulu kumjink'ha Sulemani!

Kuuiwa ni mp'hopo

⁴³ “Mp'hopo ikamfosa mnt'hu, yombokela mwe isi inyaile ikazungula ho kwikala. Uneva ina swesa, ⁴⁴ yagamba, ‘Neniuye kwe nyumba yangu.’ Naivo yauya, niyo inabwiila inyumba idya haina chochose, ihagilwa naho ihambwa. ⁴⁵ Naivo yaita kuse niyo yawaguha weyawe watuhu mfungate waihile kujink'ha yoho yenye, niyo zeza kwikala mwo mt'hu uyo. Umwo zikekala mwo mnt'hu uyo, uyo mnt'hu anda na hali iihise kujink'ha idya ya nk'hogo. Naivo nivo vikuunga vilaile, mwa awant'hu awa awavu wa mazuwa aya.”

Nine na wanduguze dya Yesu.

⁴⁶ Umwo nine na wanduguze wamwizilaga, Yesu andaga akagendeela kulonga na want'hu. Woho wakimaalaga kuse kwaviya waungaga walonge naye. ⁴⁷ Ivo mwanamp'hina ywakwe

yumwenga niyo amgamba, “Nyokwe na wanduguzo wakimala kuse, waunga walonge na weye.”

⁴⁸ Yesu niyo awahitula kugamba, “Wandugu zangu ni wahi? Naho mnala niani?”

⁴⁹ Niyo aloloteza kwa wanamp'hina wakwe niyo agamba, “Kauleni awa nao wandugu zangu, naho nao wamnala. ⁵⁰ Mnt'hu yeyose akutenda yakumu wagila Tate ywa kwe mbingu, uyo niye lumbu dyangu naho niye ndugu yangu naho niye mnala.”

13

Umliganyizo wo mhandi

Maliko 4:1-9, Luka 8:4-8

¹ Mwe diziwa idia, Yesu ahalawaga hadya he nyumba, niyo aita nt'hendelo ya kwe diziwa. Uko ekalaga hasi niyo akonga kuhiniza. ² Mafyo makulu ya want'hu yamzungulukaga, valekaga akengila mwe ngalawa niyo ekala uumo, mna ayo amafyo yandaga mnk'handanda mwe diziwa. ³ Ahinizaga mbuli zibindile ingi kwa miliganyizo.

“Kwandaga na mnt'hu agendaga kumyaga mbeyu. ⁴ Umwo andaga akamyaga zimbeyu zimwenga zatomokaga mwe sila, niyo zadondolwa ni videge. ⁵ Zimwenga zatomokaga mwo luwe mwandaga na msanga mgeke. Mbeyu zia niyo zanyuluka, kwaviya msanga nounda mgeke. ⁶ Mna zuwa dize dyalike, niyo dyazoka zimbeyu zihotile, naho kwaviya maizi yakwe hayengilisaga hasi, mbeyu zia zihotile niyo zanyuluka. ⁷ Mbeyu zimwenga zatomokelaga mwe miwamba ngoma yakulisaga,

niyo yazivigaviga zimbeyu izo zihotile. ⁸ Mna mbeyu zimwenga nezitomokela mwo ulongo wedi, niyo zimwenga zeleka mp'huluzi gana, zimwenga milongo mtandatu, imwenga milongo mitatu kujink'ha viya zahandagwa.”

⁹ Yesu niyo awagamba, “Mta magutwi yo kwivila neeve!”

Vimtendile Yesu akahiniza kwa miliganyizo

Maliko 4:10-12, Luka 8:9-10

¹⁰ Wanamp'hina wakwe wezaga wakamuuzi, “Nii wahiniza kwa miliganyizo umwo ukalonga na want'hu?”

¹¹ Yesu awahitulaga akawagamba, “Nyuwe mwink'higwa kumanya kinyele cho umanyi we vint'hu vo Useuta wa Mnungu, mna hiyo woho.”

¹² Kwaviya kila mta kint'hu neenk'higwe vituhu no kongezelwa, vileke ande navo vikumkint'ha. Mna heiina kint'hu, naahokigwe hata kiya ikidodo ana nacho. ¹³ Vikuleka hahiniza kwa miliganyizo umwo halonga nao, ni kwaviya, wakaula mna hawakuona, wategeleza mna hawa kwiva, naho hawa kukombaganya. ¹⁴ Ivo yadya alongile mlotezi Isaya yakint'ha kwawe kugamba, kutegeleza nomtegeleze mna homkombaganye. Kukaula nomkaule mna homuwone.

¹⁵ Kwaviya mioyo yawe midala,
naho wayasita magutwi yawe,
na meso yawe wafinya.

Hegu nawakaula,
naho hegu naweva,
hegu nawakombaganya mwo ubala wawe,
no kunihitukila,
name hegu nehiwahonya.

16 “Mna kwa nyuwe mna kinyemi kwaviya meso yenyu yaona magutwi yenyu nayo yeva. 17 Nawagambilani kindedi, walotezi na want’hu wengi wedi nawaungisa kuyaona ayo nyuwe mkuyaona, mna wadundugaga, nokwiva aya nyuwe mkwiva, mna hawadahaga.

Yesu atambalisa mliganyizo wo mhandi

18 “Tegelezeni naho mhine mliganyizo wo mhandi ivo ukulonga. 19 Wose wadya wakuitegeleza mbuli yo useuta wa Mnungu, mna niyo hawakuukombaganya, awa wekala enga ziya zimbeyu zatomokaga mwe sila. Mwavu niyo eza no kuzingola ziya zimyagigwe mwawe. 20 Ziya zimbeyu zitomokele mwo luwe, ni enga wadya wakuhokela mbuli ya Mnungu kwa kinyemi, aaho wakeza kuiva du. 21 Mna haikwingilisa mwe mioyo yawe, naho haikwikalisa, naivo wabwiilana na masulumizo na magezo yakaweziila kwe mbuli idya wahokele, wauya kunyuma. 22 Zimbeyu ziya zigweele mwe miwambangoma, zakeiga na wadya wose wakuiva mbuli ya Mnungu, wogofi wo wikazi mwe isi, hamwenga nokuungisa ugoli, wazinganiza imbuli niyo waswesa kweleka. 23 Naho mbeyu ziya zitomokele mwo ulongo wedi zakimala hant’hu ha wadya wakuiva imbuli ya Mnungu no kuikombaganya, naivo ukweleka mp’huluzi, imwenga kwa gana, imwenga milongo mtandatu, nt’huhu milongo mitatu.”

Mliganyizo wa mani

24 Niyo Yesu awagambila mliganyizo mtuhu. “Useuta wa Mnungu wikala enga ivi. Mnt’hu

ahandaga mbeyu yedi mwo mgunda. ²⁵ Mna zuwa dimwenga nekilo want'hu wagonile, mwiihi ezaga niyo ahanda mani matuhu mwe nk'honde idya ihandigwe ingano niyo ahalawa. ²⁶ Mbeyu izo zize zikule no kukonga kugela magola, mani nayo niyo yakelaviliza. ²⁷ Niho wandima wakwe wamwiizila no kumgamba, 'Zumbe, hwa handile mbeyu zedi mwe nk'honde yako? Mani matuhu yalawa nahi?' ²⁸ Zumbe niyo ahitula, 'Mwiihi niye adamanye ivi,' wandima niyo wamuuzza, 'Waunga kikayangole mani yadya?' ²⁹ Yudya zumbe niyo awahitula, 'Bule, mnase mng'ole hamwenga ne ingano, kwaviya vi hamwenga. ³⁰ Leken i zikulanye, vibule mwokuvunwa, aho niho neniwagambe wavuni, yandeni kung'ola mani matuhu, niyo mwayalunja hamwenga mwe vichanga yokwe moto. Mkajika, ingano igeleni kwe digulu dyangu.' ”

Mliganyizo we mbeyu ye haladali

³¹ Yesu niyo awagambila mliganyizo mtuhu. “Useuta wa Mnungu, wikala enga ivi. Mnt'hu akuguha kabeyu kadodo vitendese niyo aihanda mwo mgunda wakwe. ³² Ni kabeyu kadodo kujink'ha mbeyu zose, mna kanakula, dyanda ziti kulu kujink'ha miti yose. Dyanda ziti diku-tenda madege yeze no kuzenga vyaila vawe mwa matambi yakwe.”

Mliganyizo wo ugwadu

³³ Yesu awagambila mliganyizo mtuhu. “Useuta wa kulanga wikala enga viya mvele akuguha ugwadu no kuugela mwe mpishi nt'hatu za unga, niyo wagwaduka wose.”

*Yesu agela miliganyizo
Maliko 4:33-34*

³⁴ Yesu niyo awagambilaga want'hu zimbuli zose kwa miliganyizo. Halongaga dyodyose kwa want'hu haheina miliganyizo. ³⁵ Atendaga ivi kutenda yadya alongaga mlotezi yakint'he, “Neniloge kwa miliganyizo Umwo halonga na woho, neniwagambile mbuli heziimanyike kukongela aho ho kuumbigwa isi.”

Yesu atambalisa mliganyizo wo mani

³⁶ Yesu eze awalage awant'hu no kwingila kwe nyumba, wanamp'hina wakwe nawamuitila no kungamba, “Kigambile, mliganyizo wa mani mo mgunda, nivo wagaaze?”

³⁷ Yesu niyo awahitula, “Mhandi we mbeyu izedi ni Mwana ywa Mnungu, ³⁸ mgunda ni isi, mbeyu izedi ni want'hu wo Useuta, mani ni wadya want'hu wa Mwavu. ³⁹ Mwavu ahandile zimbeyu ziihile ni Mwavu, uvuni nounde mwo kusila kwe isi, wavuni ni mtumigwa ywa kwe Mbingu. ⁴⁰ Enga viya va mani matuhu yakulunganywa no kokigwa mwo moto, kint'hu enga icho nekilaile kwe dizuwa dyo kusila isi. ⁴¹ Mwana Mnt'hu naawegale mtumigwa ywakwe no kuwaduganya wose wekuse yo Useuta wakwe, na wose wawatendile want'hu wadamanye wavu, na wose wakudamanya mbuli ziihile. ⁴² Mtumigwa ywa kwe mbingu wa Mnungu nawawaduule mwo moto. Uko nawaile no kugwagwajula meno. ⁴³ Naho wadya want'hu wedi nawang'ale enga

zuwa ko Useuta wa Tati yawe. Mta magutwi ya kwivila neeve!

Mliganyizo we kindolo kikefisile.

⁴⁴ “Useuta wa kulanga ukeiga na mnt'hu akuzungula kindolo kifisigwe mwo mgunda. Eze akione, kwa kinyemi niyo agenda kutaga vint'hu vose andile navo niyo eza kuugula umgunda udy.

Mliganyizo wa kint'hu cha ugoli

⁴⁵ “Naho useuta wa kulanga ukeiga na mnt'hu akuzungula kint'hu cha ugoli, ⁴⁶ naho eze avumbuze iyedi heina ya kuligana nayo, agendaga kutaga vose viya andaga navo, niyo aigula.

Mliganyizo wo ulwavu

⁴⁷ “Naho Useuta wa kulanga ukeiga na lwavu wa samaki waduulaga lwavu lwawe mwe diziwa niyo wagwila zisamaki zi hengi. ⁴⁸ Lwavu lwize lumeme, nawaluvuta kuse ye bahali, wazisagule zi samaki zia izedi wazigela mwe zint'hangulu, na zia ziihile waziduula. ⁴⁹ Ivi nivo nevinde mwe dizuwa dyo kusila isi mtumigwa ywa kwe Mbingu nawawaduganye want'hu awavu kulawa mwa awant'hu awedi, ⁵⁰ naho nawaduulwe mwe nunda ina moto. Uko nokunde ndilo na kugwegwejula meno.”

Ikindedi ikihya ne kiya cha kale

⁵¹ Yesu niyo awauza, “Togoleni mwayakombaganya aya?”

Niyo wamhitula, “Heiye,”

⁵² Ivo niyo awahitula, “Uku nukugamba, kila mhinizi wa Miko ukunda mwanamp'hina mwo

Useuta wa kulanga, naande enga yudya mta nyumba aguile ivint'hu ivihya na kuviusa viya va kale mwe nyumba yakwe.”

*Want'hu wa Nazaleti wamlemela Yesu
Maliko 6:1-6, Luka 4:16-30*

⁵³ Yesu eze abinde kuwagambila imiliganyizo iyo, ahalawaga hadya ⁵⁴ nokuuya kwawe kaya. Ahinizaga mwe nyumba ya Mnungu, naho wose wadya wamwivile weheelagwa. Wauzaga, “Uyu kaulavahi umanyi enga uno? Na udamanyi wa udahi enga uno? ⁵⁵ Uyu hiye mwana ywa sele-mala? Nine hi Maliamu, naho wanduguze hi awa wakina Yakobo, na Yusufu, na Simoni, na Yuda? ⁵⁶ Walumbuze wose hawa kwikala aaha? Yano yose kayapata hi?” ⁵⁷ Elo niyo wamlemela.

Mna Yesu niyo awagamba, “Mlotezi naahokelwe hohose ila hiyo kwawe kaya, na mwe nyumba yawe.” ⁵⁸ Kwaviya hawana mhuwi, hakudaha kudamanya vihungi vingi aho.

14

*File ya Yohana Mbatizi
Maliko 6:14-29, Luka 9:7-9*

¹ Helode zumbe ywa Galilaya azivaga zimbuli za Yesu, ² niyo awagamba wandima wakwe, “Uyo ni Yohana Mbatizi auyuke! Nivo vikuleka ana udahi wa kudamanya vihungi.”

³ Kwaviya helode asiigilaga kugamba Yohana agwilwe niyo akakilizwe mp'hingu na kuvugailwa kwedivugailwe, adamanyaga ivo kwe mbuli ya Helodiya mkaziwe dya mkuluwe Filipino. ⁴ Kwaviya zuwa dimwenga, Yohana

Mbatizi amgambaga Helode, “Hivo vedi kwa weye kumlomba Helodia.” ⁵ Helode aungaga amkome mna andaga akawogoha Wayahudi Kwaviya wammanyaga kugamba andaga mlotezi.

⁶ Mwe dizuwa dyo wila wokukumbukila ukwelekwa kwakwe Helode, mwanawe we kivele etangwe Helodiya avinaga mwe kieti cha want’hu wose. Helode elelwaga vidala uvini wo mwanawe ⁷ vilekile akamgamba, “nilombeze chochose name nohwink’he!”

⁸ Kwa kusongelezwa ni nine, amgambaga ise, “Nink’he haluse ivi umtwi wa Yohana Mbatizi mwo lwiga.”

⁹ Zumbe azimilagwa, mna kwa kuwogoha wadya wandaga aho wevaga akalonga no mwanawe, niyo asigiila kugamba yudya mwana kike enk’higwe viya aungile. ¹⁰ Yohana niyo akant’wa umtwi kudya kwe divugailo. ¹¹ Umtwi niyo wagemigwa mwe kaziga niyo enk’higwa yudya mwana kike, naye niyo amwigaila nine. ¹² Wanamp’hina wa Yohana wezaga kuuguha umwili wa Yohana no kuumosa msanga, niyo wagenda kumgambila Yesu.

*Yesu awenk’ha nk’hande difyo dya want’hu
Maliko 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14*

¹³ Yesu eze eve zimbuli za Yohana ahalawaga hadya mwe ingalawa niyo aita hant’hu haki-ikeike, want’hu wamwivaga, niyo wantimila kulawa kwe kaya lwaviga. ¹⁴ Yesu niyo afosa mwe ngalawa, naho eze auone mdugano mkulu, nakawaonela mbazi awant’hu, awahonyaga wose wandaga wakalumwa.

15 Mwalagulo ludyu wanamp'hina wakwe wamwizilaga niyo wamgamba, “Zuwa diswa na uku ki kwe nyika. Walage awant'hu waite wakakezunguile nk'hande.”

16 Yesu niyo awagamba, “Hevidahike want'hu awa wahalawe, wenk'heni nyuwe cho kudya.”

17 Niyo wamhitula, “Aha suwe kina visamaki vishano du na vebesu viidi va mikate.”

18 Yesu niyo awagamba, “Hake vinink'heni.”

19 Awagambaga want'hu wekale hasi mwa mani, niyo aguha mikate idya imishano ne visamaki viidi. Niyo akaula kulanga, niyo amtogola Mnungu, aibendulaga migate idya, niyo awenk'ha wanamp'hina, wanamp'hina nawo niyo wawapasila awant'hu. ²⁰ Kila yumwenga adyaga, niyo eguta. Wana mp'hina wakwe waduganyaga nt'hangulu mlongo na mbili zimemile vibesu visigale. ²¹ Want'hu wadyaga ludyu ulo wandaga gana milongo mishano wagosi awo du, kuleka wavele, na wana.

Yesu agenda mnanga mwa mazi

Maliko 6:45-52, Yohana 6:15-21

²² Yesu niyo awagamba wanamp'hina wakwe wengile mwe ngalawa, naho walongole kuita gundi ye diziwa Umwo yehe andaga akawalaga awant'hu. ²³ Eze abinde kuwalaga, aitaga komnima ekedu kugenda kumlombeza Mnungu.

Kwize kunde mwalagulo Yesu andaga ekedu.

²⁴ Naho mwo lupisi ulo ngalawa yandaga hale mwediziwa, ikajubwaniswa kwaviya kwandaga na nk'hung'unto yandaga ikaihingamila ingalawa.

²⁵ Ize ibuze kilo cha gati ya saa kane na saa mtandatu, Yesu awabasaga wanamp'hina wakwe akagenda mwa amazi. ²⁶ Weze amuone akagenda mwa amazi, niyo wogoha wakagamba, “Tki kizuli!” Niyo waguta kwa kogoha.

²⁷ Mna aho Yesu niyo awagamba, “Keink'heni moyo, ni miye. Msekogoha!”

²⁸ Petulo niyo amgamba, “Zumbe uneva ni weye nigambe nize uko nigende mwa mazi.” ²⁹ Yesu niyo amgamba, “So.” Petulo niyo aseela mwe ngalawa no kugenda mwa amazi akambasa Yesu. ³⁰ Mna eze aone nk'hun'gunto, niyo ogoha no kukonga kudubwila mwa mazi niyo aguta, “Zumbe niyokole!”

³¹ Aho niyo Yesu amtoza no umkono wakwe na kumgamba, “Weye uhungukilwe mhuwi, nii kunda muoga?” ³² Naho Umwo weze wengile mwe ingalawa, nk'hung'unto niyo wanyamala. ³³ Niyo wose wandaga mwe ingalawa niyo wamvika wakagamba, “Kindedi weye niwe mwana Mnungu.”

*Yesu amhonya mnyonge mwe Genezaleti
Maliko 6:53-56*

³⁴ Weze womboke idiziwa, niyo wabula mwe isi ya Genezaleti, ³⁵ want'hu wa hadya weze wabunk'hule kugamba niyehe, niyo wagambilana wose, hamwenga na wanyonge wawegalaga kwa Yesu. ³⁶ Niyo wamlombeza kugamba wadose du zimp'hindo ze isuke yakwe, naho wose wataendaga ivo wahonaga kindedi.

15

Mahinizo ya wakale

Maliko 7:1-13

¹ Naho mafalisayo wamwenga na wahinizi we zisigiizi wezaga kulawa Yelusalemu wakamuza Yesu kugamba, ² “Nii wanamp'hina wako hawakutimila mahinizo ya wakale wetu? Hawa kuhaka mazi mwe mikono enga viya vikuungwa wakaunga wadye!”

³ Yesu niyo awahitula, “Nii nanywe hakutimila miko ya Mnungu mna mwatimila mahinizo yenyu nyuwe wenye? ⁴ Kwaviya Mnungu agambaga, ‘Wogoheni watati zenyu na wamami zenyu,’ naho ‘Akuunga amhomole nine hegu ise naakomigwe.’

⁵ Mna nyuwe mwahiniziza kugamba uneva mnt'hu ananacho cha kumwambiza ise hegu nine mna agamba, ‘Iki kint'hu ni cha Mnungu,’ ⁶ havikuungwa amogohe ise. Kwa ivi hamtimila miko ya Mnungu, vileke mtimile mahinizo yenyu enye. ⁷ Watondwe nyuwe! Isaya awalotelaga vedi aho akagamba,

⁸ ‘Want'hu awa wanivika kimnomo, mna mioyo yawe ihale na miye.

⁹ Wanivika bule, kwaviya wahiniziza mahinizo ya want'hu, enga kugamba ni miko yangu!’ ”

Vint'hu vikumgela mnt'hu usavu

¹⁰ Yesu niyo awitanga umdugano, niyo awagamba “Tegelezani naho mkombaganye.

¹¹ Hiyo kiya kikumwingila mnt'hu kwo mnomo kintende ande msavu, mna kukifosa mo mnomo uwo nicho kikumtenda ande msavu.”

12 Wanamp'hina wakwe niyo wamwizila wakamgamba, “Kuvimanya kugamba Mafalisayo wank'hondo wa kwe milosi yako?”

13 Niyo yehe ahitula kugamba, “Ziti dyodyose hedihandigwe ni Tate e kulanga nedi ng'oligwe na maizi. 14 Msekuwogoha Kwaviya awo ni vilongozi mant'hunt'hu, uneva kilongozi mant'hunt'hu amlongoza mant'hunt'hu miyawe wose waidi nawahubugile mwedibome.”

15 Petulo niyo amgamba, “Kigambile vedi umli-ganyizo uno.”

16 Yesu niyo awauza, “Nanywe mkei kunda wabala du? 17 Hamkukombaganya kugamba, kikwingila kwo mnomo chaite kwezinda, niyo chafosela kuse. 18 Mna kikulawa mwo mnomo chalawa ko moyo naho iki changela mnt'hu usavu. 19 Kwaviya kwo moyo kwalawa fanyanyi ziihile, zikwigala ukomi, uhabwasi, na mbuli nt'huhu za mwo mwili, finju, udant'hi, na kuholmola. 20 Yano yose nayo yakungela mnt'hu usavu, mna hiyo kudya haheina kuhaka mikono kukumtenda mnt'hu ande msavu.”

Mvele mta mhuwi
Maliko 7:24-30

21 Yesu ahalawaga hadya niyo aita kwe isi hagihi ne mizi ya Tilo na Sidoni. 22 Mvele yumwenga wa Kanani amwizilaga akamgamba, “Yesu mwana Daudi! Niyonele mbazi Zumbe! Mwanangu wa kike ana mp'hepo, naho yangela kiyangayanga yanga.”

23 Mna Yesu hamhitulaga dyodyose. Wanamp'hina wakwe wamwizilaga, niyo

wamgamba, “Mgambe ahalawe kwaviya akitimilatimila naho akiyegezela.”

²⁴ Yesu niyo ahitula kugamba, “Hitumigwa kwezingoto zagigile za want’hu wa Izilaeli aawo du.”

²⁵ Aaho yudya mvele niyo amfikila madi akamgamba, “Zumbe nambize.”

²⁶ Yesu niyo ahitula, “Hivo vedi kuguha nk’hande ya awana na kwink’ha makuli.”

²⁷ Yudya mvele niyo agamba, “Ni kindedi Zumbe, mna hata makuli nayo yalogotaga visiga vikutomoka mwe meza ya zumbe ywawe.”

²⁸ Yesu niyo amhitula kugamba, “Mnala, mhuwi wako ni mkulu, nevinde viya ukuunga.” Aaho yudya mwana kike niyo ahona.

Yesu ahonya want’hu wengi

²⁹ Yesu ahalawaga no kuita mnk’hande mwe diziwa dya Galilaya, akwela ko mnima niyo ahumula. ³⁰ Mdugano mkulu wa mwiizilaga wakamwigaila want’hu waholomp’hale, want’hunt’hu, viwete, vimumu na want’hu wabindile ingi, niyo wawatambalika heviga vakwe niyo awahonya. ³¹ Want’hu wehelagwa weze waone vimumu valonga, viwete vagenda, waholomp’hale wahona mant’hunt’hu nawo wasinya, niyo wantogolesa Mnungu wa Izilaeli.

*Yesu awenk’ha nk’hande want’hu milongo mine
Maliko 8:1-10*

³² Yesu niyo awetanga wanamp’hina wakwe, niyo awagamba, “Naona mbazi nawo mdugano uno mkulu Kwaviya nekindanya mwa mazuwa amatatu yose, mna waswesa chokudya, name

hikuzumila kuwalaga haheina kuwenk'ha chokudya, Kwaviya na wagwe mteho mwe sila wakauya kwe kaya.”

³³ Wanamp'hina wakwe niyo wamgamba, “Chapatahi nk'hande kikint'he mdugano uno wose?”

³⁴ Yesu niyo auza, “Mnanayo mikate mingahi?”

Wana mp'hina wakwe niyo wamhitula, “Mfungate na visamaki vigeke.”

³⁵ Ivo Yesu niyo awagamba want'hu wekale hasi ho ulwazo. ³⁶ Niyo aguha idya migate mfungate na visamaki, niyo amtogola Mnungu, niyo abendula no kuwenk'ha wanamp'hina, wanamp'hina nao niyo wawapasila awant'hu. ³⁷ Wose wadyaga, niyo weguta. Niyo wanamp'hina waduganya nt'hangulu mfungate zimemile vibesu ve visigale ve mikate.

³⁸ Want'hu waidyaga wabulaga alufu kane, wagosi aawo du, haheina kuwawaza wana hamwenga na wavele.

³⁹ Naho niyo Yesu awalaga want'hu, no kwingila mwe ngalawa niyo aita kwe isi ya Magadani.

16

Waunga vilagiso

Maliko 8:11-13; Luka 12:54-56

¹ Niyo Mafalisayo na Masadukayo wamwizila Yesu wakamwinika kwa kumgamba adamanye vilagiso kulawa kulanga vikuga vilagise kugamba kalawa kwa Mnungu. ² Mna Yesu awahitulaga kugamba, “Zuwa dikaswa mwagamba kwaunga kunde kwedi, Kwaviya ulanga wink'hundu. ³ Kukanda mtondo wedi mwagamba kwa unga kunde vula kulu Kwaviya ulanga wi nk'hundu

naho utitihala. Mwadaha kumanya umsimo, mkausinya ulanga mna mdunduga kumanya vilagiso va amazuwa aya. ⁴ Cheleko kiihiye naho cha wahabwasi nicho cha awant'hu wa amazuwa aya! Mwaniunga niwenk'heni vilagiso? Bule! No mwink'higwe kilagiso kimwenga cha Yona.”

Niyo awaleka no kukeitila akeitila.

Ugwadu wa Mafalisayo na Masadukayo

⁵ Umwo wanamp'hina wandaga waka-jink'hanya ng'ambu ye diziwa, wajalaga kuguha mkate wowose udyā. ⁶ Yesu niyo awagamba, “Mnde na wengele, naho mkedime no ugwadu ya Mafalisayo na Masadukayo!”

⁷ Niyo wakonga kulosanya wenye kwa weye kugamba, “Kalonga ivi kwaviya hakiguhile mkate wowose.”

⁸ Mna Yesu ayamanyaga ayo wandaga wakalonga. Niyo awauza, “Nyuwe mhungukilwe ni mhuwi! Nii mwatalaula mwe mbuli yokuswesa mikate? ⁹ Mkei kukomboganya hata haluse? Mjala ivo nabendulaga mikate idya mishano niyo wadya want'hu milongo magana mashano? Mwamemezana nt'hangulu nyingahi? ¹⁰ Naho togoleni mikate mfungate wadyaga want'hu milongo magana mane? Mwamemeza nt'hangulu nyingahi? ¹¹ Vivihhi hamkukombaganya viya nehilonga imbuli ye mikate? Kedimeni no ugwadu wa Mafalisayo na Masadukayo!”

¹² Aho wanamp'hina wakwe niho wakombaganyaga kugamba hawafundaga wakedime no ugwadu we mikate, ila wakedime na mahinizo ya mafalisayo hamwenga na Masadukayo.

Petulo amkombaganya Yesu

Maliko 8:27, Luka 9:18-21

¹³ Yesu aitaga mwe isi ya Kaisalia Filipi, awauzaga wanamp'hina, “Want'hu wagamba miye ni miye yuhi?”

¹⁴ Wamhitulaga kugamba, “Wamwenga wagamba ni weye Yohana Mbatizi, wamwenga wagamba Eliya, naho wamwenga wagamba Yelemia hegu u yumwenga mwa walotezi wa Mnungu.”

¹⁵ Niyo awauza, “Nyuwe mwagamba ni miye yuhi?”

¹⁶ Simoni Petulo niyo ahitula, “Weye nuyo Kilisito, Mwana ywa Mnungu e mgima.”

¹⁷ Yesu niyo amhitila, “Una kinyemi weye Simoni mwana Yohana. Kwaviya ikindedi iki hwink'higwe ni mnt'hu yeyose, mna kwinkwa ni Tate e kulanga. ¹⁸ Naivo nakugambila, weye Petulo u luwe, naho mo luwe ulu neni dizenge fyo dya wahuwila wa Kilisito, naho file yoyose heidahe kudihuma. ¹⁹ Nohwink'he vikomoelo vo Useuta wa kwe mbingu, na yadya ukuunga ulemeze mwe isi nekinde kilemezwa kulanga, na kiya ukuunga ukizumile mwe isi nekinde kizumilwa kulanga.”

²⁰ Niyo Yesu awafingiza wanamp'hina wakwe wase kungambila mnt'hu yeyose kugamba yehe niye Kilisito, Mkombozi.

Yesu alonga imbuli ya masulumizo ne file yakwe

Maliko 8:31-9:1, Luka 9:22-27

²¹ Kukongela aho Yesu akongaga kuwagambila awanamp'hina wakwe haheina kufisa, kugamba

aungwa aite Yelusalemu, na uko na apate masulumizo mengi kulawa kwa wakale na wakulu wa walava nt'hambiko na awahinizi we miko ya Musa enk'higwe Mnungu. Naho naakomigwe na mna zuwa dya katatu naauyuke.

²² Petulo niyo amguha hank'handu, no kumtivila akamgamba, "Heidahike Zumbe mbuli enga iyo ikubwiile!" ²³ Yesu niyo amhitukila no amgamba Petulo, "Halawe mwa meso yangu, weye Mwavu! Wanikindila kulongole mwe sila yangu, Kwaviya ufanyanyi uwo unanao hukulawa kwa Mnungu, uwo wa kimnt'humnt'hu."

²⁴ Niyo Yesu awagamba wanamp'hina wakwe, "Uneva yeyose aunga kunitimila akelave kindedi, aketwike msalaba wakwe wa masulumizo, niyo anitimila." ²⁵ Yeyose akuunga kuuhonya ugima wakwe naazaganye, mna akuwazaganya zumila wakwe kwa ajili ya miye na uone. ²⁶ Uneva mnt'hu anenk'wa isi yose, mna awaza ugima wakwe, naakeongezelei? Hegu mnt'hu aunga ausakanye ugima wakwe na kint'hu chani? ²⁷ Kwaviya Mwana Mnt'hu neeze mwo uwedi utendese wa Ise hamwenga na watumigwa wa kwe mbingu, niyo awaliha want'hu kwa kila yumwenga viligane na viya adamanye. ²⁸ Nawagambilani ikindedi kugamba weyaho mwa woho wakimale aha, hawadugane ne file hweenati kumuwona Mwana Mnt'hu akeza mo Useuta wakwe.

17

*Uhituko wa Yesu
Maliko 9:2-13, Luka 9:28-36*

¹ Yeze yomboke mazuwa mtandatu Yesu awaguhaga. Petulo, Yakobo, hamwenga na Yohana nduguye dya Yakobo aawo du, niyo awalongoza mpaka kulanga mwo mnima.

² Ahadya wamuonaga akahituka ifuta yakwe, ifuta yakwe yangalaga enga zuwa, suke zakwe nao zandaga enga ung'azi. ³ Aaho niyo walailwa ni Musa, hamwenga na Eliya, wakasimuila hamwenga na Yesu. ⁴ Petulo niyo amgamba Yesu, “Zumbe viwagila suwe kunda aha, uneva ukaunga neni zenge viheha vitatu, kamwenga kako, kamwenga kakwe Musa, katuhu nako kakwe Eliya.”

⁵ Umwo andile akagendela kulonga ivo, vunde ding'aile, niyo dyawagubika, izwi kulawa kulanga dyagambaga, “Uyu niye Mwanangu nimuungise, hyelelwa naye. Mtegelezeni yehe.”

⁶ Wanamp'hina weze weve diizwi, niyo wenamiza zinyuso zawe hasi kwa kogohesa. ⁷ Mna Yesu niyo eza kuwa dosa niyo awagamba, “Inukileni, msekogoha.” ⁸ Niyo wenula meso, mna hawaone mnt'hu ila Yesu eke du.

⁹ Uno wandaga wakaseela kulawa kwo omnima, Yesu awafingizaga wase kugambila yoyose kwa yadya wayaone, mpaka mwana Mnt'hu eze auyuke.

¹⁰ Wanamp'hina niyo wamuuza, “Vivihi wakuhiniza sigilizi? Wagamba Eliya naande kwiza?”

¹¹ Yesu niyo ahitula, “Ikindedi Eliya naande kwiza, naho naayadamanye yose. ¹² Mna nawagambilani kugamba, Eliya keza kale, mna woho wadunduga kummanya, mna

namdamanyila kale yose yadya waungile kumdamanyila, enga ivi Mwana Mnt'hu naye akusulumizwa mwe mikono yawe.”¹³ Niyo wanamp'hina wakwe wakombaganya kugamba, naaka wasimulizila mbuli ya Yohana Mbatizi.

Yesu amhonya mbwanga mta mpep'ho

Maliko 9:14-29; Luka 9:37-43a

¹⁴ Aho weze waye ko mdugano, mnt'hu yumwenga amwizilaga akamfikila madi akamgamba, ¹⁵ Zumbe mfile mbazi mwanangu, ana kifutu naho alumiziswa, adulagwa momoto na mwamazi. ¹⁶ Nawegailaga wanamp'hina wako mna wadunduga kumhonya.

¹⁷ Yesu niyo ahitula akagamba, “Nyuwe cheleko kiswesile mhuwi! Nenikale na nyuwe mpaka ini? Nigaileni aha uyo ndugu ywetu.” ¹⁸ Yesu aitivilaga idya mp'hepo, niyo yamlawa yudya mbwanga, aaho yudya mbwanga niyo ahona.

¹⁹ Wanamp'hina wakwe niyo wamwizila Yesu kinyele no kumuuzwa, “Zumbe, suwe nii kidunduga kuilava mp'hepo?”

²⁰ Yesu niyo awahitula, “Kwaviya mswesa kunda na mhuwi ukint'hile. Nawagambilani ikindedi, mwandile no mhuwi ukuligana na kabeyu ko mvumo, mwadaha kuugamba mnima uno, ‘Halawe aha uite hadya,’ naho niyo waita. Hakihali kikuunga kinde kidala kwa nyuwe.”

²¹ Mna naho, aya yadaha kulavigwa kwa kufunga na kulombeza Mnungu.

Yesu alonga kaidi ivo want'hu wakuunga wankome

Maliko 9:30-32; Luka 9:43-45

²² Wana mp'hina wakwe weze weze wose Galilaya, Yesu awagambaga, “Mwana Mnt'hu naagelwe mwe mikono ya want'hu waihile. ²³ Nawamkome, mna mwe dizuwa dya katatu naauyuke.”

Wana mp'hina wakwe niyo waihiwa mwo ulosi uwo.

Maliho ye Nyumba ya Mnungu

²⁴ Yesu na wanamp'hina wakwe weze wabule Kapelinaumu, watoza wa kodi wamwizilaga Petulo, niyo wamuuzza kugamba, “Togola, Mhinizi ywenyu akulihaga kodi ye Nyumba ya Mnungu?”

²⁵ Petulo niyo amhitula kugamba, “Alihaga.”

Petulo eze engile kwe nyumba, Yesu niyo akonga kumuuzza, “Simoni Petulo, wayafanyanya vihi? Mazumbe we isi waduganyaga maliho kulawa kwaani? Kulawa mwa wanawe wenye, hegu kulawa kwa wata kwiza?”

²⁶ Petulo niyo ahitula, “Kulawa kwa wata kwiza.”

Yesu niyo amgamba Petulo, “Nivedi. Uneva ni ivo wakaya hawakuliha. ²⁷ Mna vileke kinase kukiguha hant'hu, ita kwe diziwa, kaduule induwano yako, guha samaki ya nk'hongo ukuunga unaigwile. Igubule mnomo wakwe, nouone shilingi mlongo na mbili, ziguhe, niyo unilihile kodi miye hamwenga na weye mwenye.”

18

Mkulu mwa wose niani?

Maliko 9:33-37, Luka 9:46-48

¹ Ukati udyā awanamp'hina wakwe wamwizilaga Yesu wakamuza, “Niani umkulu mo Useuta wa kulanga?”

² Yesu etangaga kazana kadodo, niyo akakimalisa mgati mwawe, ³ niyo agamba, “Nawagam-bilani kindedi, homdahe kwingila ko Useuta wa kulanga uneva hamnahituke no kunda enga akazana aka kadodo. ⁴ Elo mnt'hu yeyose akuunga anakeseleze niyo anda enga aka kazana kadodo, uyo niye mkulu kujink'ha wose ko Useuta wa kulanga. ⁵ Naho mnt'hu yeyose akuunga akatendele kise kazana enga aka kwa zina dyangu, mnt'hu uyo anitendela miye.

Kugezigwa kwa Yesu

Maliko 9:42-48, Luka 17:1-2

⁶ “Mna mnt'hu yeyose akuunga analeke yumwenga mwa wadodo awa asekunihuwila miye atende wavu, viwagilwa uyo akakigwe iwe kulu dya kusagila, mwe singo yakwe, niyo adubwikwa mwo mnyongomela we bahali. ⁷ Hangi yenye isi kwaviya umwo mbuli zikuwatenda want'hu waze mhuwi wawe, mbuli enga izo hazikukindilika kulaila, mna hangi yemwenye mnt'hu akuunga aleke zilaile.

⁸ “Uneva mkono hegu kiga chako vakutenda udamanye wavu, ukant'he niyo waudula hale, ni vedi kwa weye kwingila ko ugima hwiina mkono, hegu kiga, kujink'ha kunda ne mikono yose miidi, hegu viga vose viidi niyo waduulwa kwo moto wa ulo na ulo. ⁹ Naho sizo dyako dinakutenda unde Mwavu, ding'ole, niyo wadiduula. Ni vedi kwa

weye kwingila kwo ugima na ziso dimwenga, kujink'ha kunda na meso yose maida niyo wadulwa kwo moto houkuzima wa ulu na ulu.

Mliganyizo we ngoto yagile

Luka 15:3-7

¹⁰ “Msinyise mse kumbela yeyose mwa wadodo awa, kwaviya nawagambilani, watumigwa wawe uko kulanga we hameso ya Tate uko kulanga.

¹¹ Kwaviya Mwana Mnt'hu keza kukombola kiya chagile.

¹² “Mwafanyanya vihi, uneva mnt'hu mta magoto gana, niyo dimwenga mwa ayo dyaga naatende vivihi? Naayaleke yadya mlongo kanda na kanda mwo lugulu, no kugenda kudizungula diya digoto dimwenga dyagile. ¹³ Naho anadiona nawagambilani ikindedi, na ande na kinyemi kikulu kujink'ha yadya mlongo kanda na kanda heyagile. ¹⁴ Enga iivo Tati yenyu ekulanga, hakuunga yumwenga mwa wadodo awa age.

Nuyo ana kutendela wavu

¹⁵ “Mnt'hu akuunga anakutendele wiihi, mwiitile niyo wakumlagisa uwavu wakwe. Mna utende ivo kwa kinyele, nyuweenye waidi du, anakwiva nivedi, kumpata umiao. ¹⁶ Mna hanakwivile kaguhe mnt'hu mtuhu yumwenga hegu waidi, vileke dia dikuunga dinalongwe mwakwe dimanyike kwa want'hu waidi hegu watatu. ¹⁷ Uneva anawalemela ao nao mwitangile kwe fyo dya wahuwila wa Kilisito, analemela kwe fyo dya wahuwila wa Kilisito kose, uyo umtende enga mnt'hu he mmanyize Mnungu hegu du uone engu mgwila kodi.

Kufingiza na kuzumila

¹⁸ “Nawagambilani kindedi, dyodyose mkuunga mdivugale he isi nedinde divugalwa kwe mbingu, diya mkuunga mdikomole he isi nedinde dikomwolwa kwe mbingu.

¹⁹ Naho nawagambilani uneva waidi wenyu wanaivana mwe isi, kwa mbuli yoyose wakuunga wanalombeze neniidamanye kwe dizina dya Tate ekulanga. ²⁰ Kwaviya aho wakudugana waidi hegu watatu mwedizina dyangu, name nihamwenga nawo.”

²¹ Petulo niyo amwitila Zumbe, niyo amuuza, “Mnt’hu anitendele wavu kengahi name nimlekele? Anitendele malavo mfungate?”

Mliganyizo wa mndima heena moyo wo kulekela

²² Yesu niyo amhitula kugamba, “Hiyo malavo mfugate du, mna malavo milongo mfugate malavo mfungate. ²³ Kwaviya Useuta wa kulanga ukeiga na mnt’hu yumwenga aungaga kumanya ivo wadamanye awatumwa wakwe. ²⁴ Aho wakakonga kugambilana, egalagwa mnt’hu yumwanga andaga akadaiwa ni yudya zumbe zabalaga talant’ha milongo magana mlongo.

²⁵ Kwa mtumwa aswesaga cho kuliha, zumbe aungaga mtumwa atagigwe, yehe mwenye, mkaziwe awanawe, na vose viya wandaga navo vileke alihe dideni. ²⁶ Yudya mtumwa niyo amgweela akamfikila madi akagamba, ‘Nionele mbazi ludodo, no hulihe kila kint’hu!’ ²⁷ Yudya zumbe ywo mtumwa niyo aona mbazi, niyo amuusila dideni dyakwe no amleka aite.

28 “Mna umwo yudya mtumwa akaita kuse, niyo amuona mtumwa miyawe naakamdai dinali gana, niyo amgwila akamgamba, ‘Nilihe kila kiya hwink’hile!’ 29 Yudya mtumwa miyawe niyo amfikila madi, akamwiila mbazi, ‘Niyonele mbazi, nohulihe dideni dyako!’ 30 Mna yehe niyo alemela, niyo amgwila no kumdula kwedivugailo, mpaka ande kuliha idideni. 31 Awatumwa watuhu weze wayaone yose yadya yalaile nawaona usungu, niyo waita kwa zumbe nokumgambila yose yalaile. 32 Niyo zumbe amwitanga yudya mndima kwe nyumba nokumgamba, ‘Weye mndima wiihile, nokunilombeza name niyo nakulekela yose yadya nehakutigiza, uguhile kwangu, 33 We nawe hudahile kumwonela mbazi mndima miyao enga viya miye huonele mbazi?’ 34 Kwa maya zumbe dyakwe naye niyo amhitukila nakumgela kwedivugailo alumizwe haheina kulekelwa, vikungwa alihe vose viya akudaiwa.”

35 “Ivi nivo Tate ekulanga, akuunga amtende yeyose mwa nyuwe hakudaha kuwausila madeni wanduguze kwa mbazi kulawa momoyo wakwe.”

19

Yesu ahiniza mwe mbuli ye talaka

Maliko 10:1-12

1 Yesu eze abinde kuyalanga ayo, ahalawaga Galilaya niyo aita mwe isi ya Uyahudi ng'ambu yo mto Yolodani. 2 Fyo kulu dya want'hu dya mtimilaga niyo awahonya uko.

³ Mafalisayo wamwenga wamwiizilaga na ugeza kumgwila kwa kumuza, “Togola haviihile kwa mnt’hu kumwasa mkaziwe kwa lema dyodyose?”

⁴ Yesu awahitulaga akawagamba, “Hamsomile mawandiko msunt’hilwa kugamba, aho nk’hongo Muumbi aumbaga mgosi na mvele? ⁵ Naho Mnungu agambaga, ‘Kwa aya mgosi na awase ise na nine, niyo anda na mkaziwe, naho awa waidi nawande hiyo waidi naho, ila nawande mwili umwenga.’ ⁶ Hawande waidi naho, woho wanda mwili umwenga. Kwa ivo walunganywe ni Mnungu, mnt’hu ase kuwa panga.”

⁷ Mafalisayo wamuza Yesu, “Nii Musa akisigiilaga kugamba mnt’hu adaha kumwink’ha mkaziwe talaka niyo amwasa?”

⁸ Yesu niyo awahitula, “Musa awalekagani muwase wavele wenyu kwaviya mna nk’hani. Mna havandaga enga ivo kukongela kwo kumbigwa kwe isi. ⁹ Naivo wagambilani nyuwe, yeyose akuunga amwase mkaziwe hi kwa mbuli ya uhabwasi, niyo alomba mvele mtuhu, naande mhabwasi. Na akuunga alombe yudya mvele naye, atenda uhabwasi.”

¹⁰ Wanamp’hina wakwe niyo wamgamba Yesu, “Uneva nivo vili kwa mgosi na mkaziwe, ni vedi mnt’hu asekulomba.”

¹¹ Yesu niyo awahitula, “Hiyo wose kuihokela imbuli ino ni kwa wadya du wasagulwe ni Mnungu kunda ivo. ¹² Kwaviya ziuko mbuli heezikuligana zikuleka mnt’hu asekulomba. Wamwenga nivo welekwe, wamwenga watakutendigwa ni want’hu kunda ivo,

wamwenga nao hawakulomba kwa kuuzugula Useuta wa Mnungu. Yeyose akuidaha imbuli ino naaihokele.”

*Yesu awavikila wana wadodo
Maliko 10:13-16, Luka 18:15-17*

¹³ Naho niyo egailwa wana wadodo awageleke mikono yakwe awavikile. Mna wanamp'hina wakwe niyo wawativila wadya wawegale. ¹⁴ Yesu niyo agamba, “Walekeni wana wadodo waniizile, msekuwafingiza, kwaviya Useuta wa kulanga ni wa want'hu enga awana awa.”

¹⁵ Agelekaga mikono yakwe mwa awo wana, niyo ahalawa.

*Mbwanga mta ugoli
Maliko 10:17-31, Luka 18:18-30*

¹⁶ Mnt'hu yumwenga mgoli amwizilaga Yesu akamgamba, “Mhinizi, naungwa nidamanye mbuli yani yedi vileke nihokele ugima wa ulo na ulo?”

¹⁷ Yesu niyo amhitula, “Nii waniuza uwedi? Hahali mnt'hu ywedi, ywedi ni Mnungu ekedu. Mna uneva waunga wingile kwo ugima wa mazuwa hasila, damanya mwiko viya zikulonga.”

¹⁸ Yudya mnt'hu niyo amuza Yesu, “Ni zihi?”

Yesu niyo amhitula, “Usekukoma, usekunda mgenda na wavele hi wako, usekubawa, usekumlongelezela mnt'hu mbuli hi za kindedi, ¹⁹ uweve iso na nyokwe, naho uwaunge weyao enga viya ukukeunga weye mwenye.”

²⁰ Yudya mnt'hu niyo ahitula, “Yose ayo hiya-toza, hisigazai naho?”

21 Yesu niyo amgamba, “Ukaunga unde kukint’ha mo uwedi, katage viya unanavo niyo wawapangila wakiwa, ivo naunde na kindolo uko kulanga. Ukajika nitimile.”

22 Yudya mnt’hu eze eve ivo, ahalawaga ahiwe, Kwaviya andaga mgoli mkulu.

23 Niyo Yesu alonga na wanamp’hina wakwe kugamba, “Nawagambilani ikindedi, ni vidala vitendese kwa mgoli kwingila ko Useuta wa kulanga. 24 Navuzagiza ni vihufu ngamia komboka mwa kalanga ke singano, mna hi mgoli kwingila ko Useuta wa Mnungu.”

25 Wanamp’hina wakwe weze weve ivo, naweeheleswa, niyo wauza, “Uneva ni ivo, niani naadahe kuhona?”

26 Yesu niyo awasinya kwa udahi no kuwagamba, “kwa want’hu hevidahike, mna kwa Mnungu yose ni mahufu.”

27 Petulo niyo amhitula, “kaula,” Suwe kileka kila kint’hu niyo chakutimila. “Nekink’higwei?”

28 Yesu niyo awahitula akawagamba, “Nawagambilani ikindedi, nyuwe, umwo Mwana Mnt’hu akekala mwe difumbi dyakwe dyo uwedi utendese, niho nyuwe nanywe mkunitimila nomwikale mwe viti mlongo na viidi mkayasengela makabila mlongo na maidi ya Waizilaeli. 29 Naho yeyose alekile nyumba yakwe, hegu wandugu wa kigosi na walumbuse na ise na nine, hegu wanawe ne zink’honde zakwe, kwa kunizungula miye naahokele malavo gana ya viya avilekile, naho neenk’higwe ugima wa ulo na ulo. 30 Mna wengi wa nk’hongo nawaziigile, wadya nao wazigiile nawande wa nk’hongo.”

20

Wandima mwe nk'honde ye mizabibu

¹ “Kwaviya Useuta wa kwe mbingu ukeiga enga ivi. Mnt'hu mta nk'honde yakwe, ake-lailaga kilo kilo akawapangile want'hu ndima mwe nk'honde yakwe ye mizabibu. ² Naho weze wazumilane kuwaliha maliho ya zuwa dimwenga, niyo awasindikiza kwe nk'honde ye mizabibu. ³ Ize inde saa nt'hatu, niyo afosa naho kuse yo mgunda ambwilaga watuhu waki-male hedigwilo, heweina chokudamanya, ⁴ niyo awagamba, ‘Nanywe iteni kwe nk'honde yangu ye mizabibu mkadamanye ndima neniwaliheni viya muwagilwe kulihwa.’ ⁵ Niyo waita. Eze afose naho, ize ibule sa ya mtandatu na sa kanda, adamanyaga enga viya va bosi. ⁶ Afosaga naho ize ibule sa ya mlongo na imwenga aonaga watuhu wakimale hagihi, niyo awauza, ‘Nyuwe nii mkimala aha msi mgima mswesa ndima?’ ⁷ Niyo wamhitula, ‘Kwaviya hahali akink'hile ndima,’ niyo awagamba, ‘Nivedi, nanywe iteni mkadamanye ndima kwe nk'honde yangu ye mizabibu.’

⁸ “Kisingi kize kibule, zumbe wo mgunda niyo amgamba umnyamp'hala, ‘Wetange wandima wose uwalihe amaliho yawe, akakonga yudya azigiile, kubula kwa uyu wa bosi.’ ⁹ Wadya want'hu wakongile indima sa mlongo na imwenga, nawalihigwa shilingi kila yumwenga. ¹⁰ Ivo weze weze wadya wose wakongaga bosi, nawakamanya kugamba nawalihigwe na maholokela, mna woho nawo nawalihigwa

maliho ya zuwa dimwenga kila yumwenga. ¹¹ Nawasinya yadya maliho niyo wakonga kumkalaliza mta mgunda, ¹² wakamgamba, ‘Awa wazigiile wadamanya ndima sa dimwenga du,’ ‘suwe kiikigwa mwe dizuwa msi mgima, mna wawaliha vikuligana na suwe!’ ”

¹³ Mta mgunda niyo amhitula yumwenga ywawe akamgamba, “ ‘Mbuyangu,’ ‘Hikuhujile. Hamwenga na ayo kiivana mlihwe maliho ya zuwa dimwenga kwa wose. ¹⁴ Elo guha matundu yako ukeitile. Naunga nimlihe yudya azigiile enga viya hulihile weye. ¹⁵ Hiwagilwe kuyadamanyila ndima matundu yangu enga ivo huunga? Hegu kwingila finju kwaviya miye ni ywedi?’ ”

¹⁶ Yesu niyo akomeleza kugamba, “Akuziigila ivi haluse, naande ywa nk'hongo, ywa nk'hongo naye naazigile.”

Yesu asimUILa katatu mbuli ye file yakwe

Maliko 10:32-34; Luka 18:31-34

¹⁷ Umwo Yesu andaga akaita Yelusalemu, awaguhaga wanamp'hina wakwe kwe nyumba, niyo alonga nao haheina want'hu akawagamba. ¹⁸ “Kauleni,” “chaita Yelusalemu, na Mwana Mnt'hu naagelwe mwe mikono ya wakulu wa walava nt'hambiko na wahinizi wa Miko, naho nawamsengele kukomwa, ¹⁹ naho na wamvuze kwa want'hu hi Wayahudi, nawamzesezigile na kumtoa mikotya niyo wamuwamba mwo msalaba, mna mwe dizuwa dya katatu kukongela dizuwa dye file yakwe, naande kauyuka.”

Maliko 10:35-45

Maombi ya mvele

²⁰ Niyo mkaza Zebedayo hamwenga na wanawe waidi wambasa Yesu niyo wamfikila madi akalombeza kint'hu.

²¹ Yesu niyo amgamba, “Waungani?”

Yudya mvele niyo agamba, “Sigiila kugamba wanangu awa, yumwenga ekale kulume kwako, na yumwenga naye kumoso uko ko Useuta wako.”

²² Yesu niyo amgamba, “Hamkimanyize kia mkulombeza. Ivi mwadaha kukinyweela ki-amp'ha changu cha masulumizo kia hunyweela miye?”

Niyo wamhitula, “Chadaha.”

²³ Yesu niyo awagamba, “Yadahika mkadaha kukinyweela ikikombe changu, mna ukwikala kulume hegu kumoso, miye hina ulamuzi. Kulume na kumoso kuikilwa wadya waikilwe lumwe ni Tate.”

²⁴ Naho wadya mlongo weze weve zimbuli za wadya wandugu niyo waihiwa. ²⁵ Mna Yesu niyo awetanga akawagamba, “Mmánya kugamba wakulu wa want'hu hi Wayahudi wawalongoza want'hu kikwank'walu, wakulu wawe nawo wawombosela udahi wawe mwawo.

²⁶ Mna hevinde ivo kwenyu. Akuunga kunda mkulu umwenyu, vamuunga ande mtumwa ywenyu, ²⁷ naho mnt'hu akuunga ande ywa nk'hongo, akonge kunda mtumwa ywenyu, ²⁸ kwaviya Mwana Mnt'hu hezile adamanyilwe ndima ni want'hu mna keza kuwadamanyila ndima want'hu, no kuulava ugima wakwe vileke want'hu wengi wakombolwe.”

*Yesu ahonya Mant'hunt'hu Waidi
Maliko 10:46-52; Luka 18:35-43*

29 Umwo Yesu na wanamp'hina wakwe wakalawa Yeliko, fyo kulu dya want'hu dyamtimilaga. 30 Want'hu waidi mant'hunt'hu wekalaga hank'handa he sila. Naho weze weve Yesu omboka, niyo wabongeela wakagamba, “Zumbe Mwana Daudi kionele mbazi.”

31 Want'hu niyo wawativila no kuwagamba wanyamale, mna woho niyo wagendeela kukweza izwi, “Zumbe Mwana Daudi kionele mbazi.”

32 Yesu niyo akimala no kuwetanga, niyo awauza, “Mwaunga niwadamanyileni mbwai?”

33 Niyo wamhitula, “Zumbe chaunga kidahe kuwona.”

34 Yesu niyo awaonela mbazi, niyo awadosa meso yawe, aaho niyo wadaha kuwona, no kumtimila.

21

Yesu engila Yelusalemu kwa kinyemi

Maliko 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19

1 Aho Yesu na wanamp'hina wakwe weze wabule hagihi na Yelusalemu no kubula Betifage mo Mnima we Mizeituni, aho Yesu nakawatuma wanamp'hina wakwe waidi, 2 akawagamba, “Iteni he kaya iyo ihalongole, nomkabwiile mp'hunda ikakigwe hamwenga na mwanawe. Zidoholeni mnigaile. 3 Mnt'hu yeyose akuunga awauzeni dyodyose, mgambileni kugamba, ‘Zumbe aziunga,’ naho naazivuze.” Nae naawa zumileni.

4 Idi dilaile vileke yadya alongaga mlotezi yakint'he.

5 “Ugambileni mzi wa Sayuni,

kaula Zumbe ywako akwizila,
mjalamu wa moyo, emwe mp'hunda,
na mwana mp'hunda.”

⁶ Wanamp'hina waitaga, niyo wadamanya enga viya Yesu Awasigilaga. ⁷ Wamwigaila mp'hunda no mwana mp'hunda, watandikaga zisuke zawe mnanga niyo Yesu ekala mnanga mwe mp'hunda. ⁸ Mafyo ya want'hu wabindile ingi watandikaga zisuke zawe mwe sila, wamwenga nawo nawasenga mahuto no kuyatandika mwe sila. ⁹ Idifyo dya want'hu diya dimlongoele na diya dikumtimila, wandaga wakanga kwa izwi kulu wakagamba, “Ntogola kwa Mwana Daudi! Mnungu naamvikile yudya akwiza kwa zina dya Zumbe. Naatogolwe Mnungu uko kulanga.”

¹⁰ Yesu eze engile Yelusalemu, mzi wose no wituka, wakauza, “Uyu ni ani?”

¹¹ Diya idifyo niyo dyawahitula, “Uyu ni Yesu, Mlotezi kulawa Nazaleti ya Galilaya.”

Yesu engila kwe Nyumba ya Mnungu

Maliko 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22

¹² Yesu engilaga mwe Nyumba ya Mnungu, niyo awakump'husa kuse wadya wose wandaga wakataga no kugula mdya mwe Nyumba ya Mnungu. Azikindulaga zimeza za wadya nawaka sakanya matundu, ne viti va wataga suwa, ¹³ akawagamba, “Iwandikwa mwe mawandiko kugamba, ‘Nyumba yangu neitangwe nyumba ya kuvika Mnungu.’ Mna nyuwe mwaitenda mp'hanga ya wabavi!”

¹⁴ Want'hu viwete na mant'hunt'hu wamwizilaga kudya kwe Nyumba ya Mnungu niyo

awahonya. ¹⁵ Mna wakulu wa Walava nt'hambiko na wahinizi we zi sigilizi, waihiwagwa weze waone yadya ya kweheela akudamanya Yesu, no ukwanga kwa wana wadodo mwe Nyumba idya ya Mnungu wakagamba, “Naatogolwe Mwana Daudi!” ¹⁶ Niyo wamgamba, “Weva ivo wana awa wakulonga?” Yesu niyo awagamba, “Heiye, neva.” “Hamsomile mwa Mawandiko? ‘Muwahiniza wana ne vizana, kulava nt'hogola zikinth'ile.’ ”

¹⁷ Niyo Yesu awalekaga no kuita kuse yo umzi, aitaga Besania, uko agonaga.

Yesu Auligita Mtini

Maliko 11:12-14,20-24

¹⁸ Mtootondo Umwo andaga akeza naho kwo mzi, akeivaga sala. ¹⁹ Eze auone mtini hagihi ne sila, aubasaga, mna haonaga matunda ila na mani du, niyo augamba, “Howize weleke matunda naho ulo na ulo.” Aaho umti udyo niyo wanyuluka.

²⁰ Wanamp'hina wadya weze wayaone yadya niyo wehelwa wakagamba, “Kwa vihihi mti udyo ukanyuluka ludole?” ²¹ Yesu niyo ahitula, “Nawagambilani ikindedi, mnanda namhuwi, naho msekung'asang'asa, nomdahe kudamanya hiyo enga idi du dyo didamanyike dyo mtini, nomdahe hata kuugamba mnima uno, ‘Ita kaakedule kwe bahali,’ naho niyo vanda. ²² Nawagambilani ikindedi mnanda na mhuwila nom mhokele kia ukulombeza.”

Udahi wa Yesu

²³ Yesu eze engile mwe Nyumba ya Mnungu, Umwo andaga akahiniza, wakulu wa Walava

nt'hambiko ne wadala a vilongozi va want'hu wambasaga wakamuza. “Wayadamanya aya kwa udahi waani? Naho niani akwink'hile udahi uwo?”

²⁴ Yesu niyo awahitula, “Neniwauzeni nanywe mbuli imwenga, mna nihitula name neniwa gambileni, kugamba nadamanya aya kwa udahi waani. ²⁵ Nigambileni, Ubatizi wa Yohana walawaga nahi? Walawaga kwa Mnungu, hegu walawaga kwa want'hu?”

Watalaulaga woho kwa woho kugamba, “Nekigeeze? Uneva kinagamba, ‘Ulawa kwa Mnungu,’ naakiuze kugamba, ‘Nii hamumhuwile mhuwile Yohana?’ ²⁶ Mna naho kinagamba, ‘Ulawa mwa want'hu,’ chogoha want'hu Kwaviya wose nawamanya kugamba Yohana andaga mlotezi ywa Mnungu.” ²⁷ Ivo niyo wamhitula kugamba, “Hakimanyize” Naye Yesu niyo awagamba, “Name heniwagambileni kugamba nayadamanya aya kwa udahi waani.”

Mliganyizo wa awana waidi

²⁸ “Mwafanyanya vihi mwe mbuli ino? Kwandaga na mnt'hu andaga na wanawe waidi wa kilume, niyo ambasa wa nk'hongo na kumgamba, ‘Mwanangu, uite ukadamanye ndima kwe nk'honde ye mizabibu dielo.’ ²⁹ Yudya mwana niyo ahitula kugamba, ‘Hikuunga,’ mna akajika niyo afanyanya vint'hu niyo aita. ³⁰ Niyo Tati ya mnt'hu ambasa yudya mtuhu niyo amlonga enga iviya alongile kwa ywa nk'hongo. Yudya mwana niyo agamba, ‘Tate neniite,’ mna

niyo haitile. ³¹ Mwa waidi awa, niani adamanye yadya aungile tati yawe?”

Niyo wahitula, “Ni yudya ywa kaidi.” Yesu niyo awagamba, “Nawagambilani ikindedi, wagwila kodi na mapamp'he nawawalongoeleni kwo Useuta wa Mnungu, ³² kwaviya Yohana awezilagani niyo awalagisani zisila ze kindedi mna hamwamtegelezaga, mna wagwila kodi na mapamp'he nawamwiva niyo wamhuwila. Mna nyuwe hamwenga no ukuyaona aya hamuungile kweiila no kumhuwila.”

Mliganyizo wo waikizilwa mwe nk'honde ye mizabibu

³³ Yesu niyo agamba, “Tegelezeni mliganyizo mtuhu.” “Kwandaga na mnt'hu mta nk'honde yakwe, ahandaga mizabibu, niyo aizengela gomela, niyo asimba bome dyo kuhondela no kuzenga hant'hu henuke hakumvikila Mnungu cho wamizi, niyo awiikiza kwa walimi wamwenga, niyo yehe atamba. ³⁴ Msimo wo kuvuna uze ubuze, atumaga wandima wakwe kwa wadya waikizilwe, wakamguhile amaliho yakwe. ³⁵ Wadya walimi niyo wawagwila wandima wadya yumwenga wamtoa, yumwenga wamkoma, yudya ywa katatu niyo wamtowa na maiwe. ³⁶ Mna niyo egala wandima watuhu kwao, wasumpule uwingi kujink'ha wadya wa bosi. Mna naho wadya walimi niyo wawatendela viihile enga wadya wa nk'hongo. ³⁷ Kwo mzigilizo amwigalaga mwanawe mwenye kwawo akagamba, ‘Mafani wadaha kumwogoha.’ ³⁸ Mna wadya walimi weze wamuwone umwana, niyo

wagambilina kugamba, ‘Mlisi keza, nekimkomeni kiguhe ikipe chakwe.’ ³⁹ Ivo niyo wamgwila no kumduula kuse ye nk'honde ye mizabibu, niyo wamkoma.”

⁴⁰ Yesu niyo wauza, “Haluse zumbwe wo mgunda we mizabibu akeza naawatende vivihi walimi ao?”

⁴¹ Niyo wahitula, “Naawakome nao wadya wahi, niyo umgunda wakwe we mizabibu nawaikizile walimi watuhu.”

⁴² Yesu niyo awauza, Togoleni hamnati msome ivo viwandikwe mwa mawandiko? Iwe diya wazesi wadilemele, dinda iwe dikuungiswa.

Zumbwe niye adamanye ivo, naho ni mbuli ya kwehela mwa meso yetu.

⁴³ Yesu niyo agendeela kulonga, “Naivo nawagambilani,” “nomhokigwe Useuta wa Mnungu niyo wenk'hwa want'hu wakudamanya ayedi.”

⁴⁴ Akuunga agwe mwe diiwe idyo naavunike vunike, uyo nedingwele nedimtigint'he ande luvumbi.

⁴⁵ Wakulu wa walava nt'hambiko na Mafalisayo weze weve miliganyizo ya Yesu, niyo wabunk'hula kugamba nakawalonga woho, ⁴⁶ wazungulaga ubala wakumgwila, mna wandaga wakogoha umdugano, Kwaviya want'hu wamanyaga kugamba Yesu ni mlotezi ywa Mnungu.

22

*Mliganyizo we ndoza
Luka 14:15-24*

1 Yesu nakawenk'ha mliganyizo mtuhu akawagamba, 2 “Useuta wa kulanga wakeiga ivi. Kwandaga na zumbe yumwenga amfunganyilaga mwanawe kilume wila wa ndoza. 3 Atumaga wandima kwa wose wadya walalikagwa kwe ndoza wakawetange, mna wadya walalikwe walemelaga. 4 Niyo naho atuma wandima watuhu no kuwagamba, Wagambileni wose wadya walalikwe kugamba, ‘Hikeika lumwe fugo yangu, naho hifunganya kila kigimbale na nk'hande zangu, hifunganya kila kint'hu. Soni kwe fugo!’ 5 Mna wadya walalikwe hawaone kugamba ni kint'hu, niyo wakeagala, yumwenga kwe nk'honde, yumwenga naye kwo uchuuzi wakwe, 6 wamwenga niyo wawagwila wadya wandima watumigwe, niyo wawatenda vihile no kuwakoma. 7 Yudya zumbe ahigagwa, niyo egala wank'hondo wakwe, niyo wakuwakoma wakomi wadya no kuutimp'ha moto umzi wawe. 8 Niyo awagamba wandima wakwe, ‘Fugo ye ndoza ibula, mna wadya walalikwe hawaungile ukwiza. 9 Iteni kwezi sila mp'handu, walaliken wose mkuunga muwabwiile, weze kwe ndoza.’ 10 Wandima wadya niyo waita kwe zisila zink'hulu, niyo wawaduganya want'hu wose wawaone, awavu na awedi, ndoza niyo yamema want'hu.

11 “Mna zumbe eze engile, kuwakaula wageni, niyo kwanda na yumwenga hevaile suke yo kuitila kwe ndoza? Mna uyo mnt'hu hahitule dyodyose. 12 Niyo amuuzi, ‘Mbuyangu kwingila vivihi aha hwiina suke ya kuvaligwa mwe

ndoza?’ ¹³ Yudya zumbe niyo awagamba wandima wakwe, ‘Mkakeni viga ne mikono mkamduule kuse ko lwiza. Uko nokunde na ndilo no kugwegwejula meno.’ ”

¹⁴ Yesu niyo abindiliza akagamba, “Kwaviya wetangwe wabinda ingi, mna wasagulwe wageke.”

Kuliha kodi kwa kaisali

Maliko 12:13-17; Luka 20:20-26

¹⁵ Mafalisayo waitaga kuse wakaika mizungu na kumtegela Yesu vileke wamgwile mwe milosi yakwe. ¹⁶ Niyo wawatuma wanamp'hina wawe na hamwenga na kafyo kakwe Mahelode kwa Yesu, niyo wamgamba, “Mhinizi,” “kimanya kugamba weye u mnt'hu ywedi, naho wahiniza mbuli ya Mnungu mwe ikindedi, naho hukogoha ukulu wo mnt'hu. ¹⁷ Elo ukigambile weye, waona vihi, ni vedi kumliha kodi uyu Seuta ywe Kilumi hegu vihi?”

¹⁸ Mna Yesu niyo abunk'hulaga fanyanyi zawe ziihile niyo awagamba, “Nyuwe watondwe! Nii mwanigeza? ¹⁹ Nilagiseni ihela ikulihila ikodi”

Niyo wamwink'ha, ²⁰ Niyo awauza, “Ifuta imwe ihela yaani? Zina idi dyaani?”

²¹ Niyo wamhitula kugamba, “Va Seuta ywa Kilumi.”

Niyo awagamba, “Mwink'heni Seuta ywa Kilumi viya vimuwagile, viya viwagile Mnungu navo mwink'heni Mnungu.”

²² Weze weve uhituzi wakwe, weheelagwa, niyo wahalawa.

Mbuli yo kuuyuka

Maliko 12:18-27, Luka 20:27-40

²³ Dizuwa idia Masadukayo wadya wakugamba hokunde no kuuyuka, wezaga kwa Yesu niyo wamuuzza. ²⁴ Wakagamba, “Mhinizi, Musa agambaga, uneva mnt’hu anabanika heina mwana kwa mkaziwe, nduguye amlombe mvele uyo vileke amwelekele wana. ²⁵ Haluse wandaga uko wandugu mfungate wekalaga aha, ywa nk’hongo alombaga, mna niyo abanika, mna kwaviya helekaga, mkaziwe aguhagwa ni nduguye. ²⁶ Vandaga kwa ywa kaidi na wakatatu, viita ivo vibuile mwa ywa mfungate. ²⁷ Ko mzigilizo, yudya mvele naye niyo abanika. ²⁸ Haluse kigambe mwe dizuwa dyo kuuyuka, mvele yudya naande ywaani, Kwaviya nakalombigwa ni wagosi mfungate?”

²⁹ Yesu niyo awahitula, “Mna malema, kwaviya hamuyamanyize mawandiko yakukile, no udahi wa Mnungu. ³⁰ Kwaviya, umwo want’hu wabanike wakauyuka, hokunde na kulomba hegu kulombigwa, kwaviya want’hu nawande enga watumigwa wa kwe mbingu. ³¹ Mna imbuli yo kuuyuka, hamsomile ivo Mnungu awagambileni, ³² ‘Miye ni Mnungu ywa Ibulahimu, Mnungu ywa Isaka, Mnungu ywa Yakobo.’ Ni Mnungu ywa wagima, hiye Mnungu ywa wabanike.”

³³ Idifyo dya awant’hu dize dive viya, niyo dyeehelwa ukuhiniza kwakwe.

Sigilizi ink’hulu

Maliko 12:28-34, Luka 10:25-28

³⁴ Mafalisayo weze weve kugamba Masadukayo waswesa dyo kumuuzza Yesu, Mafalisayo niyo wekala hamwenga, ³⁵ yumwenga mwa woho

mhinizi we sigilizi, niyo amuuza Yesu akamgeza,
³⁶ “Mhinizi,” “Mwiko mkulu ni uhi?”

³⁷ Yesu niyo ahitula, “ ‘Umuunge Zumbe Mnungu ywako kwo moyo wako wose, no kwo unt’hu wako wose, no kwo ubala wako wose.’

³⁸ Ino niyo umwiko mkulu nayo niyo ya nk’hongo.

³⁹ Nayo iyuko miko kaidi, ikugamba, ‘Umuunge miyao enga viya ukukeunga we mwenye.’

⁴⁰ Zisigilizi izi zimbuli ziduganya miko yose na mahinizo ya walotezi.”

Mbuli ya Kilisito

⁴¹ Aho Mafalisayo weze wadugane, Yesu niyo awauza, ⁴² “Mwaona vihi mwe mbuli ya Kilisito? Ni mwana ani?”

Niyo wangamba, “Mwana Daudi.”

⁴³ Niyo naho awauza, “Vinda vivihi elo mwa Muye ywa Mnungu, Daudi akamwitanga ‘Zumbe?’ Kwaviya agambaga,

⁴⁴ ‘Zumbe nakamgamba Zumbe ywangu, wikale kulume kwangu

mpaka aho neniwaike wank’hondo wako hasi ye iviga vako.’

⁴⁵ Elo haluse Daudi akamwitanga ‘Zumbe’ vanda vivihi naho Kilisito Mkombozi ande Mwanawe?”

⁴⁶ Hahandile na yeyose, ahitulaga mbuli hegu mnt’hu yeyose kugeza kumuza mbuli yoyose kukongela zuwa diya.

23

Yesu akanya mwe mbuli ya wahinizi we zimwikona Mafalisayo

Maliko 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46

¹ Niho Yesu alongaga na want'hu na wanamp'hina, ² Awagamba, “Wahinyi we Zimiko hamwenga na Mafalisayo wana udahi wa kuhiniza mahinizo ya Musa. ³ Ivo elo vaunga muyatoze no kuyadamanya yose yadya wakuwagambilani, mna mse kutimila mwa yadya wakudamanya, Kwaviya hawakudamanya enga viya wakubilikiza. ⁴ Woho wakaka madondolo makulu niyo wayahasikiza mwa maega ya want'hu, mna woho wenye hawakuunga hata kuikwafa ne nividole vawe kuwambiza. ⁵ Yose wakuyadamanya waungisa watogolwe ni want'hu, wagalamula mapingu yawe no kugenyeza mnengesuke zawe zint'hali. ⁶ Waungisa kwikala mwo fumbi wa kulongole, mwe midugano yo ludyo, na mwe zinyumba za kulombezela Mnungu. ⁷ Mwaungisisa kulamswa mwa magwilo no kwitangwa Mhinizi. ⁸ Mna nyuwe msekwitangwa ‘Mhinizi,’ Kwaviya Mhinizi ywenyu ni yumwenga nanywe mwi wandugu. ⁹ Naho msekumwitanga yoyose aha he isi ‘Tate’ Kwaviya Tati yenyu ni yumwenga ekulanga. ¹⁰ Naho msekwitangwa vilongozi, Kwaviya akuwalongoelani nyuwe ni yumwenga akwitangwa Kilisito Mkombozi. ¹¹ Umkulu umwenyu aungwa ande mindima ywenyu. ¹² Kwaviya yeyose akukekweza, nakulumulwe, yudya nae akuke kulumula, naakwezigwe ni Mnungu.

*Yesu auligita utondwe wawe
Maliko 12:40; Luka 11:39-42,44,52; 20:47*

13 “Hangi nyuwe wenye wahinizi we miko na Mafalisayo! Watondwe nyuwe! Mkuwavugaila want’hu Useuta wa kwe mbingu, mna nyuwe enye hamkwingila, hamkuwenk’ha sila waku-unga kwingila.

14 “Hangi nyuwe wenye wahinizi we zi miko na Mafalisayo! Mkudya nyumba za wadya wabanikilwe ni walume zawe, naho kwa utondwe, mwaketenda kulonga mabuli mengi na mengi mo kumvika Mnungu! Kwaivo nomsulumizwe masulumizo makulu.

15 “Hangi nyuwe wenye nyuwe wahinizi we Miko na Mafalisayo! Nyuwe watondwe! Mkuzunguluka mwe isi na mwe ibahali no kumtenda mnt’hu yumwenga kunda enga ivo nyuwe mkuhuwila, naho mkajika mwamtenda kunda mwana wa mo moto houkuzima wa ulo na ulo kuwajink’ha nyuwe wenye ivo mwili!

16 “Hangi nyuwe wenye vilongozi mant’hunt’hu! Mwahiniziza kugamba, ‘Uneva mnt’hu anakwelisila mwe Nyumba ya Mnungu, hicho kint’hu, mna mnt’hu anakwelisila kwe izahabu ye inyumba ya Mnungu, naande kakegwila mwenye.’ 17 Mant’hunt’hu wahezi nyuwe! Ni ihi ink’hulu, izahabu hegu Inyumba ya Mnungu ikugela kilingo kinde kikukizwe? 18 Iviya iviya, mwagamba, ‘Uneva mnt’hu akwelisila hekilingo cha kulavila nt’hambiko hi kint’hu, mna akwelisila kint’hu kilavigwe mnanga mwe kilingo cho kulavila nt’hambiko naande kakegwila mwenye.’ 19 Nyuwe want’hu mant’hunt’hu! Ni ihi ink’hulu, ni malavo hegu kilingo cha kumvikila Mnungu kikukukiza malavo? 20 Ivo elo akwelisila

hekilingo hakumvikila Mnungu cha Mnungu, akelisa mwe icho na malavo yose yemwe hant'hu henuke hakumvikila Mnungu. ²¹ Naho akwelisila Nyumba ya Mnungu, akelisa kwe iyo hamwenga na Mnungu wenye akwikala uumo. ²² Naho akukelisila kulanga, akelisa ukalo wa Mnungu no umwenye akwikala uumo.

²³ “Hangi nyuwe wenye wahinizi we Miko na Mafalisayo! Watondwe! Mwalava zaka ze zim-boga za mani na bizali, ne jila, mna mleka kutimila zimbuli zink'hulu zisiigilwe, zo utondowazi na mbazi no uhuwilwa. Zimbuli izi zink'hulu mwaungwa mzi damanye, haheina kuyajala ayo matuhu. ²⁴ Vilongozi mant'hunt'hu! Mwatuja mbu mna mwamela mp'hunda!

²⁵ “Hangi nyuwe wenye wahinizi we Miko na Mafalisayo! Nyuwe watondwe! Mwasunt'ha viyamp'ha ne vihungu kwa kuse, mna kundani kumema yadya myalavile kwo kuwahoka want'hu no ugila. ²⁶ Nyuwe Mafalisayo mant'hunt'hu! Indeni kusunt'ha kundani ye viyamp'ha ne vihungu, niho kuse nako kunde kusunt'hika!

²⁷ “Hangi nyuwe wenye wahinizi we zimiko na Mafalisayo! Mkeiga vikuta vikakigwe, ukavikaula kwa kuse kunda viwakigwa, mna kwa kundani vimema want'hu wabanike, mavuha na nt'hagant'ha zose. ²⁸ Enga ivo kwa kuse mwa kaulwa kunda want'hu wedi, mna kwa kundani mmema utondwe no wavu.

*Yesu awatambuila masulumizo yawe
Luka 11:47-51*

29 “Hangi nyuwe wenye wahinizi vilongozi we miko na mafalisayo watondwe! Mwazenga vikuta va walotezi wa Mnungu no kutuluma vikuta va wawagile Mnungu. 30 Naho mwagamba vandile chandaga uuko, aho watati zetu, hegu hamwandile hamwenga mwo kuwakoma walotezi wa Mnungu. 31 Ivo elo mwalonga uwona nyuwe wenye kugamba ni nyuwe mwelekwe kwa wadya wose wawakomaga walotezi wa Mnungu! 32 Gendeeleni elo, vileke mkomeleze kiya wakongaga watati zenyu! 33 Mazoka nyuwe naho cheleko cha mazoka! Msekugamba nomkehonye no usengelo wo kugeliga ko moto houkuzima wa ulo na ulo. 34 Haluse nawegailani naho walotezi wa Mnungu, want’hu wano umanyi wa Mnungu, na wahiniza Miko. Naho wawenga nomuwakome, wamwenga nao nomuwagele mwe viwambilo, wamwenga nomuwabunt’he mwe nyumba zenyu zo kuvikila, wamwenga nomuwaguluse kulawa mzi umwenga kuita mzi mtuhu. 35 Naho niyo isakame ya wose wawagilwe ni Mnungu idya itike, neinde umwenyu, kukongela ya Habili mpaka ya Zakalia mwana Balaki, Zakalia mwamkomaga hagati ye Nyumba ya Mnungu na hekilingo hokumvikila Mnungu malavo. 36 Nawagambilani kindedi, maliho yo ukomi uno wose nayande mwa want’hu wa mazuwa aya.

*Yesu awaila want’hu wa Yelusalemu
Luka 13:34-35*

37 “Ho! Yelusalemu, Yelusalemu! Weye ukuwakoma walotezi wa Mnungu na kuwatoa maiwe wadya watumigwe kwako ni Mnungu!

Kengahi niungile kuwaduganya hamwenga awanao, enga viya nguku ikuwaduganya wakinda wakwe mwa amawawa yakwe mna haviungile! ³⁸ Kaula elo nyumba yako neilekigwe hame. ³⁹ Nakugambilani, kukongela ivi haluse na kugendeela, hounione miye naho mpaka hadya nomgambe, 'Kavikilwa yehe akwiza kwe dizina dya Zumbe.' ”

24

Yesu alomnga kumoligwa kwe Nyumba ya Mnungu

Maliko 13:1-2; Luka 21:5-6

¹ Umwo Yesu andaga akahalawa he Nyumba idya ya Mnungu, wanamp'hina wakwe wamwi-tangaga vileke akaule mzengo we Nyumba ya Mnungu. ² Niyo awagamba, “Kindedi aya yose myakaule vedi. Nawagambilani kindedi, hedisi-gale iwe mnanga mwo miyawe, yose nayamo-goelwe hasi.”

Makunt'ho na masulumizo

Maliko 13:3-13; Luka 21:7-19

³ Umwo Yesu andaga ahumule ko lugulu lwe Mizeituni, wanamp'hina wakwe wamwiizilaga kinyele wakamgamba, “Kigambile, aya ulongile nayalaile ini naho ni kilagiso chani kugamba weye weza, nokubindikila kwe isi?”

⁴ Yesu niyo ahitula, “Msinyise, yeyose ase kuwadant'hiliza. ⁵ Kwaviya naweze wabindile ingi kwa zina dyangu, wakagamba kila yumwenga niye Kilisito! Naho nawawadant'hilize want'hu wengi. ⁶ Nomwive

nk'hondo na nt'hegelezi za nk'hondo. Mkaulise, msekwituka kwaviya ayo hayaleke kulaila, mna hokunde nuko kubindikila kwe isi. ⁷ Isi na isi nezitoane, useuta nao kutoana na uzumbe mtuhu, nokunde na magumbo, na visingisa kila hant'hu. ⁸ Yose aya nayande enga nk'hongelo ya kulumwa usungu wa mvele kwingila nyumba.

⁹ “Nanywe nawawagwileni no kuwasezenga mtendelwe yaihile, na kuwakoma, naho want'hu we isi zose nawawa ihieni, kwaviya mwanitimila miye. ¹⁰ Aho naho want'hu wengi nawahituke, naho nawa sezengane, naho nawaihiyane. ¹¹ Naho walotezi wengi wo udant'hi na walaile nokudant'hiliza want'hu wengi. ¹² Naho Kwaviya wavu nougenyele, lukunde kunde lwa want'hu no luhole. ¹³ Mna yudya mnt'hu akuunga afinyilize niyo abinda int'hambo niye akuunga ayokolwe. ¹⁴ Naho Mbuli Yedi ya useuta wa Mnungu neibilikizwe enga ulonga uwona kwa isi zose niho kubindikila kwe isi nokwize.

*Ubanangi we Nyumba ya Mnungu
Maliko 13:14-23; Luka 21:20-24*

¹⁵ “Aho nomuwone Dikuihiza dikubananga dikimala hakukile ha Mnungu, idyo alongaga mlotezi Danieli.” Wakusoma nawa kombaganye. ¹⁶ “Niho wose we mwe isi ya Yuda, wanyilikile kwe vigulu. ¹⁷ Mnt'hu ekwe digulu dye nyumba yakwe asekuseela aguhe vint'hu vimwe nyumba. ¹⁸ Naho mnt'hu ekwe nk'honde, asekuuya na nyuma kuguha suke yakwe. ¹⁹ Makunt'ho makulu ni kwa wadya awabovu na wadya wakonk'heza mwa mazuwa ayo. ²⁰ Lombezeni

Mnungu kugamba nguluko zenyu zisekunda mwe dizuwa dya mp'heho, naho disekunda mwe dizuwa dya kuhumula. ²¹ Kwaviya nokunde na makunt'ho makulu heyenati kulaila kukongela kwo kuumbwa isi, kubula ivi haluse, naho heyeze yalaile vituhu. ²² Naho vandile Mnungu hahungule mazuwa ayo, hegu hakwahonile mnt'hu yeyose, mna kwaviya weyuko wasagulwe, Mnungu naayahungule mazuwa ayo.”

²³ “Naho aho mnt'hu akakugamba, ‘Kaula, Kilisito eyuku!’ Hegu wakagamba, ‘Ehadya!’ Msekuhuwila. ²⁴ Kwaviya nawalaile wakina Kilisito wo udant'hi na walotezi wa udant'hi, naho nawadamanye vihungi vikulu na mbuli za kwehela, vileke wawazaganye want'hu, vika dahika ni hamwenga na wadya wasagulwe ni Mnungu. ²⁵ Elo msinyise! Hiwagambilani kale yakwiza kulongole.

²⁶ “Hegu, yeyose akuwagambani, ‘Kauleni ekwe nyika!’ Msekuita, hegu du akuwagambani, ‘Kauleni e yuku kwe nyumba!’ Mse kumhuwila. ²⁷ Saviya lumwemwe lukudaha kulaila ulailo wa zuwa, niyo lwaonwa usweelo wa zuwa, nivo viku-unga vinde ukwiza kwa Mwana Mnt'hu.

²⁸ “Kwaviya hohose hakuunga hande ne kimba, ndege nyika naho nezidugane.

Imiziile ya Mwana Mnt'hu

Maliko 13:24-27; Luka 21:25-28

²⁹ “Aaho mazuwa ya makunt'ho yakeza kwomboka, zuwa nedigelwe lwiza naho umnenge nao houng'ale, nt'hondo nazo nezigwe kulawa kulanga, naho udahi wa kwe mbingu

nousingisike. ³⁰ Niho nokuonekele vilagiso va Mwana Mnt'hu akalaila mo ulanga, naho want'hu wose weisi nawahongeze no kuila aho wakeza kumuwona Mwana Mnt'hu akeza mwa mavunde ya kwe mbingu na udahi no uwedi utendese. ³¹ Naawatume watumigwa wakwe hamwenga na izwi kulu dye digunda, naho waduganywe wasagulwa wakwe kulawa nt'hendelo izine ze isi, kukongela uheelo umwenga we isi, kuhinga uheelo mtuhu.

*Chokuhina hina kulawa mwo mti wo mtini
Maliko 13:28-31; Luka 21:29-33*

³² “Elo kwe diziti dikwitagwa mtini, kehinizeni mliganyizo. Aho mkaona amatambi yakwe yadakila no kulava mani mahya, manyeni kugamba uvuni uhagihi. ³³ Enga iivo, mneza kuyaona aya yose, manyeni kugamba Mwana Mnt'hu ehagihi kwiza. ³⁴ Nawagambilani ikindedi, cheleko iki hekidahe komboka, mpaka vint'hu ivi vose vilaile. ³⁵ Ulanga ne isi nevomboke, mna milosi yangu heyomboke.

*Hahali amanyize dizuwa hegu sa
Maliko 13:32-37; Luka 17:26-30,34-36*

³⁶ “Hahali mnt'hu yoyose amanyize zuwa hegu sa, hi mtumigwa ywa kwe mbingu, hegu Mwana mwenye. Haheina yeyose, Tate ekedu niye amanyize. ³⁷ Enga viya vandaga mwe dizuwa dya Nuhu, nivo nevinde ukwiza kwa Mwana Mt'hu. ³⁸ Kwaviya mwa mazuwa yalongoele ugubiko wa mazi, want'hu wandaga wakanywa no kudya, kulombigwa no kulomba, kubula mwe dizuwa diya Nuhu engile mwe ngalawa, ³⁹ naho

hawamanyaga kint'hu chochose chadahaga kulaila, mpaka hadya wezile kukebwiila wose wagubikwa pele na mazi. Ivi nivo vikuunga vinde imiziile ya Mwana Mnt'hu. ⁴⁰ Want'hu waidi nawande henk'honde, yumwenga na aguhigwe yumwenga naasigwe. ⁴¹ Wavele waidi nawande wakasigint'ha, yumwenga na aguhigwe yumwenga naasigwe.

⁴² “Ivo mnde meso kwaviya hammanyize aho neezile Zumbe ywenyu. ⁴³ Mna mmanye kugamba, yandile mta nyumba amanyize kilo kihi mbavi neezile, hegu nakekala meso no kuyamila inyumba yakwe isekumoligwa. ⁴⁴ Naivo elo, weye nawe wikale meso, Kwaviya Mwana Mnt'hu naakwizile hadya hwi kawiile.

Wandima wahuwilwa na hi mhuwilwa

⁴⁵ “Niani elo mtumwa ywedi mhuwilwa akuzumilwa ni Zumbe ywakwe, vikutenda aikwe kunda mkulu mwa wandima watuhu, naho awenk'he nk'hande wandima weyawe kwa hadya hakuungwa?” ⁴⁶ Nevinde vedi ko mtumwa enga uyo akuunga abwiilwe ni Zumbe dyakwe akadamanya ivo Umwo akauya. ⁴⁷ Nawagambilani ikindedi, naa muike kunda mkulu wo ugoli wakwe wose. ⁴⁸ Mna mtumwa yudya aihile, alonga momoyo wakwe mwenye kugamba, Zumbe hakusunguza kwiza, ⁴⁹ naho niyo akonga kuwatoa wandima weyawe na kudya no kunywa hamwenga na wakozi. ⁵⁰ Niho Zumbe ywakwe umtumwa uyo naaue zuwa dimwenga hewe kawiile wandima awo. ⁵¹ Na amsulumize

vitendese na kumwiika hamwenga na watondwe, nuko nokunde ndilo no kugwegwejula ameno.

25

Mliganyizo wa awali mlongo

¹ “Naho, Useuta wa kulanga nounde enga ivi. Wali mlongo waguhaga vimuli vawe niyo wagenda kumhokela mlombi. ² Washano mwa ao wandaga wahezi, washano watuhu wandaga wabala. ³ Wadya wahezi waguhaga vimuli vawe, mna hawaguhile hamwenga na mavuta ya kongezela. ⁴ Mna wadya wabala vandaga wakeikila mavuta mnenge shupa zawe yo kugela mwe vimuli vawe. ⁵ Mlombi uyo hasunguzaga kwiza, vilekile wose wakupile niyo wagona nt'hongo.

⁶ “Mna ize ibuze kilo cha gati want'hu niyo wakonga kwanga, ‘Mlombi keza! Mwinuke mumhokele!’ ⁷ Wadya wali niyo wenuka woseni no kuvidamanya vimuli vawe. ⁸ Wadya wahezi niyo wawagamba wadya wabala, ‘Kink'hageni mavuta ludodo, vimuli vetu vazima.’ ⁹ Wadya wabala niyo vawagamba, ‘Bule! Haya kikint'he choseni nyuwe na suwe. Iteni kwe duka mkakeguile.’ ¹⁰ Mna Umwo wandaga wakaita kokugula mavuta, mlombi niyo engila, wadya wali wakeikilaga lumwe niyo wengilanya no mlombi kwe ndoza, ulwivi niyo lwavugalwa.

¹¹ “Halongole, wadya watuhu nawo niyo weza wakagamba, ‘Zumbe! Zumbe! Kikomoele!’ ¹² Zumbe niyo awahitula, ‘Nawagambilani ikindedi, hiwamanyizeni.’ ”

¹³ Yesu niyo abindiliza kwa kugamba, “Elo indeni meso kwaviya hammanyize kwizilwa kwenyu nokunde ni ini!

Mliganyizo wa wandima watatu

¹⁴ “Naho Useuta wa kulanga noukeige na mnt’hu akuita utafi awetange wandima wakwe niyo awatenda wakaulizi mwo ugoli wakwe wose. ¹⁵ Awenk’haga kila yumwenga enga viya adahile. Yumwenga kaikizilwa matundu mashano, yumwenga kaikizilwa matundu maidi, nt’huhu kaikizilwa dimwenga, kila yumwenga viligane no ludole lwakwe. Niyo yehe akeitila kwo utafi wakwe. ¹⁶ Yudya enk’higwe matunt’hu amashano, niyo akuyadamanyila ndima, niyo elesa mashano matuhu. ¹⁷ Yudya ahokele amatundu maidi, yehe naye niyo elesa matundu maidi matuhu. ¹⁸ Mna yudya ahokele tundu dimwenga, aitaga niyo adisimbila hasi no kudifisa hasi ditundu dyo mkulu ywakwe.

¹⁹ “Yeze yomboke mazuwa mengi, zombe wa wandima wadya wose auyaga, niyo wekala wakatalaula hamwenga na wandima wakwe yadya awasile. ²⁰ Mndima yudya ahokele matundu mashano, kegala matuhu mashano, akamgamba mkulu wakwe, ‘Mkulu waikizaga kwangu, matundu mashano.’ ‘Kaula! Hongeleza mashano matuhu.’ ²¹ Mkulu wakwe niyo amhitula, ‘Kutenda vedi mtumwa ywedi, kunda mhuwilwa mwe vint’hu vigeke, nohuike kunda mkulu mwe vint’hu vingi. Naho nou unde hamwenga no mkulu ywako mwe kinyemi chakwe.’

²² “Yudya ahokele matundu maida naye niyo eza akamgamba mkulu ywakwe, ‘Waniikizilaga matundu maida, kaula higenyeza matuhu maida.’

²³ Yudya mkulu niyo amhitula, ‘Kutenda vedi mindima ywedi naho mhuwilwa!’ ‘Kunda mhuwilwa kwe vint’hu vigeke, nohutende mkulu mwe vint’hu vingi. So kinde hamwenga mwe kinyemi changu!’

²⁴ “Niyo azigiila yudya ahokelega ditundu dimwenga, naye niyo amgamba mkulu ywakwe, ‘Himanya kugamba umnt’hu mdala, wavuna hadya hwitile mbeyu, naho waduganya hadya hwi myagile mbeyu. ²⁵ Ivo nehyogoha niyo nagenda kudifisa ditundu dyako mwe sanga, kaula diaha diya idyako.’

²⁶ “Mkulu ywakwe niyo amhitula, ‘Weye undima wiihile naho umsokezi wa ndima! Ivo nivo umanyize kugamba navuna hadya hii handile, naho naduganya hadya hitile mbeyu?’

²⁷ Mna vedi hegu waikize ditundu dyangu kwe kindolo kikuliha mtendese, kugamba mokuuya kwangu hegu nehihokela hamwenga nomtendese. ²⁸ Mhokeni ditundu, mmwink’he yudya mta mlongo. ²⁹ Kwaviya yeyose mtanacho naogenyezelwe no mtendese niyo vagenyela, mna yudya heiina, hata kiya kidodo ananacho naahokwe. ³⁰ Naho mduuleni mtumwa mkiwa uyo kwo lwiza, nuko nokunde ndilo no kugwegwejula ameno.’

Usengelo kwe dizuwa dyo uheelo

³¹ “Aho Mwana Mnt’hu akeza kwiza mwo wedi wakwe utendese, hamwenga na watumigwa wa kwe mbingu wose, neekale mwe difumbi

dyo uwedi wakwe utendese. ³² Want'hu wose mwe isi zose, nawaduganywe hamwenga, naho naawapagule enga viya mdimi akupagula zingoto mwe difyo dye zimbuzi. ³³ Ngoto naayapaguile kulume kwakwe, zimbuzi naazipaguile kumoso kwakwe. ³⁴ Seuta naawagambe wadya wose wekulume, 'Soni nyuwe mvikilwe ni Tate, guheni kipe chenyu, useuta mwaikilagwa lumwe kukongela aho nk'hongo ho kuumbigwa isi. ³⁵ Kwaviya nakeivaga sala niyo wanink'ha chokudya, nakeivaga nk'hilu, niyo mwanink'ha chokunywa, nandaga mgeni, niyo mwanitendela ukise. ³⁶ Nandaga hisakaza niyo mwanink'ha suke, nandaga mnyonge niyo mweza kunikaula, nandaga mvugailwa kwe divugailo, niyo mweza kunitalamkila.'

³⁷ "Niyo awedi hameso yo Mnungu wamhitula kugamba, 'Zumbe, niini kikuone una sala niyo chakwink'ha nk'hande? Hegu naho kikuona ini una nk'hilu niyo chakwink'ha chokunywa? ³⁸ Naho nekikuona ini kugamba weye wi mgeni niyo chakuhokela? Hegu kikuona hi usakaze niyo chakwink'ha suke? ³⁹ Chakuonaga hii umnyonge, hegu du ukwedivugailo niyo cheza kukutalamkila?' ⁴⁰ Zumbe niyo ahitula kugamba, 'Nawagambilani ikindedi, vovose viya mumdamanyile yumwenga mwa wadodo awa wandugu zangu, mnidamanyila miye.'

⁴¹ "Naho nawagambe wadya wekumoso kwakwe, 'Halaweni aha hangu nyuwe mligitwe ni Mnungu, iteni mkengile ko moto wa ulo na ulo uikilwe lumwe Mwavu na watumigwa wakwe! ⁴² Nehinda na sala, hamnink'hile

chokudya, nehinda na nk'hilu, hamnink'hile mazi ninywe, ⁴³ Nandaga mgeni, hamnidamanyile ukise kwenyu, hisakaza, hamnink'hile suke, halumwa, naho nandaga hivugailwa kwe divugailo, hamwizile kunikaula.

⁴⁴ “Niho nawo nawahitule, ‘Zumbe, niini kikuone weye una sala, nk'hilu, hegu niini ukiizile niyo chaswesa kukutendela ukise, naho kikuone usakaze, undile mnyonge, no kuvugailwa kwe divugailo, niyo kiswesa kukudamanyila uwedi?’

⁴⁵ Niho Zumbe naawahitule, ‘Nawagambilani ikindedi, uneva hamuwambize yumwenga mwa awa wabeligwe, mlemela kunambiza miye.’

⁴⁶ Niho nawaite kokulumizwa hokukusila, mna wazumilwe kunda wedi kwa Mnungu nawaite kwo ugima wa ulo na ulo.”

26

Mnyanyiko wa kumgwila Yesu

Maliko 14:1-2, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53

¹ Yesu eze ajinke kuyalonga yose ayo, niyo awagamba awanamp'hina wakwe, ² “Enga viya mmanyize kugamba, yasigala mazuwa maida ku-longole neinde kinyemi che Pasaka, naho Mwana Mnt'hu naagwiligwe naho na awambigwe mwo msalaba.”

³ Naho wakulu wa walava nt'hambiko na wadala wa want'hu nawakint'hana kwe nyumba ya Mlava nt'hambiko mkulu, etangagwa Kayafa, ⁴ naho waikaga mzungu wa hamwenga wa kumgwila kwa kinyele Yesu no kumkoma. ⁵ Niyo wagamba, “Isekunda mwedizuwa dya kinyemi, neinegale nk'humbizi mwa want'hu.”

Yesu ahakwa mavuta uko Besania

⁶ Umwo Yesu andaga Besania mwe nyumba ya mnt'hu yumwenga etangagwa Simoni, mnt'hu aho nk'hongo andaga akalumwa unyonge wa ukoma. ⁷ Ezaga mvele yumwenga andaga na kijaluba kimemile mavuta yana mhemp'he ya utana utendese, niyo amsogeela Yesu Umwo wandaga ho ludyo, no kumgidila mwo mtwi. ⁸ Wanamp'hina wakwe weze wayaone ayo niyo waihiwa, wakalonga mwe mioyo yawe kugamba, “Kwaza uku kwa mbwai?” ⁹ Mavuta aya yo mhemp'he hegu yatagigwe kwa utana utendese niyo amatundu wenk'hwa awakiwa.

¹⁰ Yesu eze ayamanye ayo, niyo awagamba, “Nii mwamsunk'ha sumka mvele uyu? Nakanidamanyila kint'hu chedi miye. ¹¹ Awakiwa mnanao mazuwa yose aha, mna miye nekinda wose mazuwa yose. ¹² Ukunigela mavuta aya yo mhemp'he mwo mwili wangu, andaga aniikila lumwe kwa amazisi yangu. ¹³ Nawagambilani ikindedi, hohose Imbuli Yedi ya Mnungu neibilikizwe mwe isi yose, iki atendile ne kitambulwe kwa kumkumbukila.”

Yuda azumila kumsezenga Yesu

Maliko 14:10-11, Luka 22:3-6

¹⁴ Yumwenga mwa wadya mlongo na waidi etangagwa Yuda Isikalivyote aitaga kwa wakulu wa walava nt'hambiko, ¹⁵ niyo awauza kugamba, “Nomnink'hei miye nna msezenga Yesu kwenyu?” Wamuwazilaga no kumwink'ha matunt'hu mlongo mitatu. ¹⁶ Kukongela aho Yuda naakazungula luneka lwa kumsezengela Yesu kwawo.

Yesu adya ludyo lwe Pasaka hamwenga na wanamp'hina wakwe

Maliko 14:12-21, Luka 22:7-13, Yohana 13:21-30

¹⁷ Mwedizuwa dyank'hongo dye Mikate heigeligwe Ugwadu, wanamp'hina wezaga kwa Yesu na kumuuzwa, “Ni hii ukuunga kikaike lumwe kokudiila ludyo lwe Pasaka?”

¹⁸ Niyo awahitula, “Iteni kwa mnt'hu yumwenga, niyo mwamgamba Mhinizi agamba, ‘Dizuwa dyangu dibula, naunga hadye Pasaka na wanamp'hina wangu mwe nyumba yako.’ ”

¹⁹ Wanamp'hina niyo watenda enga viya Yesu awasigiile, niyo waiikila lumwe uludyo lwe Pasaka.

²⁰ Ize inde mwalagulo, Yesu nakekala yehe hamwenga na wanamp'hina wakwe mlongo na waidi ho ludyo. ²¹ Aho wandaga wakadya, agambaga, “Nawagambilani ikindedi, yumwenga mwa nyuwe naanisezenge.”

²² Niyo wose wahuza kwa meso, niyo wakonga kulosanya wenye kwa wenye, kila mnt'hu no miyawe, “Zumbe ni miye hegu?”

²³ Yesu niyo ahitula, “Yeyose yudya akuunga anatweeze hamwenga na miye mwe kihungu naani sezenge. ²⁴ Mwana Mnt'hu naungwe ayombokele yadya yose awandikilwe mo Mawandiko Akukile, mna naaligitwe yudya mnt'hu akuunga ana msengeze Mwana Mnt'hu! Hegu nevinda vedi mnt'hu enga uyo andile helekwe!”

²⁵ Niyo Yuda, yudya akuunga anamsengeze agamba, “Mhinizi ni miye hegu?”

Yesu niyo amhitula, “Heiye weye kulonga.”

Ludyo lwa Zumbe

Maliko 14:22-26; Luka 22:14-20; 1 Wakolinso 11:23-25

²⁶ Aho wandile wakadya Yesu na kaguha mkate, niyo atogola Mnungu, niyo aubendula no kuwenk'ha wanamp'hina wakwe akagamba, “Guheni mdye. Uno nuwo umwili wangu.”

²⁷ Naho niyo aguha kiamp'ha niyo alava nt'hogola no kuwenk'ha akagamba, “Nyweni nyose. ²⁸ Ino niyo isakame yangu ye ndagano ikwitika kwa ajili ya want'hu wengi kwo kuusilwa wavu wawe. ²⁹ Nawagambilani, heninywe naho mwe cheleko che zabibu, kukongela ivi haluse kubula mwe dizuwa umwo neninywe imp'yahamu hamwenga na nyuwe ko Useuta wa Tate.”

³⁰ Weze wabinde kukema wila niyo wafosa kuita kwo Lugulu lwe Mizeituni.

Yesu alotela kulemelwa ni Petulo

Maliko 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38

³¹ Niho Yesu akawagamba, “Kilo cha dielo nomwiihiwe kwajili miye, Kwaviya nivo yawandikagwa, Mnungu kagamba, ‘Nenimtowe mdimi, niyo zingoto ze difyo dyakwe nezikepange.’ ³² Mna hezakwinuka kulawa mwe kikuta, neniwalongoleni kuita Galilaya.” ³³ Petulo niyo agamba, “Wose uneva nawa kunyilika mna miye hikuvitenda ivo.”

³⁴ Yesu niyo amgamba, “Nakugambila ikindedi, Ikilo iki zogolo dikei kuila, nounde kunilemela nk'hana nt'hatu.”

³⁵ Petulo niyo agamba, “Uneva ni kukomwa hamwenga na weye nevinde iivo, mna hohuleke.” Niyo wanamp'hina wose walonga iivo.

Yesu alombeza na wanamp'hina wakwe uko Getisemani.

Maliko 14:32-42; Luka 22:39-49

³⁶ Niyo Yesu aita hamwenga na wanamp'hina wakwe, hant'hu hakwitangwa Getisemani, niyo awagamba wanamp'hina wakwe, “Hake ikaleni aha, miye niite halongole ludogo hamlombeze Mnungu.” ³⁷ Niyo awaguha Petulo na watuhu waidi wana Zebedayo hamwenga na Yehe, niyo akonga kwingilwa ni kinyulu na kiyangayanga. ³⁸ Niyo awagamba, “Moyo wangu wingila kinyulu kwa usungu, hagihi no kubanika. Ikaleni aaha mnde meso hamwenga na miye.” ³⁹ Niyo aita halongole ludodo no kufunamiza uso hasi, niyo alombeza. “Tate, uneva vadahika ndima ino indala ikunizila niusile, mna hiyo viya miye hu-unga, nevinde enga viya uukunga weye.”

⁴⁰ Naho niyo auyaga kwa wanamp'hina wakwe, awabwiilaga wagoni, niyo amuuza Petulo, “Nyuwe mdunduga kunda na miye hata kwa saa dimwenga du?” ⁴¹ Indeni meso, naho mlombeze Mnungu mnase kwingila mo kugezigwa. Moyo wa mnt'hu waungisa kudamanya vedi mna umwili uhwa.”

⁴² Yesu afosaga kaidi kulombeza Mnungu akagamba, “Tate, ivi havikudahika imbuli ino inombokele kunk'handi mpaka inibwiile? Mna nevinde enga viya uungile weye.” ⁴³ Eze awaiye vituhu, awabwiilaga wagoni, kwaviya meso yawe nayanda yazama.

⁴⁴ Awasaga niyo aita naho katatu komlombeza Mnungu akavuzagiza ulosi uudya. ⁴⁵ Niyo auya kwa wanamp'hina wakwe awagamba “Mkei gonile? Kauleni, sa ibula yo Mwana Mnt'hu kugeligwa mwe mikono ya want'hu wavu. ⁴⁶ Inukeni, kiteni kwaviya yudya akunisezenga keza!”

Kugwiligwa kwa Yesu

Maliko 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12

⁴⁷ Umwo andile akagendeela kulonga, Yuda, yudya yumwenga wawadya mlongo na waidi ezaga hamwenga na fyo dya want'hu wavaile kink'hondo wenule mijungo, hamwenga na malungu. Nawatumigwa wa kwe mbingu ni wakulu wa walava nt'hambiko na wadala vilongozi wa want'hu. ⁴⁸ Naho yudya umsezengi nakawenk'ha kilagiso akawagamba, “Mnt'hu uyo huunga nimnamse kwa lukunde, nuuyo, mgwileni.”

⁴⁹ Niyo aita ludole kwa Yesu, niyo amlamsa “Mhinizi, ndamsa!” Niyo amnonela.

⁵⁰ Yesu niyo amgamba, “Mbuyangu damanya idya ikutendile wize.”

Niyo wamkumpukila Yesu, niyo wamgwila. ⁵¹ Yumwenga mwa wanamp'hina wa Yesu andaga na gola dyakwe mwe yala, niyo adisomola nokumtoa niyo amsenga digutwi mtumwa wo Mkulu ywa walava nt'hambiko. ⁵² Yesu niyo amgamba mwanamp'hina ywakwe, “Vuza digola mwe yala yakwe, kwaviya kila akukoma kwa gola naakomwe kwa digola. ⁵³ Hamamanyize kugamba miye nadaha kumløeza Tate, niyo

anigaila mafyo yakujink'ha mlongo na maida ya mtumigwa ywa nk'hondo haluse ivi? ⁵⁴ Mna Mawandiko Akukile udyā ukugamba, vaungwa aya yose kulaila, noukint'he vivihi?"

⁵⁵ Aho Yesu awauzaga wadya wezile kungwila, "Nyuwe mwiza na magola na malungu vileke mnigwile, mazuwa yose nehinda mwe nyumba ya Mnungu hahiniza, mna hamwanigwilaga du! ⁵⁶ Mna aya yose yalaila vileke yadya yawandikwa na walotezi wa Mnungu yakint'he."

Niho wanamp'hina wakwe wanyilika no kunyilika.

Yesu he kitala cha Wayahudi

Maliko 14:53-65; Luka 22:54-55,63-71; Yohana 18:13-14,19-24

⁵⁷ Wadya wamngwilaga Yesu wamwigalaga kwe nyumba ya Kayafa uyo Mkulu ywa walava nt'hambiko, aho andaga hamwenga na wahinzi we miko na wadala vilongozi wa want'hu.

⁵⁸ Petulo naakamtimila luhalehale kubula ko uwa we nyumba yo Mkulu ywa walava nt'hambiko, engilaga uko kundani, niyo ekala akakaula ya kumlaila Yesu. ⁵⁹ Ivo Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na want'hu we kitala,

wandaga wakazungula mizungu ya udant'hi, vileke Yesu akomigwe, ⁶⁰ mna wadundugaga hamwenga na kugamba, wezaga want'hu wengi wakamziga. Uuko uko walailaga want'hu waidi,

⁶¹ na kugamba, "Mnt'hu uyu agambaga hambwe adaha kuimola Inyumba ino ya Mnungu niyo aizenga naho mwa mazuwa matatu."

⁶² Mkulu wa walava nt'hambiko akimaalaga na kumgamba Yesu, "Hukuhitula kint'hu mwa aya

wakuku longeleza?” ⁶³ Mna Yesu handile no uhituzi wowose. Mkulu wa walava nt'hambiko niyo angamba, “Nakulapiza mwe dizina dya Mnungu emgima, kigambile hegu kindedi weye niwe Kilisito Mkombozi Mwana ywa Mnungu.” ⁶⁴ Niyo Yesu ahitula, “Heiye ayo ukulonga naayo. Mna nawagambilani nyuwe nyose, mazuwa na yeze aho nommuwone Mwana Mnt'hu akekala kulume kwa Mnungu mta Udahi, akeza mwa mavunde ya kwe mbingu.”

⁶⁵ Aho niyo Mkulu wa walava nt'hambiko atatula isuke yakwe yo ukulu akagamba, “kamlonga vihile, chaungai naho kulawa kwa waona? Mwiva ivo alongile vihile! ⁶⁶ Haluse mwagaaze?”

Niyo wahitula, “Anamasa, kawagilwa kukomwa.”

⁶⁷ Niyo wantweela mate mwo uso, no kumtoa, akajika wadya wamtoile, ⁶⁸ wamgamba, “Kilisito, lotela, niani akutoile!”

Petulo amkana Yesu

Maliko 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18

⁶⁹ Petulo ekalaga kuse ye kitala, aho eziilagwa ni mvele yumwenga mtumwa wa Mkulu akamgamba, “Weye nawe nokunda hamwenga na Yesu wa Galilaya.”

⁷⁰ Mna aulemelaga ulosi uwo mwa meso yawe wose akagamba, “Hikukimanya kia mkulonga,”

⁷¹ Niyo Petulo afosa kuse yo nk'hili ye nyumba ye kitala. Mtumwa mtuhu mvele nakamuona niyo awagamba wadya wandile hadya, “Mnt'hu uyu nawandanya na Yesu wa Nazaleti.”

⁷² Petulo niyo akana kaidi kwa kukelisa akagamba, “Nawagambilani ikindedi himmanyize mnt’hu uyu!”

⁷³ Lupisi ludodo wadya wakimalaga hadya hagihi na Petulo wamgambaga, “Ikindedi, Petulo nawe uyumwenga mwa woho, kwaviya hata milosi yako yakilagisa.”

⁷⁴ Petulo niyo agamba, “Mnungu kamanya kagamba nalonga kindedi, neniligitwe uneva nadant’ha, himmanyize mnt’hu uyu!”

Aaho zogolo niyo dyaila. ⁷⁵ Naho niyo Petulo akumbukila yadya Yesu amgambilaga kugamba, “Zogolo nedinde hadinati kuila weye nounde kumilemela nk’hanana nt’hatu, kugamba hunimanyize.” Aitaga kuse niyo aila kwa usungu mkulu.

27

Yesu egalwa kwa Pilato

Maliko 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32

¹ Mtondo tondo, wakulu wa walava nt’hambiko wose hamwenga ne wadala vilongozi va want’hu wadamanyaga mzungu wawe wangele Yesu mokumkoma. ² Niyo wamkakiliza mp’hingu no kumlongoza kumwigala kwa Pilato, mkulu wo mkowa asagulwe ni mkulu we Kilumi.

Ifile ya Yuda

Imitendele 1:18-19

³ Aho Yuda msezengi eze aone kugamba Yesu kasengelwa kukomwa, nakakeiva usungu momoyo wakwe, niyo awavuzila yadya matundu milongo katatu, kwa wakulu wa walava nt’hambiko ne wadala vilongozi wa want’hu. ⁴ Niyo Yuda

umsezengi agamba, “Hindamanya wavu kwaviya hisezenga mnt’hu heedamanye lema dyodyose.”

Niyo woho wamhitula kugamba, “Iyo haimwetu suwe, noumanye weye mwenye!”

⁵Yuda ayaduulaga amatundu kwe nyumba idya ya Mnungu, niyo ahalawa, no kugenda kukenyulika yehe mwenye.

⁶Wakulu wa walava nt’hambiko wayalogotaga amatundu wakagamba, “Hivo vedi kuyagela amatundu aya mwe kindolo cho kumlavila Mnungu malavo, kwaviya matundu aya ni ya sakame.”

⁷Weze wazumilane kwa idyo, matundu yadya wayaguilaga nk’honde ya kilongo hande hant’hu ha kuwamosa msanga want’hu wageni. ⁸Naho nivo vikuleka hant’hu aho hetangwa “Mgunda ya Sakame” hata diyelo.

⁹Niho yadya alongaga mlotezi Yelemia kunda kindedi kugamba, “Nawaguha matundu milongo mitatu, nicho kihimo cha want’hu wa Izilaeli wazumilaga kumliha. ¹⁰Naho matundu waziguilaga hant’hu hana ulongo wa kilongo enga viya Zumbe anisigiilaga miye.”

Pilato amuuzza Yesu

¹¹Yesu akimaalaga ha Pilato mkulu wo Mkoa aho amuuzaga, “Weye ni weye Seuta ywe Kiyahudi?”

Yesu niyo amhitula, “Ivo ukulonga ni iivo.”

¹²Mna hahitulaga dyodyose aho akalongelezwa ni Wakulu wa walava nt’hambiko ne wadala vilongozi wa want’hu.

¹³Pilato niyo amgamba, “Aya yose wakukulongelezela wayeva?”

14 Mna Yesu alemelaga kulonga mbuli yoyose, imtendile Pilato mkulu wo Mkowa kwehelwa.

Yesu asengelwa kukomwa

15 Handaga ni kihendo kugamba, want'hu wakabula mwe dizuwa dye Pasaka, mkulu wo Mkoa alekelaga mvugailwa yumwenga wakumuunga. 16 Elo kwandaga na mvugailwa yumwenga amanyikisaga, etangagwa Balaba.

17 Ivo want'hu weze waduganyike, Pilato awauzaga, “Mwaunga miye niwakomoeleni ani mwa wafungwa awa, Balaba hegu Yesu akwitangwa Kilisito mkombozi?”

18 Awamanyaga vedi kugamba Wayahudi wandaga wakamlongeleza Yesu haheina lema.

19 Umwo Pilato andaga kekala he nyumba yo kukantila masa, mkaziwe amwigailaga ulosi kugamba, “Usekunda na mbuli naye mnt'hu uyo uywedi, kwaviya hionesa makulu mwe sozi, ikilo chomboke mwa yehe.”

20 Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na wadala vilongozi wa want'hu, wawatendaga want'hu kumgamba Pilato amlekele Balaba mna Yesu akantilwe kukomwa. 21 Mna Pilato awauzaga want'hu kugamba, “Niani mkuunga nimlekele?”

Niyo wagamba, “Balaba!” 22 Pilato awauzaga naho, “Uyu Yesu akwitangwa Kilisito nimtende vivihi?”

Niyo wahitula, “Muwambe mo mti wa masulmizo.”

23 Pilato niyo auza vituhu, “Kabanangai?”

Niyo wakonga kutoa lwasu kwa kukweza maizwi, “Muwambe mo mti wa masulmizo.”

²⁴ Pilato eze aone kugamba hakuzumilwa kwa dyodyose, mna henuka nk'humbizi, aguhaga mazi, niyo ahaka mikono yakwe wakamsinya wose, niyo awagamba, "Kukomwa kwo umnt'hu uyu hakwi mwangu, nomkaule nyuwe wenye."

²⁵ Want'hu wose niyo wamhitula, "Sakame yakwe ileke inde mwetu hamwenga na wana wetu."

²⁶ Pilato niyo amlekela Balaba, eze Yesu eze atoigwe mikotya, niyo awenk'ha Yesu vileke wakamuwamba mo mti wa masulmizo.

Wank'hondo we Kilumi wamsezigila Yesu

Maliko 15:16-20; Yohana 19:2-3

²⁷ Wank'hondo wa Pilato niyo wamgela Yesu he nyumba yo mkulu wo Mkowa, niyo wose wamzugulukila. ²⁸ Niyo wamhambula zisuke zakwe, no kumvala suke ya kiseuta. ²⁹ Naho niyo wadamanya taji ya miwa, niyo wamtungizila mo mtwi enga taji, niyo wamwink'ha ngoda ya kiseuta momkono wakwe wo kulume, akajika wamfikila madi, niyo wajumbwizila wakagamba, "Ndamsa we Zumbe we Kiyahudi."

³⁰ Wamtweelaga mate mwa meso, niyo wamtoa ngoda mwo mtwi. ³¹ Weze wabinde kumtendela ujumbwizi, wamhambulaga idya isuke ye kiseuta, no kumvala zia izakwe. Aho niyo wamlongoza kuse kwo kumuwamba mwo mti msalaba.

Yesu awambigwe mwo msalaba mo mti wa masulmizo

Maliko 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27

³² Umwo wandaga wakaita, wabwiilaga mnt'hu kulawa Kilene etangagwa Simoni, niyo wadya wank'hondo wamtigizaga kukinula msalaba cha

Yesu. ³³ Wabulaga hamwenga hakwitangwa Goligota, “Hant’hu ha kibela cha Mtwi.” ³⁴ Niho wamwink’hilaga, mazi ya gwaduke, mna eze alume niyo ayalemela.

³⁵ Nawamuwamba mo mti wa masulmizo niyo wakepangila izisuke zakwe kwa kuzitoela kula. ³⁶ Niyo wekala aaho wakamwamila. ³⁷ Halanga homtwi wakwe wawandikaga ivo viwandikwe yalekile wakangela mwa masa, ya kugamba, “Uyu niye Yesu, Zumbe ywa Wayahudi.” ³⁸ Naho nawawambigwa mwe viwambilo watuhu waidi wandaga wahoki, yumwenga kulume mtuhu kumoso.

³⁹ Want’hu wandaga wakomboka, wamhomolaga, uku wakasingisa imitwi yawe, na kugamba, ⁴⁰ “Weye hiwe wagambaga wadaha kuimola Inyumba ino ya Mnungu niyo izenga naho kwa mazuwa matatu! Uneva niwe Mwana ywa Mnungu keyokole kulawa kwo msalaba.”

⁴¹ Wakulu wa walava nt’hambiko hamwenga na wahinizi we zi Sigilizi na wadya wadala vilongozi, wangelaga mabelo wakagamba, ⁴² “Ayokolaga weyawe, hakudaha kukeyokola ye mwenye! Yehe hi zumbe wa Waizilaeli? Naakeseleze elo kulawa mwe kiwambilo, naswe nekimhuwile!” ⁴³ Kamhuwila Mnungu no kuke gamba yehe Mwana ywa Mnungu. Vedi, goja kikaule uneva Mnungu amuunga kindedi naa myokole!”

⁴⁴ Wadya awahoki wawambigwe hamwenga na yehe nao niyo wamkalaliza.

Yesu awambigwa mo mti wa masulmizo

Maliko 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-

⁴⁵ Kukongela sa mtandatu, mpaka sa kanda kisingi handaga na ziza mwe isi yose. ⁴⁶ Ize ibuze mwe sa kanda Yesu alavaga diizwi akagamba, “Eloi, Eloi, lama sabakitani?” Nuko kugamba, “Mnungu, Mnungu wanasa vivihi?”

⁴⁷ Want'hu wamwenga mwa wadya wandaga aaho weze weve, nawagamba, “Uyu amwitanga Eliya.” ⁴⁸ Aaho niyo yumwenga aguluka no kuguha nk'hata imemile mazi yagwaduke niyo iisomeka mwo lukombosha nokugeza kumnywesa.

⁴⁹ Wadya wamwenga niyo wagamba, “Mnekeni kikaule uneva Eliya neeze amhonye.”

⁵⁰ Yesu niyo akweza diizwi kwa kuila, niyo aseleza umoyo.

⁵¹ Niyo dipazia dyandile mwe Nyumba ya Mnungu dyatatuka hagati, kulawa kulanga mpaka hasi. Isi niyo yasingisika nyuwe niyo zatulika. ⁵² Vikuta vagubukaga, want'hu wafaga, wasuntilwa wa Mnungu niyo wafosa mwe vikuta. ⁵³ Weze wafose mwe vikuta, naho Yesu eze ande kauyuka, waitaga kwo mzi Akukile Yelusalemu, uko waonagwa, ni want'hu wengi.

⁵⁴ Yudya mkulu wa wank'hondo, hamwenga na wank'hondo wadya wandanye wakamwamila Yesu weze waone idisingisa hamwenga ne zimbuli zilaile hadya, wogohesaga, niyo wagamba, “Ikindedi uyu andaga Mwana ywa Mnungu.”

⁵⁵ Kwandaga na wavele wengi, wandaga wakasinya kwa luhale. Woho nawo wamtimilaga Yesu kulawa Galilaya, naho wandaga wakaika mwambiza. ⁵⁶ Mwa awoho wandaga aaho

maliamu Magedalena, Maliamu nine dya Yakobo na Yusufu, na mkaza Zebedayo.

Kumoswa msanga kwa Yesu

Maliko 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42

⁵⁷ Ize inde mwalagulo, mgoli yumwenga kulawa Alimatayo, akwitangwa Yusufu yehe naye andaga mwanamp'hina ywa Yesu. ⁵⁸ Amwiitilaga Pilato no kuulombeza umwili wa Yesu. Pilato asiigilaga kugamba Yusufu enk'higwe umwili wa Yesu. ⁵⁹ Yusufu niyo auguha umwili wa Yesu no kuvala sanda yedi, ⁶⁰ niyo akuwiika kwe kikuta chakwe mwenye akedamanyilaga, kwa kuupuka mwo luwe lutogile, niyo atongolosa iwe kulu, no kugubika ho mwingiilo we kikuta icho, niyo ahalawa. ⁶¹ Maliamu Magedalena na yudya Maliamu umtuhu, wekalaga hadya wakaika kukaula ikikuta.

Kikuta chamilwa

⁶² Zuwa ditimile dyandaga zuwa dya Kuhumula. Wakulu wa walava nt'hambiko hamwenga na Mafalisayo wabwilanaga kwa Pilato ⁶³ niyo wamgamba, “Zumbe, kikumbukila kugamba yudya mdant'hi aho andaga mgima agambaga, ‘Mwe dizuwa dya katatu neninde hiuyuka.’ ⁶⁴ Sigiila kugamba hadya he kikuta hamilwe kindedi ndedi mwa mazuwa aya matatu, vileke wanamp'hina wakwe wasekudaha kuita, niyo waubawa umwili uduya, niyo wawagamba want'hu kugamba, kauyuka. Lulimi ulu lwa kaidi nolunde lwiihisa kujink'ha ludya lwa nk'hongo.”

⁶⁵ Pilato niyo awagamba, “Yamileni,” “Iteni niyo mwamila kikuta kwa udahi wenyu wose”

⁶⁶ Ivo wahalawaga niyo wakuika wamizi kwe kikuta, kwa kukanda kikuta, no kuika want'hu wakwamila.

28

Kuuyuka kwa Yesu

Maliko 16:1-10; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10

¹ Dize dyomboke dizuwa dyo kuhumula, aho kwandaga kukatandazuka, Maliamu Magedalena na yudya Maliamu mtuhu, wagendaga kukaula ikikuta. ² Aaho niyo alaila kisingisa, Kwaviya mtumigwa ywa kwe mbingu aseelaga kulawa kulanga niyo eza hadya he kikuta, no kuditongolosa diya diiwe, no kwikala mnanga mwakwe. ³ Ifuta yakwe yandaga ikamweka enga lumwemwe, sukwe zakwe nazo zang'alaga mbee. ⁴ Wadya awamizi wogohesaga weze wamuwone uyo mtumwa ywa Mnungu, niyo wengila lukengent'ha naho nawanda enga want'hu wabanike.

⁵ Mtumigwa ywa kwe mbingu niyo awagamba wadya wavele, “Msekogoha, himanya mwiza kumkaula Yesu, yudya awambagwa mwo msalaba. ⁶ Hahali aha! Kauyuka enga viya alon-gaga, soni mkaule hadya wamwikaga. ⁷ Iteni ludole, naho mkawagambile wanamp'hina wakwe kugamba, ‘Kauyuka, naho kawalongoela kuita Galilaya, nuko nomkamuwone!’ Kumbukileni ayo niwagambileni.”

⁸ Niyo wadya wavele wahalawa nguzu uku wakogoha. Mna nawanda na kinyemi, wagulukaga kugenda kuwagambila wanamp'hina wakwe.

⁹ Aho niyo Yesu awalaila naho niyo awalamsa akawagamba, “Ndamsa.” Niyo wambasa no kumtoza mwe viga, niyo wamwinamila kwa kumvika. ¹⁰ Yesu niyo awagamba, “Msekogoha, iteni mkawagambile wandugu zangu, waite Galilaya, nuko nawakanione.”

Simulizi ya wank'hondo wamizi

¹¹ Umwo wadya wavele wandaga wakaita, wamizi wamwenga waitaga kwo mzi kuwagambila wakulu wa walava nt'hambiko no kuwagambila kila kint'hu kilaile. ¹² Elo nawadugana hamwenga na wadala vilongozi na kuivana kuwenk'ha wadya watowani matundu mengi, ¹³ na kuwagamba, “Mgambe kugamba, wanamp'hina wakwe naweza nekilo kigonile niyo waubawa umwili wakwe. ¹⁴ Naho imbuli ino inevika kwo mkulu we isi, suwe nekilonge naye, msekunda na kituletule.”

¹⁵ Ivo wamizi niyo waguha matundu nokutenda enga viya wasigiilwe. Naho mbuli iyo yagendezwaga mwe isi yose ya Wayahudi hata mwa mazuwa aya yadielo.

Yesu akelaviliza kwa wanamp'hina wakwe

Maliko 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Imitendele 1:6-8

¹⁶ Wadya wanamp'hina mlongo na yumwenga waitaga kwo lugulu lwa Galilaya, kudya Yesu awasigiilaga kuita. ¹⁷ Weze wamuwone Yesu, niyo wamvika mna wamwenga mwawe nawanda wang'asa ng'asa. ¹⁸ Yesu awasogeelaga niyo awagamba, “Hink'higwa udahi wose, kulanga na mwe isi. ¹⁹ Waitileni want'hu wose mwe isi zose,

muwatende kunda wanamp'hina wangu, mkawabatiza kwa zina dya Tate, na dyo Mwana, na dya Muye ywa Mnungu. ²⁰ Naho wahinizeni kuyatimila yadya yose niwasigiileni nyuwe. Naho mmanyeye kugamba miye ni hamwenga na nyuwe mazuwa yose, mpaka kwo uheelo we zimbuli zose.”

Ndagano mp'ya kwa wantu wose
The New Testament in the Nguu language of Tanzania
copyright © 2014 The Word for the World and Pioneer Bible Translators

Language: Nguu

Translation by: Pioneer Bible Translators

Contributor: The Word For The World

Zigua & The New Testament in Nguu

This translation, published by The Word for the World Bible Translators and Pioneer Bible Translators, was published in 2014.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact The Word for the World Bible Translators at www.twftw.org.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-02-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

6307d7de-b501-5b20-8c25-739674dbccac